

**ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
67^Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΣΗ**

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«Ο ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΕΩΝ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΜΕΣΗΣ & ΕΜΜΕΣΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ»**

**ΑΠΟ
ΣΧΗ (ΠΒ) ΕΥΣΤΑΘΙΟ ΚΩΤΣΗ**

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

<u>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ</u>		<u>Σελίδα</u>
	ΣΥΝΟΨΗ	iii
1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1 - 2
2.	ΣΚΟΠΟΣ	2
3.	ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο		
4.	ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ	3
α.	Διεθνείς κρίσεις και η διαχείρισή τους	3
	(1) Οι διεθνείς κρίσεις	3 - 4
	(2) Ο χειρισμός ή διαχείριση των διεθνών κρίσεων	5 - 6
β.	Η Στρατηγική της Άμεσης Προσέγγισης :	7
γ.	Η Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης :	7 - 9
δ.	Χειρισμός των κρίσεων και Στρατηγικές της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης	9 - 11
ε.	Ερμηνευτική αλυσίδα και έλεγχος της θεωρίας	11 - 12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο		
5.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΤΙΘΕΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ	13
α.	Ο ρόλος των μεταβολών στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών στο χειρισμό των διεθνών κρίσεων	13 - 15
β.	Προϋποτιθέμενες συνθήκες στο χειρισμό των κρίσεων	15
	(1) Γενικά	15
	(2) Προϋποτιθέμενες συνθήκες	15 - 16
	(3) Προϋποτιθέμενες συνθήκες και Στρατηγικές της Άμεσης Προσέγγισης και της Έμμεσης Προσέγγισης.	16
γ.	Δημιουργία κρίσεων στο χώρο και Υψηλή Στρατηγική	16
	(1) Γενικά	16
	(2) Στρατηγική των Συμμαχιών	16 - 17
	(3) Στρατηγική των Εξισορροπήσεων	17
	(4) Στρατηγική του Κατευνασμού	17
	(5) Στρατηγική της Στρατιωτικής Ανάσχεσης-Επέκτασης	18
	(6) Συμπεράσματα επί της υλοποίησης των απαιτήσεων των Στρατηγικών της Έμμεσης και Άμεσης Προσέγγισης κατά το χειρισμό των κρίσεων στο πλαίσιο της Υψηλής Στρατηγικής	19
δ.	Μηχανισμός λήψης απόφασης και κίνδυνοι κατά το χειρισμό των διεθνών κρίσεων	19
	(1) Γενικά	19
	(2) Τα μοντέλα λήψεως αποφάσεων του Allison	19 - 21
	(3) Ο λειτουργικός κώδικας (operational code)	21 - 22
	(4) Οι κίνδυνοι και ο έλεγχος των διεθνών κρίσεων	22
	(α) Κίνδυνοι κατά το χειρισμό των κρίσεων	22 - 23
	(β) Στρατηγικές Διαχείρισης του Κινδύνου	23 - 24
ε.	Η κρίση της Κούβας	24 - 27
στ.	Σύστημα Λήψης Αποφάσεων για το χειρισμό των κρίσεων	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο		
6.	ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	28
α.	Γενικά	28
β.	Μεταβολές στην κατανομή ισχύος - εχθρότητα - ανταγωνισμοί	28 - 30
γ.	Εχθρότητα-ανταγωνισμοί, διεθνείς κρίσεις και αποδιάρθρωση του αντιπάλου	30
	(1) Γενικά	30
	(2) Η Στρατηγική της Ανάσχεσης, το Σχέδιο Marsal και Κρίσεις στην Ευρώπη (Αρχική Φάση) - Συμπεράσματα	30 - 33
	(3) Εξέλιξη της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (Κύρια Φάση)	33
	(α) Το NSC-68 και χειρισμός κρίσεων με ιδεολογικά κριτήρια	34 - 35
	(β) Δόγμα των Μαζικών Αντιποίνων : Η κρίση του Βερολίνου (1958-1959)	35 - 36
	(γ) Δόγμα της Ευέλικτης Ανταπόδοσης : Η κρίση του Βερολίνου (1961) Η Κρίση της Κούβας	36 - 39 37 - 38 38
	(δ) Η τριγωνική διπλωματία του Νίχον και η κρίση στις Σινοσοβιετικές σχέσεις.	39 - 40
	(στ) Συμπεράσματα από την εξέλιξη της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (Κύρια Φάση)	40 - 41
δ.	Εξασθένηση - στρατηγική αποδιάρθρωση - πειθαναγκασμός του αντιπάλου (υιοθέτηση Στρατηγικής Κατευνασμού) και επίτευξη των στόχων	41 - 43
ε.	Ανακεφαλαίωση	43
ΕΠΙΛΟΓΟΣ		
7.	ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	43
α.	Γενικά συμπεράσματα	43 - 49
β.	Προτάσεις	49 - 50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ		
«Α»	Βιβλιογραφία	Α-1 μέχρι Α-4
«Β»	Συντμήσεις	Β-1

ΣΥΝΟΨΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΣΧΗ (ΠΒ) ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΩΤΣΗ

ΘΕΜΑ : **«Ο Χειρισμός Κρίσεων υπό το Πρίσμα των Στρατηγικών Άμεσης και Έμμεσης Προσέγγισης»**

1. ΣΚΟΠΟΣ : Σκοπός της παρούσης διατριβής είναι να διερευνηθεί ο τρόπος που τα κράτη δύνανται να ενεργήσουν κατά το χειρισμό των διεθνών κρίσεων, υπό το πρίσμα των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης, προκειμένου να επιτύχουν πολιτικούς σκοπούς στις σχέσεις τους με άλλα κράτη.

2. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ : Η διατήρηση της κρατοκεντρικής δομής του διεθνούς συστήματος και η έλλειψη αξιόπιστου συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης στο διεθνές σύστημα.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : Διεθνείς Κρίσεις και Στρατηγικές της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης

Σ' αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε ανάλυση του περιεχομένου των διεθνών κρίσεων και του χειρισμού αυτών και ο προσδιορισμός του ορισμού τους. Επίσης, προσδιορίστηκαν τα χαρακτηριστικά των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης που δύνανται να έχουν εφαρμογή στο χειρισμό των κρίσεων και τέλος, διατυπώθηκε η ερμηνευτική αλυσίδα για τον έλεγχο της θεωρίας.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Ο Ρόλος της Κατανομής της Ισχύος Μεταξύ των Κρατών στο Χειρισμό των Διεθνών Κρίσεων και Προϋποτιθέμενες Συνθήκες

Σ' αυτό το κεφάλαιο μελετήθηκαν ο ρόλος των μεταβολών στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών στο χειρισμό των διεθνών κρίσεων και οι προϋποτιθέμενες συνθήκες χειρισμού των κρίσεων από ένα κράτος, σε συνδυασμό με τις Στρατηγικές της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης, χωρίς προσφυγή σε πόλεμο και σύμφωνα με το εθνικό του συμφέρον. Ακόμη, πραγματοποιήθηκε ανάλυση των αρχέτυπων στρατηγικών, που συνιστούν τη βάση της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους και η αξιολόγηση αυτών ως προς τη χρησιμότητά τους στο χειρισμό των κρίσεων. Επίσης, εξετάσθηκε η καταλληλότητα μηχανισμού λήψης απόφασης και διαχείρισης των κινδύνων κατά το χειρισμό των κρίσεων, στο πλαίσιο των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης προσέγγισης, με περιπτωσιολογική έρευνα της κρίσης της Κούβας.

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Έλεγχος της Θεωρίας: η Περίπτωση των ΗΠΑ στη Διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου

Σ' αυτό το κεφάλαιο μελετήθηκαν οι υποθέσεις εργασίας που εξήχθησαν από την ερμηνευτική αλυσίδα της θεωρίας, δηλαδή :

α. Η σχέση των μεταβολών στην κατανομή ισχύος **με** την αύξηση της εχθρότητας και των ανταγωνισμών στις διακρατικές σχέσεις, ελλείψει ενός παγκόσμιου αποτελεσματικού συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης.

β. Η σχέση της ικανότητας ενός κράτους στο χειρισμό των κρίσεων, χωρίς προσφυγή σε πόλεμο και σύμφωνα με τις επιδιώξεις των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης, **με** το βαθμό εξασθένησης και στρατηγικής αποδιάρθρωσης του αντιπάλου.

γ. Η σχέση της εξασθένησης και στρατηγικής αποδιάρθρωσης ενός αντιπάλου **με** τον πειθαναγκασμό του και την υιοθέτηση στρατηγικής του κατευνασμού απέναντί μας, γεγονός που οδηγεί στην επίτευξη των στόχων μας.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ : Συμπεριλαμβάνει τα γενικά συμπεράσματα και τις σχετικές προτάσεις της διατριβής.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Σχης (ΠΒ)
Ευστάθιος Κώτσης
του Χρήστου (ΑΜ :47926)
Σπουδαστής ΣΕΘΑ
Αθήνα, 20 Απρ 15

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΘΕΜΑ: «Ο Χειρισμός Κρίσεων υπό το Πρίσμα των Στρατηγικών Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης»

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

α. Οι διεθνείς κρίσεις και ο χειρισμός τους, είναι το μεταβατικό στάδιο ανάμεσα σε ειρήνη και πόλεμο και συνιστούν το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ τους, διότι όπως έλεγε και ο Clausewitz (Κλαούζεβιτς) «ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα». Έτσι το φαινόμενο των διεθνών κρίσεων συνδέεται τόσο με τις επιδιώξεις των κρατών στην ειρήνη όσο και με τις επιδράσεις του φόβου που τους προκαλεί η κλιμάκωση της κρίσης και η πιθανότητα του πολέμου.

β. Ο Karl Von Clausewitz¹, ο οποίος ήταν Πρώσος Αξιωματικός που πολέμησε εναντίον του Ναπολέοντα τόσο με τον Πρωσικό όσο και με το Ρωσικό στρατό και διατέλεσε καθηγητής και διευθυντής στη Στρατιωτική Ακαδημία του Βερολίνου, όρισε τον πόλεμο ως μια πράξη βίας² προορισμένη στο να καταναγκάσει τον αντίπαλο να εκτελέσει τη θέλησή μας και ότι αυτό μπορούσε να επιτευχθεί με τον αφοπλισμό του εχθρού, δηλαδή με τη συμπλοκή. **Όμως επισημαίνει ότι δεν είναι πάντα ο αφοπλισμός του εχθρού αναγκαίος για την ειρήνευση, αλλά αυτή μπορεί να επιτευχθεί όταν διαπιστωθούν είτε η έλλειψη πιθανότητας επιτυχίας είτε το υπερβολικό κόστος που απαιτείται να καταβληθεί.**

γ. Επιπλέον, ο Clausewitz είχε την οξύνοια να συμπληρώσει ότι: «Αν μπορούμε να εκτελέσουμε ενέργειες εξαιρετικά ικανές να διαλύσουν τις συμμαχίες του αντιπάλου ή να τις κάνουν αναποτελεσματικές, να δημιουργήσουν για μας νέους συμμάχους, να προκαλέσουν πολιτικές δραστηριότητες και ούτω καθ' εξής, αντιλαμβανόμαστε εύκολα πόσο μπορούν αυτά τα μέσα ν' αυξήσουν τη δυνατότητα επιτυχίας και να μας οδηγήσουν στο σκοπό πολύ γρηγορότερα απ' όσο η ήττα των ενόπλων δυνάμεων του εχθρού²». **Έτσι προσδιόρισε και έναν έμμεσο τρόπο επιβολής της θέλησής μας επί του αντιπάλου, που δεν επιδιώκει τη καταστροφή των δυνάμεων του εχθρού αλλά χρησιμοποιεί άλλα μέσα για να παραλύσει τη δύναμή του ή τις πηγές αυτής.**

δ. Κύριο επιχείρημα του Clausewitz είναι η σημασία του πλήγματος στο Κέντρο Βάρους (ΚΒ) του αντιπάλου (**άμεση προσέγγιση**) και **σ' αυτό το σημείο γίνεται η σύνδεση της στρατηγικής αυτής με το χειρισμό των κρίσεων, δηλαδή με τον πειθαναγκασμό του εχθρού στη θέλησή μας με απειλή του ΚΒ του, ως αποτέλεσμα δυνητικής συμπλοκής.**

ε. Από την άλλη, η στρατηγική της **έμμεσης προσέγγισης** δεν είναι κάτι νέο³ από αρχαιοτάτων χρόνων ήταν επίδειξη υψηλής ποιότητας στρατηγικής. Ο Θουκιδίδης³ την προσέγγισε, παρουσιάζοντας την υψηλή στρατηγική του Περικλή όταν τους συμβούλευε να αποφύγουν να αντιμετωπίσουν το ισχυρό σπαρτιατικό πεζικό (εχθρικό ΚΒ ισχύος), ενώ αντίθετα τους προέτρεπε να βασισ-

¹ Karl Von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, μεταφρ., ε' ανατύπωση, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 1999), σελ. 57-62 και Κονδύλης, *Θεωρία Πολέμου*, β' έκδοση, (Αθήνα: για την ελληνική γλώσσα εκδόσεις Θεμέλιο, 1999), σελ. 136-137.

² Karl Von Clausewitz, όπως παραπάνω, σελ. 62.

³ Θουκιδίδης, *Θουκιδίδου ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*, μεταφρ. Α. Βλάχος, α' ανατύπωση, κεφ. Β', (Αθήνα. Εκδ. Βιβλιοπωλείο της "ΕΣΤΙΑΣ", 1998), σελ. 130-132, 148, 165-167.

θούν στο ναυτικό τους (που υπερείχαν) και να διεξάγουν ένα πόλεμο κατατριβής (εξουθένωσης) του αντιπάλου, με ποικίλους τρόπους αξιοποιώντας την πολυδιάστατη πείρα τους. Επίσης, ο Sun Zu έλεγε ότι η ύψιστη τελειότητα συνίσταται στην εξουδετέρωση της εχθρικής αντίστασης χωρίς μάχη⁴.

στ. Κύριος σύγχρονος εκφραστής της έμμεσης προσέγγισης είναι ο sir Basil H. Liddell Hart (Λίντελλ Χάρτ), που ήταν Βρετανός Αξιωματικός κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (Α'ΠΠ) και θεωρούσε⁵ ότι η έμμεση προσέγγιση είναι ένας γενικός νόμος της ζωής (μια φιλοσοφική αλήθεια) και απέρριπτε την άμεση προσέγγιση με το σκεπτικό ότι προκαλεί πεισματική αντίδραση. Συμπέρανε⁶ ότι «σπάνια σε πόλεμο είχαμε αποφασιστικά αποτελέσματα, εκτός αν η προσέγγιση γινόταν με τέτοιο έμμεσο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται ότι ο εχθρός δεν είχε την ετοιμότητα να την αντιμετωπίσει». Κατ' αυτόν η τελειοποίηση της έμμεσης στρατηγικής συνίσταται⁷ στο να προκαλέσει ένα αποφασιστικό αποτέλεσμα χωρίς σοβαρή μάχη ή να επιδιώξει μια στρατηγική κατάσταση τόσο ευνοϊκή, που αν η ίδια δεν προκαλέσει το επιθυμητό αποτέλεσμα, μια μάχη να είναι αρκετή. **Ως εκ τούτου, η βασική επιδίωξη της στρατηγικής της έμμεσης προσέγγισης συνιστά «εργαλείο» του χειρισμού των κρίσεων, καθ' όσον επιδιώκει καταρχήν τη διαμόρφωση συνθηκών που οδηγούν στην επίτευξη στόχων χωρίς την εμπλοκή σε μάχη.**

ζ. Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι ανέκαθεν οι στρατηγικοί αναλυτές αναζητούσαν τρόπους επίτευξης των στόχων των διεθνών δρώντων χωρίς προσφυγή στη μάχη. Η έλλειψη κοινής διεθνούς ηθικής κρίσης σε συνδυασμό με τη φύση του διακρατικού ανταγωνισμού (δικεδικήσεις, εντάσεις, κρίσεις), που αναπτύσσεται ως απόρροια μιας πολύπλοκης συνύπαρξης ρεαλισμού και ιδεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις⁸, δημιουργούν αμφισβητήσεις στο status quo και τα κράτη κερδίζουν ή χάνουν πλεονεκτήματα, ως αποτέλεσμα της άσκησης ισχύος μεταξύ τους.

η. **Με την παρούσα διατριβή θα πραγματοποιηθεί διασύνδεση των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης προσέγγισης με το χειρισμό των διεθνών κρίσεων και θα καταδειχθεί ότι με τη διαχείρισή τους από τα κράτη, στο πλαίσιο μιας κατάλληλης Υψηλής Στρατηγικής, είναι εφικτή η επίτευξη διαδοχικά ενδιάμεσων αντικειμενικών σκοπών (κλιμακωτοί στόχοι), διαδικασία που οδηγεί στην επίτευξη των πολιτικών στόχων των κρατών, χωρίς προσφυγή σε μάχη, αλλά ως αποτέλεσμα του πειθαναγκασμού του αντιπάλου και της υιοθέτησης απ' αυτόν της στρατηγικής του κατευνασμού.**

θ. Για την τεκμηρίωση της διατριβής θα εξετασθούν διεθνείς κρίσεις κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, η έκβαση του οποίου χωρίς ουσιαστικά πόλεμο μεταξύ των κύριων δρώντων, είναι ένα ηχηρό παράδειγμα για το τι δύναται να επιτευχθεί στο διεθνή στίβο των ανταγωνισμών, όταν υπάρξει κατάλληλος και μακροχρόνιος σχεδιασμός αντιμετώπισης μιας εξωτερικής απειλής και ταυτόχρονα προώθησης του εθνικού συμφέροντος ενός κράτους.

2. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσης διατριβής είναι να διερευνηθεί ο τρόπος που τα κράτη δύνανται να ενεργήσουν κατά το χειρισμό των διεθνών κρίσεων, υπό το πρίσμα των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης, προκειμένου να επιτύχουν πολιτικούς σκοπούς στις σχέσεις τους με άλλα κράτη.

⁴ Σουν Τζου, *Η τέχνη του πολέμου*, μεταφρ., Β' εκδ., (Αθήνα, Εκδ. Φόρμιγς, 1997), σελ. 29.

⁵ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, μεταφρ. 2^{ης} αναθ. εκδ., (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 1995), σελ. 25-26.

⁶ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, σελ. 34-35.

⁷ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, σελ. 506-511.

⁸ N. A. Canestaro, *Realism and Transnationalism: competing visions for international security*, (HeinOnline, 25 BU Int'l LJ 113, 2007), σελ. 114.

3. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Προϋποθέσεις της παρούσης διατριβής είναι :

- α. Η διατήρηση της κρατοκεντρικής δομής του διεθνούς συστήματος.
- β. Η έλλειψη αξιόπιστου συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης στο διεθνές σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

4. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

α. Διεθνείς Κρίσεις και η Διαχείρισή τους

(1) Οι Διεθνείς Κρίσεις

(α) Οι διεθνείς κρίσεις και ο χειρισμός τους, μελετήθηκαν σε βάθος τη μεταπολεμική περίοδο, κυρίως λόγω του κινδύνου ξεσπάσματος πυρηνικού πολέμου, ως αποτέλεσμα της κλιμάκωσης των διεθνών κρίσεων. Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει μια πληθώρα σχετικών προσεγγίσεων, οι οποίες έχουν κοινά σημεία αλλά και σημαντικές διαφορές. Κρίνεται σκόπιμη μια επιλεκτική και αντιπροσωπευτική επισκόπηση του σχετικού θεωρητικού προβληματισμού, ώστε να προταθεί ένας ορισμός της διεθνούς κρίσεως που να εμπεριέχει τη δυναμική των διακρατικών σχέσεων και να διασυνδέει τους σκοπούς της πολιτικής των κρατών με τον χειρισμό των κρίσεων.

(β) Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι Glenn H. Snyder (Γκλεν Σνάιντερ) και Paul Diesing (Πωλ Ντήζινγκ) όρισαν τη διεθνή κρίση ως «ακολουθία των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στις κυβερνήσεις δύο ή περισσότερων κυρίαρχων κρατών που οδηγεί σε σοβαρή κρίση, η οποία απέχει από τον πραγματικό πόλεμο, αλλά εμπεριέχει την επικίνδυνα υψηλή πιθανότητα πολέμου»⁹. Κατά την εκδήλωση της κρίσης, μερικά στοιχεία που υποβόσκουν στη διεθνή πολιτική, «όπως σχηματισμοί δύναμης, συμφέροντα, ιδέες και συμμαχίες τείνουν να αποσαφηνιστούν πιο καθαρά, να ενεργοποιηθούν και εστιασθούν σε ένα σαφώς καθορισμένο ζήτημα»¹⁰. Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι στα υποβόσκοντα στοιχεία της διεθνούς πολιτικής θα πρέπει να αναζητούνται τα σημαντικότερα αίτια που παράγουν διεθνείς κρίσεις, διότι η συνισταμένη τους καθορίζει τη συμπεριφορά των κρατών στην εξωτερική τους πολιτική και στο χειρισμό κρίσεων. Παράδειγμα ο Hitler (Χίτλερ), τη δεκαετία του 1930, έχοντας στο μυαλό του την επιθετική επιστροφή της Γερμανίας για τη ρεβάνς από την ήττα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, προέβηκε σε μια σειρά από ενέργειες για οικονομική ανασυγκρότηση και αναβάθμιση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας του, οι οποίες προκαλούσαν ένταση στις ενδοευρωπαϊκές σχέσεις¹¹.

(γ) Επίσης, στην πυρηνική εποχή, οι κρίσεις και ο χειρισμός τους, θεωρούνται ως μια άλλη μορφή σύγκρουσης και όχι ως επεισόδια που απλώς εμπεριέχουν υψηλή πιθανότητα ξεσπάσματος ενός πολέμου. «Η συσ-

⁹ James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων: Μία συνολική αποτίμηση*, ΤΟΜΟΣ Β', μεταφρ. 3^η έκδ., Harper & Row, Publishers, 1990 (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 1992), σελ. 235.

¹⁰ James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 235.

¹¹ P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων: Οικονομική μεταβολή και στρατιωτική σύγκρουση από το 1500 έως το 2000*, μεταφρ. 1^ης έκδ. Οίκου Unwin Hyman, τόμος Α', 1988 (Αθήνα, Εκδ. Αξιώτηλλης, 1990), σελ. 384-447, καθώς επίσης H. Kissinger, *Διπλωματία*, μεταφρ. 1^ης έκδ., Henry A. Kissinger, 1994 (Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη «Νέα Σύνορα», 1995), σελ. 322-355.

τημική τους λειτουργία είναι να επιλύουν χωρίς βία, ή με την ελάχιστη δυνατή βία, εκείνες τις κρίσεις που είναι πολύ σοβαρές για να επιλυθούν με τη συνήθη διπλωματία και οι οποίες σε παλαιότερες εποχές λύνονταν με πόλεμο»¹². Σε αυτές τις προσεγγίσεις, οι οποίες διατυπώθηκαν υπό το καθεστώς του τρόμου των πυρηνικών, οι αναλυτές προσπάθησαν να οριοθετήσουν όλο το φάσμα των διεθνών σχέσεων που καλύπτουν οι διεθνείς κρίσεις, συμπεριλαμβάνοντας τη δυναμική των διακρατικών σχέσεων σε βάθος χρόνου, τους κινδύνους από το ξέσπασμα μιας κρίσης και τη συστημική ανάλυση της λειτουργίας των χειρισμών των κρίσεων.

(δ) Σύμφωνα με τον G. Winham (Γουίνχαμ), κρίση μπορεί να προκύψει από «καταστάσεις που κυμαίνονται από μια ουσιαστική στρατιωτική πρόκληση στην ισορροπία δυνάμεων έως ένα ασήμαντο συνοριακό επεισόδιο, που κλιμακώνεται σε μεγάλη αντιπαράθεση»¹³. Αυτή η προσέγγιση αναζητά την πηγή των διεθνών κρίσεων στο στρατιωτικό επίπεδο, το οποίο είναι το πεδίο που προσδιορίζει την επικινδυνότητα του ξεσπάσματος πολέμου.

(ε) Ο P. Williams (Γουίλιαμς) κάνει τη διάκριση μεταξύ των κρίσεων εξωτερικής πολιτικής, οι οποίες περιλαμβάνουν μια επείγουσα κατάσταση μιας μόνης κυβέρνησης και των διεθνών κρίσεων, οι οποίες εμπεριέχουν επίπονες και πιεστικές καταστάσεις στις σχέσεις μεταξύ των κυβερνήσεων¹⁴. Σύμφωνα με τον Brecher (Μπρέτσερ), η εμφάνιση μιας κρίσης προϋποθέτει: αύξηση της έντασης ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες πολιτείες με υψηλή πιθανότητα ξεσπάσματος πολέμου, αποσταθεροποίηση των σχέσεών τους και αλλαγές στη δομή του διεθνούς συστήματος¹⁵. Οι διεθνείς κρίσεις, σύμφωνα με τους Robinson και Hermann, εμπεριέχουν τρία στοιχεία: απειλή για στόχους ύψιστης προτεραιότητας της μονάδας που αποφασίζει, περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος για την εκδήλωση της αντίδρασης και έκπληξη¹⁶. Ο R. N. Lebow (Λεμπόου) ορίζει τη διεθνή κρίση με τα εξής λειτουργικά κριτήρια: με την παρουσία αντιλαμβανόμενης απειλής σε συγκεκριμένα εθνικά συμφέροντα, τη διαπραγματευτική φήμη της χώρας και την ικανότητα των ηγετών της να παραμένουν στην εξουσία, καθώς επίσης, με την αντίληψη από την πλευρά των πολιτικών ότι οι ενέργειες στις οποίες καταφεύγουν αυξάνει τις πιθανότητες πολέμου και ότι υφίστανται χρονικοί περιορισμοί στην αντίδρασή τους¹⁷. Κατά μία άλλη άποψη, η κρίση απειλεί τη σταθερότητα του συστήματος, αλλά η επίδραση της κρίσης εξαρτάται από τον τύπο του συστήματος, η φύση του οποίου επιβάλλει τη συχνότητα και το αποτέλεσμα των κρίσεων¹⁸.

(στ) Οι παραπάνω περιγραφικές αναλύσεις προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά και το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι διεθνείς κρίσεις, ήτοι: την αλληλεπίδραση των δρώντων σε υψηλότερη από τη συνήθη ένταση, τη μικρή διάρκεια, την επίδραση των φόβων και πεπιοθήσεων των δρώντων, τα αποτελέσματα επί των διακρατικών σχέσεων και της δομής του συστήματος, το ρόλο των εθνικών συμφερόντων και την επίδρασή τους στην αντίληψη της απειλής, την εσωτερική δομή των διεθνών δρώντων και την επίδρασή της στις αποφάσεις των ηγετών, το ρόλο της στρατηγικής που ακολουθεί το κάθε κράτος για την επίτευξη των στόχων του και το ρόλο του συστήματος στην παραγωγή κρίσεων.

(ζ) **Συνοψίζοντας**, θεωρώ ότι η **Διεθνής Κρίση είναι η οποιαδήποτε διαταραχή στις διακρατικές σχέσεις, η οποία εμφανίζεται ως συ-**

¹² James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 235.

¹³ James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 235.

¹⁴ Phil Williams, *Crises Management: Confrontation and Diplomacy in the Nuclear Age*, (Oxford: M. Robertson, 1976), σελ. 21.

¹⁵ Michael Brecher, "Introduction: Crises, Conflict, War-State of the Discipline", *International Political Science Review* (1996), vol. 17, No 2, σελ. 127-139.

¹⁶ James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 235.

¹⁷ Richard Ned Lebow, *Between Peace and War: The nature of International Crisis*, (Baltimore and London: Johns Hopkins University Press, 1981), σελ. 9-12.

¹⁸ Jonathan M. Roberts, *Decision - Making during International Crises*, (Macmillan Press), σελ. 15-19.

νέπεια της ήδη υπάρχουσας δυναμικής των διεθνών σχέσεων και η οποία δημιουργεί παραστάσεις αφενός απειλής και αφετέρου διακύβευσης των εθνικών συμφερόντων και της εσωτερικής συνοχής των δρώντων, ενώ παράλληλα η εμφάνισή της έχει επιπτώσεις τόσο στις διακρατικές σχέσεις και τα ίδια τα κράτη (θετικές ή/και αρνητικές) όσο και στη λειτουργία του διεθνούς συστήματος.

(2) Ο Χειρισμός ή Διαχείριση των Διεθνών Κρίσεων

(α) Ο Williams υποστηρίζει ότι ο χειρισμός των κρίσεων αφορά αφενός στις διαδικασίες ελέγχου και ρύθμισης των κρίσεων, ώστε να μην οδηγήσουν σε πόλεμο και αφετέρου στην εξασφάλιση επίλυσης της κρίσης σύμφωνα με τα ζωτικά συμφέροντα της πολιτείας¹⁹. Ο χειρισμός των κρίσεων, **εμπεριέχει ρίσκα** και επιδίωξη είναι να κρατηθούν αυτά σε χαμηλό και ελεγχόμενο επίπεδο ενώ παράλληλα να εξασφαλισθεί ότι θα επιτευχθούν οι επιθυμητές υποχωρήσεις από τους αντιπάλους, διατηρώντας όμως τη δική μας θέση σταθερή.

(β) Ο Η. Κουσκουβέλης θεωρεί ότι ο στόχος της κάθε προσπάθειας χειρισμού ή διαχείρισης κρίσεων μπορεί να είναι εναλλακτικά η κλιμάκωση, η αποτροπή της κλιμάκωσης και η αποκλιμάκωση, με βάση τους στόχους που θέτει και επιδιώκει να πετύχει ο κάθε εμπλεκόμενος παράγων²⁰. Οι J. E. Dougherty (Ντώτζερτι) και R. L. Pfaltzgraf (Πφαλτζγκραφ), δέχονται ότι **όλα τα στοιχεία που κυριαρχούν στη διεθνή πολιτική «εισέρχονται πλήρως στην εστία των κρίσεων»** και αυτά εκτός από την ίδια την κρίση είναι: «η διαπραγμάτευση, η διεξαγωγή συνομιλιών, η βία και η απειλή χρήσης βίας, η κλιμάκωση και η αποκλιμάκωση, η αποτροπή, οι εναλλακτικοί σχηματισμοί δύναμης, τα συμφέροντα, οι αξίες, οι αντιλήψεις, η χρήση (ή η μη χρήση) του διεθνούς δικαίου και των διεθνών οργανισμών και η λήψη αποφάσεων»²¹. Ορίζουν της διαχείριση της κρίσης ως την «ικανότητα του ενός από τα δύο μέρη, με αξιόπιστη κλιμάκωση των απειλών, να αποτρέψει τον αντίπαλό του από την παραπέρα κλιμάκωση και να επιβάλει μια αποκλιμάκωση της κρίσης σύμφωνα με τα συμφέροντά του»²². Θεωρούν ότι **μια κρίση τερματίζεται όχι μόνο με την υποχώρηση του ενός μέρους αλλά και μέσα από διαδικασίες αυτοπεριορισμού**, με αμοιβαίες υποχωρήσεις όπου δεν θίγεται το κύρος των εμπλεκόμενων και τα αδιαπραγμάτευτα συμφέροντά τους. Διαπιστώνουν ότι *δεν υπάρχει ομοφωνία των θεωρητικών σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει η στρατιωτική δύναμη στην υπεροχή κατά την κλιμάκωση ή για το ρόλο που διαδραματίζει η αποτροπή στη διαχείριση της κρίσης και καταλήγουν ότι «η βούληση να χρησιμοποιηθούν οι ικανότητες για τη στήριξη ζωτικών συμφερόντων φαίνεται να καταλαμβάνει κεντρική θέση στη διαχείριση κρίσης»*²³.

(γ) Ειδικά για την **αποτροπή** (του πολέμου) κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ο ρόλος της στο χειρισμό των κρίσεων, όταν είναι πολύ ισχυρή, όπως για παράδειγμα ο ρόλος της πυρηνικής αποτροπής στην κρίση της Κούβας το 1962 ή όταν αυτή προέρχεται από ισχυρές δυνάμεις που παρεμβαίνουν αποτρεπτικά σε κρίσεις μικρότερων δυνάμεων (πχ. στην κρίση των Ίμια το 1996). Το ζητούμενο είναι αν η αποτροπή είναι παρεμβαίνουσα μεταβλητή ή «εργαλείο» του χειρισμού των κρίσεων.

(δ) Είναι βέβαιο ότι ο κίνδυνος εξέλιξης των κρίσεων σε πόλεμο είναι μικρότερος όσο περισσότερο η αποτροπή είναι αξιόπιστη. Όμως η αποτροπή είναι τόσο στρατιωτική έννοια όσο και ψυχολογοπολιτική και της οποίας η αξιοπιστία αυξομειώνεται ανάλογα με τις περιστάσεις. Ο Η. Bull (Μπούλ) επιση-

¹⁹ Phil Williams, *Crises Management: Confrontation and Diplomacy in the Nuclear Age*, όπως παραπάνω, σελ. 30.

²⁰ Η. Ι. Κουσκουβέλης, *Λήψη Αποφάσεων – Κρίση – Διαπραγμάτευση*, (Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1997), σελ. 114-115.

²¹ James E. Dougherty & Robert L. Pfaltzgraf, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 236.

²² James E. Dougherty & Robert L. Pfaltzgraf, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 237.

²³ James E. Dougherty & Robert L. Pfaltzgraf, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 238.

μαίνει ότι «Οι κρίσεις μερικές φορές κατασκευάζονται σκόπιμα από τις μεγάλες δυνάμεις ή εσκεμμένα οδηγούνται σε σημείο πολέμου, επειδή αυτό που απασχολεί την εν λόγω δύναμη είναι να διασφαλίσει μια διπλωματική νίκη», και συμπεραίνει ότι «η αποφυγή και ο έλεγχος των κρίσεων που επισείουν τον κίνδυνο του πολέμου μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων είναι ένας μόνιμος στόχος τους σε σχέση με τη διεθνή τάξη και όχι ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πυρηνικής εποχής»²⁴. Δεδομένου ότι κατά το χειρισμό των κρίσεων μεταξύ ανεξάρτητων και κυρίαρχων κρατών, ο στόχος τους είναι η αποκλιμάκωση της κρίσης σύμφωνα με τα συμφέροντά τους και όχι να εμπλακούν σε πόλεμο, η αποτροπή είναι περισσότερο ένα «εργαλείο» που μπορούν να χρησιμοποιήσουν κατά το χειρισμό των κρίσεων παρά μια παρεμβαίνουσα μεταβλητή. Για παράδειγμα, στον Ψυχρό Πόλεμο, οι υπερδυνάμεις απέτρεπαν τη μεταξύ τους κήρυξη του πολέμου²⁵, είτε με το δόγμα της Εξασφαλισμένης Αμοιβαίας Καταστροφής (MAD) είτε με την αξιοπιστία της δυνατότητας δευτέρου ανταποδοτικού πλήγματος, αλλά την πυρηνική αποτροπή κατά τον χειρισμό των κρίσεων την επικαλούνταν μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις που θεωρούσαν ότι θίγονταν ζωτικά τους συμφέροντα. Από την άλλη, οι υπερδυνάμεις, στο εσωτερικό των συμμαχιών τους και των αντίστοιχων σφαιρών επιρροής που είχαν υπό τον έλεγχό τους, εξασφάλιζαν με την ισχύ τους και την ηγετική τους θέση την αποτροπή του πολέμου, όπως λόγου χάρη οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) απέτρεπαν την εμφάνιση διλημάτων ασφαλείας στην Δυτική Ευρώπη²⁶. **Συμπεραίνουμε** λοιπόν ότι, σε κάθε περίπτωση χειρισμού των κρίσεων, **η αποτροπή είναι ένα «εργαλείο» που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε από τα εμπλεκόμενα κράτη είτε από μια τρίτη παρεμβαίνουσα δύναμη, όταν θίγονται ζωτικά τους συμφέροντα.**

(ε) Σύμφωνα με μια διαφορετική οπτική, αυτή του ψυχολόγου Δρ. R. Heath (Χηθ), ο οποίος μελέτησε πρακτικές και τακτικές χειρισμού κρίσεων για οικονομικές-περιβαλλοντικές-πολιτικές και βιομηχανικές κρίσεις, η διαχείριση μιας κρίσης στην ολοκληρωμένη της μορφή συμπεριλαμβάνει τη διαχείριση όλων των κρίσιμων καταστάσεων που εμφανίσθηκαν πριν την εκδήλωσή της, κατά τη διάρκειά της και μετά απ' αυτήν²⁷. Όμως, η **διαχείριση των κρίσιμων καταστάσεων** πριν την εκδήλωση της κρίσης **προϋποθέτει την έγκαιρη και ορθή διάγνωση της κατάστασης και των επερχόμενων εξελίξεων**. Αυτό με τη σειρά του **προϋποθέτει ένα κατάλληλα συγκροτημένο όργανο Χειρισμού των Κρίσεων**, το οποίο να έχει τη δυνατότητα ανάλυσης της τρέχουσας κατάστασης σε όλες τις εκφάνσεις της ισχύος²⁸, υπό το πρίσμα των εθνικών συμφερόντων και επιδιώξεων ενός κράτους, ώστε να είναι σε θέση να εντοπίζει τις ενέργειες ή /και τις καταστάσεις οι οποίες είναι δυνατό, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα να το βλάψουν. Τέλος, ο Heath **προσδιορίζει τον χειρισμό των κρίσεων σε τρία επίπεδα**: σε σχέση με τις αιτίες που τις προκαλούν, κατά την αντιμετώπισή τους όταν εκδηλωθούν και σε σχέση με τις επιπτώσεις που αυτές προκαλούν.

(στ) **Συνοψίζοντας, θεωρώ ότι ο Χειρισμός ή η Διαχείριση των Κρίσεων στις διακρατικές σχέσεις είναι η ικανότητα ενός κράτους, με χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων (πλην της κήρυξης του πολέμου), συμπεριλαμβανομένης της αποτροπής, να χειριστεί με ένα κατάλληλο Όργανο Χειρισ-**

²⁴ Hedley Bull, *Η Αναρχία Κοινωνία: Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, Β' εκδ., μεταφρ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001), σελ. 266, 269.

²⁵ James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 127-134 και Hedley Bull, *Η Αναρχία Κοινωνία: Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, όπως παραπάνω, σελ. 173-175.

²⁶ Κ. Αρβανιτόπουλος – Π. Ήφαιστος, *Ευρωπαϊκές Σχέσεις*, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 1999), σελ. 12-14, 101-103 και κεφ. 2: Ευρωπαϊκές σχέσεις 1945-1989, σελ. 106-148.

²⁷ Robert Heath, *Διαχείριση Κρίσεων: Αποτελεσματικές τεχνικές για επιχειρησιακή ετοιμότητα*, μεταφρ. 1^η εκδ., Pearson Education Limited, 1998 (Αθήνα, εκδ. Μ. Γκιούρδας, 2005), σελ. 12.

²⁸ Δ. Κώνστας – Δ. Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και μεταβολή*, τόμος Α', 1^η εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1997), σελ. 242-254.

μού των Κρίσεων έγκαιρα μια κατάσταση, η οποία δυνατόν να εξελιχθεί σε διεθνή κρίση και να ελέγξει την εξέλιξή της, όταν εκδηλωθεί ως τέτοια, επιτυγχάνοντας αποκλιμάκωση και χειρισμό των συνεπειών αυτής σύμφωνα με τα συμφέροντά του.

β. Η Στρατηγική της Άμεσης Προσέγγισης

(1) Ο Clausewitz ορίζει²⁹ την τακτική ως τη χρήση των ενόπλων δυνάμεων στη συμπλοκή και τη στρατηγική ως τη χρήση των συμπλοκών για την επίτευξη του σκοπού του πολέμου, επισημαίνει δε, ότι η στρατηγική συνίσταται στην προετοιμασία της τακτικής νίκης και στην εκμετάλλευσή της. Ωστόσο, προβαίνει σε δύο πολύ σημαντικές επισημάνσεις³⁰ :

(α) Διευκρινίζει ότι σε περιορισμένους πολέμους οι επιχειρήσεις συνιστούν περισσότερο **επίδειξη δύναμης** παρά σύγκρουση, διότι η έμφαση στον αφοπλισμό του αντιπάλου εξαρτάται από το εύρος των πολιτικών σκοπών του πολέμου και μόνο σε γενικευμένους πολέμους, όπως οι επιτυχίες του Ναπολέοντα, επιδιώκεται η καταστροφή των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων.

(β) *Τονίζει τη σημασία των δυνατικών συμπλοκών οι οποίες θα πρέπει να θεωρούνται πραγματικές αν επιφέρουν αποτελέσματα, αν πχ τα εχθρικά στρατεύματα παραδοθούν χωρίς μάχη λόγω περικύκλωσης ή υπέρτερης ισχύος (όπως η μη απογείωση της Γιουγκοσλαβικής αεροπορίας στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου). Αυτό που ισχυρίζεται ο Clausewitz είναι ότι οι νίκες που επιτυγχάνονται χωρίς μάχη, συνιστούν ουσιαστικά αναγνώριση του ενός αντιπάλου ότι αν η μάχη δοθεί θα οδηγήσει σε ήττα. Στην πραγματικότητα όμως η παραδοχή αυτή συνιστά τον **πειθαναγκασμό** του στη θέληση του αντιπάλου.*

(2) Κύριο επιχείρημα του Clausewitz είναι ότι τα αποφασιστικά αποτελέσματα επιτυγχάνονται με την προσβολή του Κέντρου Βάρους του αντιπάλου³¹ (**άμεση προσέγγιση**), δηλαδή το ισχυρότερο σημείο του εχθρού από υλική ή ηθική πλευρά. Σημειώνεται ότι κάθε αντίπαλος από τα ΚΒ του αντλεί την ελευθερία ενεργείας του και η προσβολή τους σημαίνει γενικευμένο πόλεμο, γεγονός που δεν ενδείκνυται όταν επιδιώκονται περιορισμένοι πολιτικοί στόχοι. **Από την άλλη, η απειλή του ΚΒ συνιστά δυνατική συμπλοκή που δύναται να οδηγήσει σε πειθαναγκασμό του αντιπάλου σε κύριους στόχους, ειδικά όταν ο αντίπαλος δρα ορθολογικά και λαμβάνει υπόψη του τη σχέση κόστος / όφελος από το μέγεθος της πολεμικής προσπάθειας που διαφορετικά απαιτείται να καταβληθεί.**

γ. Η Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης

(1) Από την άλλη, ο Liddell Hart³² ήταν υπέρμαχος της έμμεσης προσέγγισης, δηλαδή ότι σκοπός του πολέμου είναι η **εξασθένιση της αντίστασης του εχθρού πριν επιχειρήσουμε να την καταβάλουμε**. Θεωρούσε ότι δεν είναι απαραίτητο να επιδιώκεται πάντα η καταστροφή του εχθρικού στρατού, δίνοντας έτσι περισσότερες επιλογές ως προς τον τελικό σκοπό. Όταν ο εχθρός έχει υπεροχή η κυβέρνηση μπορεί να επιλέξει μια στρατηγική περιορισμένου σκοπού ή να περιμένει να αλλάξει η ισορροπία δυνάμεων (παρέμβαση συμμάχων ή μεταφορά δυνάμεων από άλλο θέατρο επιχειρήσεων). Μπορεί να περιορίσει τη στρατιωτική προσπάθεια, όταν ναυτική ή οικονομική ενέργεια μπορεί να κρίνει την έκβαση του πολέμου. Επίσης, μπορεί να επιδιώκει την κατάληψη εδάφους για κατοχή ή ως μέσο συναλλαγής.

(2) Ιδιαίτερη μνεία κάνει ο Liddell Hart στο **ρόλο της Υψη-**

²⁹ Κ. Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, (Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2008), σελ. 165-166.

³⁰ Κ. Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, όπως παραπάνω, σελ. 156-158.

³¹ Κ. Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, όπως παραπάνω, σελ. 158-159.

³² Β. Η. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως* όπως παραπάνω, σελ. 25-26 και 499-501.

λής Στρατηγικής του κράτους³³, όρο τον οποίο χρησιμοποιεί για να αποδώσει την πολιτική στην πράξη. Έτσι υποστηρίζει ότι ο ρόλος της είναι να *συντονίζει και να διευθύνει* όλες τις πηγές του έθνους ή ομάδας εθνών για την επίτευξη του πολιτικού σκοπού του πολέμου, ενώ ως όργανα της θεωρεί εκτός από τη *στρατιωτική ισχύ, την ισχύ της οικονομικής ή διπλωματικής ή εμπορικής ή ηθικής πίεσεως*, τα οποία χρησιμοποιεί για να εξασθενίσει τη θέληση του αντιπάλου. Επιπλέον, δίνει έμφαση στα *ποιοτικά κριτήρια της ειρήνης μετά τον πόλεμο* και απαξιώνει τη νίκη αν δεν εξασφαλίζει μια καλύτερη ειρήνη, έστω μόνο στον νικητή.

(3) Η επιδίωξη της εξασθένησης της δύναμης του εχθρού³⁴, συχνά επιτυγχάνεται σταδιακά, με «τσιμπήματα» περισσότερο αντί να διακινδυνευθούν «χτυπήματα». *Ουσιώδης προϋπόθεση είναι να υφίσταται δυσανάλογα μεγάλη εξάντληση του εχθρού σε σχέση με αυτόν που την επιδιώκει. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, εκτός των άλλων, με απειλή της ισορροπίας της διατάξεώς του και με την εξάντληση της ηθικής και φυσικής του ενεργητικότητας.*

(4) Η *τελειοποίηση της στρατηγικής*³⁵ συνίσταται στο να προκαλέσει ένα **αποφασιστικό αποτέλεσμα χωρίς σοβαρή μάχη**, όπως όταν ένα κράτος πετυχαίνει το σκοπό του αν μετακινηθεί η απειλή, δηλαδή αν ο εχθρός εγκαταλείψει τις επιδιώξεις του (πχ ο τρόπος που ο Βελισάριος αντιμετώπισε την πιο επικίνδυνη εισβολή των Περσών στην αυτοκρατορία, όπου με ενέργειες καθαρά ψυχολογικού χαρακτήρα παραπλάνησε και δημιούργησε σύγχυση στους Πέρσες, με αποτέλεσμα να παραιτηθούν από τον σκοπό τους χωρίς μάχη).

(5) Στο στρατιωτικό επίπεδο, σκοπός³⁶ είναι να επιδιωχθεί μια στρατηγική κατάσταση τόσο ευνοϊκή, που αν η ίδια δεν προκαλέσει το επιθυμητό αποφασιστικό αποτέλεσμα, η συνέχιση της προσπάθειας με μια μάχη να είναι βέβαιο ότι θα το πετύχει. Δηλαδή, η **αποδιάρθρωση του αντιπάλου αποτελεί το σκοπό της στρατηγικής**, η οποία επιτυγχάνεται ακολουθώντας τη γραμμή της ελάχιστης αντιστάσεως του εχθρού και με αιφνιδιασμό, ως εξής :

(α) Στη **φυσική ή λογιστική σφαίρα**:

- 1/ Δημιουργεί διαταραχές στη διάταξη του εχθρού και αποδιαρθρώνει την κατανομή και την οργάνωση των δυνάμεών του.
- 2/ Διαχωρίζει τις δυνάμεις του.
- 3/ Απειλεί τους εφοδιασμούς του.
- 4/ Απειλεί τα δρομολόγια συμπύξεώς του.

(β) Στην **ψυχολογική σφαίρα** είναι αποτέλεσμα των εντυπώσεων που δημιουργούνται στο πνεύμα του Διοικητή από τα ανωτέρω φυσικά αποτελέσματα. Οι εντυπώσεις αυτές γίνονται εντονότερες όταν η συνειδητοποίηση της μειονεκτικής θέσης είναι ξαφνική και αισθάνεται ο Διοικητής ότι δεν είναι σε θέση να αντιδράσει στην κίνηση του εχθρού (αισθάνεται παγιδευμένος).

(γ) Στη φυσική σφαίρα, είναι συνήθως αναγκαίο να προηγηθεί της κίνησης που αποβλέπει στην αποδιάρθρωση μια ενέργεια αντιπερισπασμού με σκοπό την αφαίρεση της πρωτοβουλίας από τον εχθρό, με τη διασπορά των δυνάμεών του ή την εκτροπή τους σε δευτερεύοντες σκοπούς. Στην ψυχολογική σφαίρα, αντίστοιχα, το ίδιο αποτέλεσμα επιτυγχάνεται με την εκμετάλλευση των φόβων που βασανίζουν την αντίπαλη διοίκηση και με την εξαπάτησή της ώστε να απολέσει την ελευθερία σκέψης. Η Στρατηγική είναι πραγματικά

³³ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, σελ. 501-502 και 547-557.

³⁴ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, σελ. 500.

³⁵ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, σελ. 505.

³⁶ B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, όπως παραπάνω, 506-511.

μια έμμεση προσέγγιση όταν συνδυάζει και τις δύο παραπάνω απόψεις, για να πετύχει την αποδιάρθρωση της ισορροπίας του αντιπάλου.

(6) Από τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι **η εφαρμογή της στρατηγικής της έμμεσης προσέγγισης :**

(α) **Συνίσταται σε μια διαδοχική σειρά ενεργειών** με τις οποίες επιδιώκονται διαδοχικοί στόχοι που οδηγούν σε μια ευνοϊκότερη κατάσταση ή ειρήνη, με κατάλληλη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων του κράτους σε όλα τα επίπεδα της στρατηγικής και αιφνιδιασμό. Η επίτευξη των παραπάνω στόχων μας δίδει στρατηγικά πλεονεκτήματα έναντι του αντιπάλου ενόψει ενδεχομένης σύγκρουσης. *Η συναίσθηση του αντιπάλου της δυσμενής θέσης, στην οποία έχει περιέλθει, συνήθως τον οδηγεί στον πειθαναγκασμό του στη θέλησή μας, κυρίως όταν διαπιστώνει ότι με τη συνέχιση της αντιπαράθεσης επιδεινώνει περισσότερο τη θέση του.*

(β) **Είναι απολύτως συμβατή με τη φύση και τη λογική της διαχείρισης των κρίσεων, καθ' όσον καταρχήν επιδιώκει την επίτευξη στόχων χωρίς εμπλοκή σε μάχη, αλλά με διαδοχικές προσπάθειες έμμεσης προσέγγισης που σταδιακά διαμορφώνουν ευνοϊκές προς τούτο συνθήκες.**

δ. **Χειρισμός των Κρίσεων και Στρατηγικές της Έμμεσης και Άμεσης Προσέγγισης**

(1) Η στρατηγική περιορισμένου αντικειμενικού σκοπού, όπως την προσδιορίζει ο Liddell Hart, είναι δυνατό να εφαρμοσθεί ως μέρος της στρατηγικής της εξουθένωσης³⁷, η οποία δίδει έμφαση σε μία σειρά μέσων πέρα από τη χρήση στρατιωτικής ισχύος. Ως εκ τούτου, η χρησιμοποίηση στρατηγικών περιορισμένου αντικειμενικού σκοπού είναι δυνατό να προκαλεί τη δημιουργία διεθνών κρίσεων ποικίλης έντασης, ανάλογα με τα χρησιμοποιούμενα μέσα.

(2) Επιπλέον, η επίτευξη (κατά Liddell Hart) δυσανάλογα μεγάλης φυσικής ή ψυχολογικής εξάντλησης του εχθρού σε σχέση με αυτόν που την επιδιώκει, φωτογραφίζουν τη συστηματική προσπάθεια ενός κράτους να δημιουργεί και να διαχειρίζεται επιτυχώς κρίσεις στις διακρατικές του σχέσεις, με σκοπό αφενός την κάμψη της θέλησης του αντιπάλου στο να υπερασπίζεται τα συμφέροντά του και αφετέρου τη φυσική εξασθένησή του με τη στρατηγική αποδιάρθρωση των δυνάμεών του (όπως πχ με τη διάθεση μέσων και την ανάλογη σπατάλη πόρων, για την αντιμετώπιση δευτερευόντων απειλών).

(3) Στην περίπτωση που ένα κράτος επιδιώκει απλώς την διατήρηση της ασφάλειάς του, αυτό πετυχαίνει το σκοπό του, σύμφωνα με τη στρατηγική της έμμεσης προσέγγισης, αν μετακινηθεί η απειλή, δηλαδή αν ο εχθρός εγκαταλείψει τις επιδιώξεις του. Η απειλή είναι δυνατό να μετακινηθεί αν το αμυνόμενο κράτος δημιουργεί κρίσεις που εμπλέκουν το επιτιθέμενο κράτος σε άλλο χώρο και με άλλους αντιπάλους, έτσι ώστε τελικά το επιτιθέμενο κράτος να αναγκασθεί να εγκαταλείψει τις αρχικές του επιδιώξεις. Παράδειγμα, η προσέγγιση ΗΠΑ-Κίνας επί Νίχον³⁸ μεγέθυνε τις παραστάσεις απειλής που εισέπραττε η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ) από την Κίνα, με αποτέλεσμα η πρώτη να αναπροσανατολίσει εναντίον της Κίνας 40 μεραρχίες, που άλλως θα προορίζονταν για τη Δύση.

(4) Επίσης, μετακίνηση της απειλής μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία παραστάσεων απειλής σε ζωτικούς χώρους του εχθρού που ε-

³⁷ Α. Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκιδίδη*, (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1999), σελ. 191-206· Γκόρντον Α. Κραιγκ., *Delbruk: ο στρατιωτικός ιστορικός*, στο *Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής: από τον Μακιαβέλλι στην Πυρηνική εποχή*, επιμ. Peter Paret, Princeton University Press, 1986, (Αθήνα: Εκδ. Κ. Τουρίκη, 2004), σελ. 408.

³⁸ Henry A. Kissinger, *Διπλωματία*, μεταφρ. 1^η εκδ., 1994 (Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη «Νέα Σύνορα», 1995), σελ. 794-815.

λέγχουν τους εφοδιασμούς του ή τα δρομολόγια μετακίνησης των δυνάμεών του μεταξύ των θεάτρων επιχειρήσεων, ενόψει ενδεχομένης σύγκρουσης. Το κράτος που έχει χάσει τα υπόψη στρατηγικά πλεονεκτήματα, προσπαθεί να εξουδετερώσει αυτές τις απειλές και αν αποτύχει με πολιτικά-διπλωματικά-οικονομικά μέσα, αναγκάζεται να δεσμεύει στρατιωτικές δυνάμεις σε δευτερεύοντα μέτωπα (πχ η δέσμευση από την Τουρκία ενόπλων δυνάμεων στην Ανατολική Τουρκία και η χρήση πολιτικών-διπλωματικών μέσων για την αντιμετώπιση του ΡΚΚ³⁹).

(5) Η ψυχολογική αποδιάρθρωση μπορεί να επιτευχθεί είτε από φόβους που γεννώνται στην αντίπαλη ηγεσία από ενέργειες που λαμβάνουν χώρα στη φυσική σφαίρα είτε με την εξαπάτηση. Όταν το πνεύμα του ηγέτη μιας χώρας πεισθεί ότι δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μια κατάσταση, αυξάνονται σοβαρά οι πιθανότητες να υποχωρήσει για να μετριασθούν οι απειλές, προς κέρδος χρόνου (πχ στην κρίση της Κούβας του 1962, οι Σοβιετικοί μπροστά στη δυναμική ενέργεια των ΗΠΑ, δηλαδή του ναυτικού αποκλεισμού της Κούβας με συμβατικά μέσα και υπό τον κίνδυνο να εξελιχθεί η κρίση σε πυρηνικό ολοκαύτωμα, αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν⁴⁰).

(6) Κάνοντας μια σύνδεση των επιπέδων της Υψηλής Στρατηγικής και της Στρατιωτικής Στρατηγικής της Έμμεσης Προσέγγισης, συνάγεται ότι ο ιδεώδης σκοπός της έμμεσης στρατηγικής, σε μια αντιπαράθεση, είναι η επίτευξη στόχων με τη στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου, χωρίς μάχη ή αν αυτή απαιτηθεί να αποτελεί τη συνέχεια της στρατηγικής αποδιάρθρωσης.

(7) Ακριβώς σε αυτό το σημείο πραγματοποιείται η **τελική σύνδεση του χειρισμού των κρίσεων με τη Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης**. Ο χειρισμός των κρίσεων είναι μια κατάσταση που λαμβάνει χώρα σε περιόδους έντασης-κρίσης στις διακρατικές σχέσεις και αποτελεί το τελευταίο στάδιο πριν από το ξέσπασμα του πολέμου. **Εφόσον ένα κράτος πετύχει τη στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου του, στην περίοδο πριν τον πόλεμο (των εντάσεων-κρίσεων), έχει κάνει, σύμφωνα με τη Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης, ένα αποφασιστικό βήμα για να προκαλέσει το επιθυμητό αποφασιστικό αποτέλεσμα, και συνεπώς, το κράτος που έχει υποστεί την εξασθένηση και τη στρατηγική αποδιάρθρωση στις δυνάμεις του, είτε συνειδητοποιεί τη δυσμενή θέση στην οποία έχει περιέλθει και υποχωρεί είτε εμπλέκεται σε πόλεμο και καταστρέφεται.**

(8) Εν κατακλείδι, διαπιστώνουμε ότι η Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης, η οποία δίδει βαρύτητα τόσο στην προπαρασκευή της δράσης (αποδιάρθρωση του αντιπάλου) όσο και στα αποτελέσματα μετά τη δράση (την ειρήνη που ακολουθεί), συνάδει με τις βασικές αρχές-στάδια των κρίσεων και των χειρισμών τους, όπως τα ορίσαμε παραπάνω. Επομένως, **ο επιτυχής χειρισμός των διεθνών κρίσεων, υπό το πρίσμα της Στρατηγικής της Έμμεσης Προσέγγισης, είναι το μέσο για να επιτευχθούν οι πολιτικοί στόχοι ενός κράτους, χωρίς προσφυγή σε μάχη.**

(9) Σε αυτό το σημείο **υπεισέρχεται η λογική της Στρατηγικής της Άμεσης Προσέγγισης, για ακόμη ένα βήμα κλιμάκωσης της κρίσης προς επίτευξη των τεθέντων στόχων χωρίς προσφυγή σε πόλεμο. Σε περίπτωση που ενώ ο αντίπαλος έχει περιέλθει σε δυσμενή θέση από τα αποτελέσματα των ενεργειών μας κατά τη διαχείριση της κρίσης, στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Έμμεσης Προσέγγισης, δεν υποκύπτει στη θέλησή μας, είναι δυνατή μία ακόμη ενέργεια στο πλαίσιο της εξαναγκαστικής διπλωματίας για τον πειθαναγ-**

³⁹ Φ. Ρόμπινς, *Στρατός και Διπλωματία: Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική από την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου*, μετάφρ. 1⁹⁵ έκδ. στο Ηνωμένο Βασίλειο by C. Hurst & Co Ltd., 2003, (Αθήνα, Εκδ. «Σύγχρονοι Ορίζοντες», 2004), σελ. 207-216.

⁴⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Β' έκδ. (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2003), σελ. 190-194.

κασμό του, προκειμένου να αποφευχθεί η προσφυγή στη βία. Έτσι δύναται να απειληθεί με άμεση προσέγγιση απευθείας το ΚΒ της ισχύος του αντιπάλου, ως ένα επιπλέον στάδιο κλιμάκωσης της κρίσης για να πεισθεί να υποκύψει στις πιέσεις μας και να επιτύχουμε τους στόχους μας, κάνοντάς του κατανοητό ότι σε αντίθετη περίπτωση θα υποστεί συντριπτική ήττα, αφού ήδη έχουμε αποκτήσει στρατηγικά πλεονεκτήματα.

(10) Παράδειγμα απειλής του ΚΒ και πειθαναγκασμός του αντιπάλου αποτελεί η προσέγγιση ΗΠΑ-ΚΙΝΑΣ με τη διπλωματία του Νίχον (που θα παρουσιασθεί αναλυτικά στο τρίτο κεφάλαιο), με την οποία αμφισβητήθηκε η ορθότητα της Σοβιετικής θεώρησης του μαρξισμού, που ήταν ΚΒ στην ηθική σφαίρα της ισχύος της, καθότι ως ιδεολογία συνιστούσε το συνδετικό κρίκο της Σοβιετικής Ένωσης στο εσωτερικό της αλλά και με τους συμμάχους της. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να δοθεί ένα καίριο πλήγμα στη συνοχή και στο γόητρο της ΕΣΣΔ και σε συνδυασμό με τα λοιπά στρατηγικά πλεονεκτήματα που εξασφάλισαν οι ΗΠΑ στο στρατιωτικό και οικονομικό πεδίο, να πεισθεί να υπογράψει τις συμφωνίες περιορισμού των πυρηνικών όπλων, να οδηγηθεί στη διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και μέχρι σήμερα, ως Ρωσία, να υφίσταται τις γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές συνέπειες στην ανατολική Ευρώπη και Κεντρική Ασία [επέκταση North Atlantic Treaty Organization (NATO - Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου) προς ανατολάς, υπόθεση Ουκρανίας, κλπ].

ε. Ερμηνευτική Αλυσίδα και Έλεγχος της Θεωρίας

(1) Τα στοιχεία που συνθέτουν την ερμηνευτική αλυσίδα της θεωρίας του Χειρισμού των Κρίσεων υπό το πρίσμα της Στρατηγικής της Άμεσης και Έμμεσης Προσέγγισης, αποδίδονται με σχεδιάγραμμα, όπως στον Πίνακα «1» στη σελίδα 12.

(2) Ο έλεγχος της θεωρίας θα πραγματοποιηθεί με περιπτωσιολογική έρευνα για να διαπιστωθεί αν τα γεγονότα συμβαίνουν με τον προβλεπόμενο στον Πίνακα «1» τρόπο.

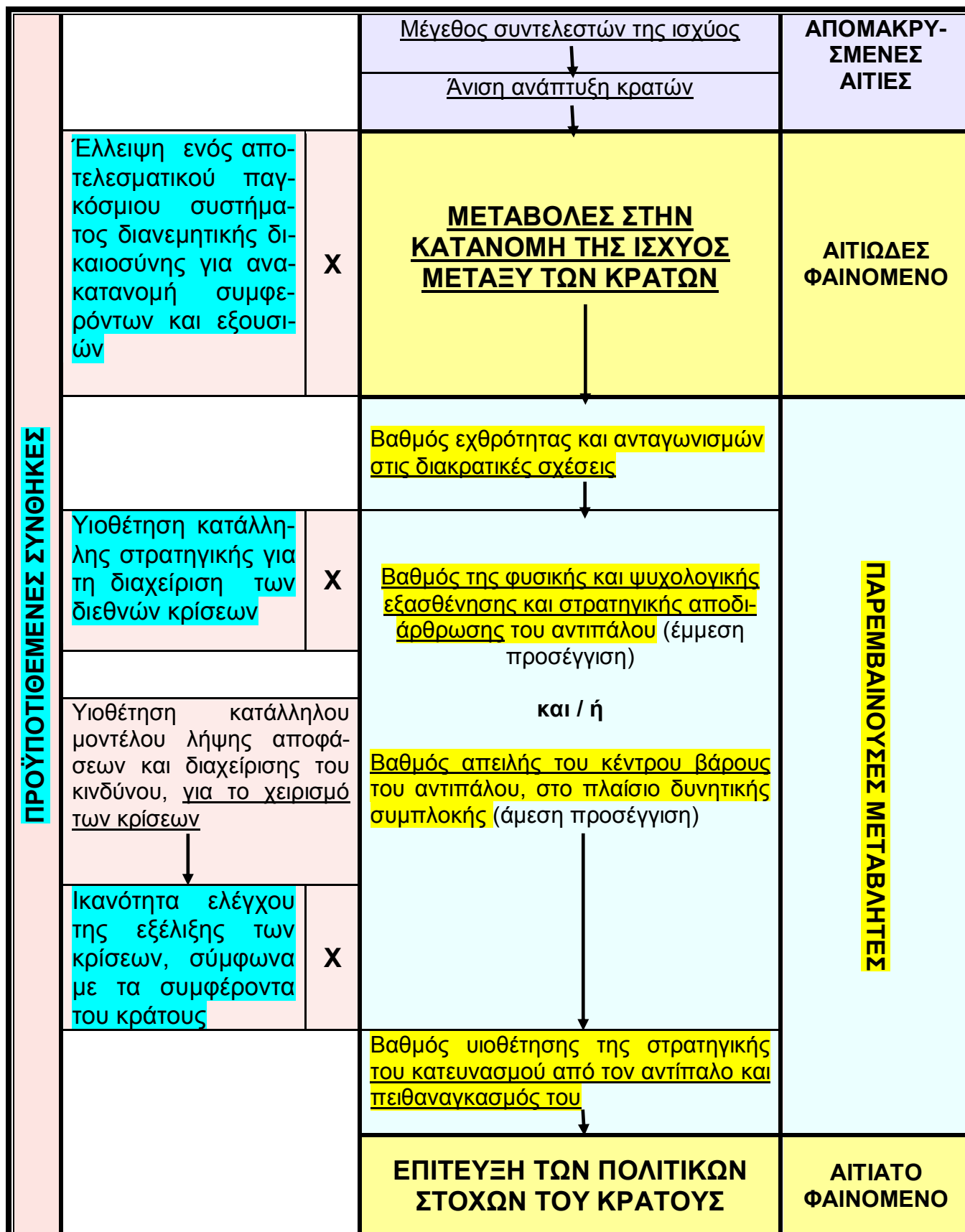
(3) Καταρχήν θα εξετασθεί ο ρόλος της κατανομής της ισχύος μεταξύ των κρατών, σύμφωνα με τη *ρεαλιστική προσέγγιση* και οι προϋποτιθέμενες συνθήκες της θεωρίας, για τη θεωρητική θεμελίωση της ερμηνευτικής αλυσίδας της θεωρίας.

(4) Στη συνέχεια θα εξετασθούν, με περιπτωσιολογική έρευνα, οι υποθέσεις εργασίας που εξάγονται⁴¹ από τον Πίνακα «1». Με την περιπτωσιολογική έρευνα θα εξετασθούν οι σημαντικότερες διεθνείς κρίσεις και ο χειρισμός τους από τις ΗΠΑ στην περίοδο του Ψυχρού πολέμου, υπό το πρίσμα της υψηλής τους στρατηγικής.

(5) Τέλος, στον επίλογο θα παρουσιασθεί μια συνοπτική αξιολόγηση της θεωρίας, υπό μορφή συμπερασμάτων και προτάσεων.

⁴¹ S. VAN EVERA, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, μεταφρ. εκδ. Cornell University Press, 1997, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2000).

Ερμηνευτική Αλυσίδα και Έλεγχος της Θεωρίας

Πίνακας 1 : Ερμηνευτική αλυσίδα της Θεωρίας του Χειρισμού των Κρίσεων υπό το πρίσμα των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΤΙΘΕΜΕΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

α. Ο ρόλος των Μεταβολών στην Κατανομή της Ισχύος Μεταξύ των Κρατών στο Χειρισμό των Διεθνών Κρίσεων

(1) Από αρχαιοτάτων χρόνων, ο Θουκυδίδης⁴² προσδιόρισε το ρόλο της **ισχύος** και της **άνισης ανάπτυξης** ως το κυριότερο αίτιο αστάθειας, διλημμάτων ασφαλείας και πολέμου. Η άνιση ανάπτυξη δημιουργεί τις μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών και σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινής διεθνούς ηθικής κρίσης, είναι το κυριότερο αίτιο για τις διεθνείς διενέξεις, συγκρούσεις και ανταγωνισμούς συμφερόντων και ηθικών κριτηρίων⁴³. **Επιπλέον, ο Θουκυδίδης ξεκαθάρισε** ότι τα **ισχυρά κράτη επιδιώκουν να επιβάλουν τη θέλησή τους, ενώ τα αδύναμα ακολουθούν κατευναστική εξωτερική πολιτική, ειδάλλως, σύμφωνα και με το παράδειγμα των Μηλίων, καταστρέφονται.**

(2) Ο E. Carr (Καρ), **προσδιόρισε την ισχύ⁴⁴ ως μια αδιάρρητη ολότητα** και για λόγους ανάλυσης τη χώρισε σε στρατιωτική ισχύ, οικονομική ισχύ και ισχύ της πειθούς. Τόνιζε ότι η εξωτερική πολιτική μιας χώρας περιορίζεται από τους στόχους της, αλλά επίσης και από τη **σχετικότητα της ισχύος της** σε σχέση με του αντιπάλου (κυρίως τη στρατιωτική). Προσδιόρισε ότι η οικονομική ισχύς στρατολογείται στην υπηρεσία της εθνικής πολιτικής, επιδιώκοντας αυτάρκεια στο εσωτερικό και επιρροή επί των άλλων κρατών και θεωρούσε την ισχύ της πειθούς (ως προπαγάνδα) απαραίτητη για τη νομιμοποίηση της πολιτικής.

(3) Στη διεθνή πολιτική, η **άσκηση της ισχύος** ορίζεται **ως η ικανότητα ενός κράτους να επιβάλει τη θέλησή του σ' ένα άλλο κράτος για την επίτευξη ενός πολιτικού στόχου⁴⁵**. Παρ' ότι η ισχύς είναι ενιαία, η άσκησή της από ένα κράτος ποικίλει ανάλογα με τα πεδία δραστηριότητος της στα οποία το συγκεκριμένο κράτος έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου του, ενώ σφάλμα στη διεθνή πολιτική αποτελεί η αγνόηση της σχετικότητας της ισχύος⁴⁶. Το συνολικό αποτέλεσμα των αντιτιθέμενων πολιτικών άσκησης ισχύος στις διακρατικές σχέσεις μεταφράζεται σε **κέρδη ή/και ζημιές για τα εμπλεκόμενα κράτη, αφού η άσκηση ισχύος είναι ένα «παίγνιο» επιδίωξης κερδών, σε ότι αφορά τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής και εξασφάλισης του εθνικού συμφέροντος⁴⁷**.

(4) Ο R. Gilpin (Γκίλπιν) διακρίνει τρεις μορφές ελέγχου ή δομών⁴⁸ του διεθνούς συστήματος : αυτοκρατορικής-ηγεμονικής, διπολικής και ισορροπίας ισχύος και προσδιορίζει ως την κύρια μορφή ελέγχου την κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών. Επισημαίνει τη σημασία των αλλαγών αλληλεπιδράσεως⁴⁹ στο διεθνές σύστημα (πέρα από τις αλλαγές συστημάτων και τις συστημικές

⁴² Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*, οπ. π., σελ. 59-76 Ιστορίας Α', σελ. 74 Ιστορίας Ε'.

⁴³ Π. Ήφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*, όπως παραπάνω, σελ. 182-187.

⁴⁴ E. H. Carr, *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939: Εισαγωγή Στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, μεταφρ., Β' εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001), σελ. 154-194.

⁴⁵ Δ. Κώνστας – Δ. Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και μεταβολή*, όπως παραπάνω, σελ. 239-242.

⁴⁶ H. Morgenthau, *Politics Among Nations*, 4^η έκδ., (New York, Alfred Knopf, 1966), σελ. 154.

⁴⁷ H. Morgenthau, *Politics Among Nations*, brief ed. By K. W. Thompson (Boston, McGraw Hill Comp., 1993), σελ. 29-30· J. N. Rosenau, *The Scientific Study of Foreign Policy*, (London, Frances Pinter Publishers, 1980), σελ. 283-293· Π. Ήφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2003), σελ. 681-682· R. Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή πολιτική*, μετάφρ. εκδ. by Cambridge University Press, 2003, Α' εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2004), σελ. 47-58· Δ. Κώνστας – Κ. Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις Συνέχεια και μεταβολή*, όπως παραπάνω, σελ. 232-239.

⁴⁸ R. Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή πολιτική*, όπως παραπάνω, σελ. 64-65.

⁴⁹ R. Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή πολιτική*, όπως παραπάνω, σελ. , 80-88.

αλλαγές), τις οποίες ορίζει ως τροποποιήσεις στις πολιτικές, οικονομικές και άλλες αλληλεπιδράσεις ή διαδικασίες ανάμεσα στους διεθνείς δρώντες. Στις αλληλεπιδράσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται η επιδίωξη σκοπών⁵⁰ και η προσπάθεια μεγιστοποίησης των συμφερόντων των κρατών (κύριοι δρώντες), **με βάση, σύμφωνα με τον Gilpin, το σχετικό κόστος των στόχων τους και τις αλλαγές στην ισχύ τους.**

(5) Στο θέμα της αλλαγής στη διεθνή πολιτική, ο Carr⁵¹ θεωρούσε ότι δεν υπάρχουν μηχανισμοί αλλαγής αντίστοιχοι με των κρατών και πίστευε ότι **η ειρηνική αλλαγή είναι προσαρμογή στις μεταβληθείσες σχέσεις ισχύος προς όφελος του δρώντα που δύναται να ασκήσει περισσότερη ισχύ.** Επίσης, σύμφωνα με τον Ήφαιστο, η έλλειψη ενός παγκόσμιου συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης και αποτελεσματικών κανονιστικών δομών για την ανακατανομή συμφερόντων και εξουσιών **προκαλεί διλήμματα ασφάλειας και ανάγκη εξισορρόπησης, εξοπλιστικούς ανταγωνισμούς, ένταση, κρίσεις και πόλεμο,** ενώ ταυτόχρονα, η «εχθρότητα» και οι «ανταγωνισμοί» στις διεθνείς σχέσεις είναι συνέπεια των απειλών κατά της ανεξαρτησίας – κυριαρχίας ενός κράτους⁵².

(6) Το ρόλο της αναδιανομής συμφερόντων και εξουσιών μεταξύ των κρατών θα μπορούσε να διαδραματίσει ένας Διεθνής Οργανισμός, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες από τις μεταβολές της ισχύος τους και τις ανάγκες των πολιτών τους. Όμως, σύμφωνα με τη ρεαλιστική θεωρία⁵³, οι μη κρατικοί δρώντες αντλούν τη συμπεριφορά τους από τους κρατικούς δρώντες και συνακόλουθα οι κρατικοί δρώντες θέτουν τα όρια παρέμβασης των μη κρατικών δρώντων στη διεθνή πολιτική. Έτσι οι διεθνείς οργανισμοί δραστηριοποιούνται μεν στο διεθνές γίνεσθαι, αλλά ο ρόλος τους δεν είναι καθοριστικός. Ειδικότερα, για το ρόλο του ΟΗΕ διαπιστώνεται ότι η προσπάθεια προώθησης των φιλοδοξιών και επιδιώξεων των κρατών-μελών του στο εσωτερικό του χαρακτηρίζουν τη λειτουργία του και θέτουν το περιεχόμενο και τα όρια δράσης του. Κάτω από αυτό το πρίσμα ο ΟΗΕ, στον τομέα της ειρήνης και της ασφάλειας, ενσωματώνει κατά βάση τις γεωπολιτικές και στρατηγικές προτεραιότητες των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, που έχουν δικαίωμα veto.

(7) **Συνοψίζοντας**, διαπιστώνουμε ότι οι μεταβολές στην κατανομή ισχύος, σε κάθε χρονική στιγμή, μεταξύ των κρατών συνεπάγεται πάσης φύσεως αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους, με τις οποίες επιδιώκουν διεθνείς αλλαγές και ανακατανομές συμφερόντων και εξουσιών. **Στις αλληλεπιδράσεις αυτές, εντάσσονται πάσης φύσεως διακρατικοί ανταγωνισμοί**, υπό το πρίσμα της ρεαλιστικής αλλά και της ιδεαλιστικής σχολής σκέψης (πολιτικοί- οικονομικοί - κοινωνικοί και πολιτιστικοί, μέχρι τον πόλεμο). **Ο χειρισμός των αλληλεπιδράσεων αυτών από τα κράτη, λόγω της πολυδιάστατης φύσης τους και της σύνδεσής τους με την εξωτερική πολιτική τους, εντάσσεται στην υψηλή στρατηγική τους.**

(8) Από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κρατών, αν εξαιρέσουμε το φαινόμενο του πολέμου, ο οποίος όπως λέει ο Clausewitz έχει τη δική του «γραμματική», **οι διεθνείς κρίσεις είναι καταστάσεις οι οποίες υποδηλώνουν την οξύτητα και την εχθρότητα στις διακρατικές σχέσεις.** Η δημιουργία διεθνών κρίσεων είναι η κορυφή του παγόβουνου σε κάθε ανταγωνισμό, ενώ παράλληλα εμπεριέχουν υψηλή πιθανότητα να εξελιχθούν σε πολεμική σύρραξη. **Ο χειρισμός τους, δε, αντικατοπτρίζει την προσπάθεια επικράτησης της θελήσεως ενός κρά-**

⁵⁰ R. Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή πολιτική*, όπως παραπάνω, σελ. , 47-58.

⁵¹ E. H. Carr, *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939: Εισαγωγή Στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, όπως παραπάνω, σελ. 265-281.

⁵² Π. Ήφαιστος, *Ο πόλεμος και τα αίτιά του: τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, 2^η έκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2002), σελ. 104, 228-231.

⁵³ Δ. Μπουραντώνης – Π. Τσάκωνας, *Ο Οργανισμός των ΗΕ σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας*, σελ. 21-55 και Ε. Χειλά, *Ο ρόλος του ΟΗΕ στη διαχείριση των διεθνών κρίσεων*, σελ. 145-158 στο Θ. Χριστοδουλίδης – Δ. Μπουραντώνης, *Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1998) Ε. Χειλά, *Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων*, (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1999), σελ. 56-65.

τους επί του αντιπάλου του σύμφωνα με το εθνικό του συμφέρον, χωρίς να επιδιώκεται η προσφυγή στη μάχη.

(9) **Διαπιστώνουμε** δηλαδή ότι, **οι μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών (σχετική ισχύς) και οι αντίστοιχες μεταβολές στην άσκησή της από αυτά, απουσία ενός αξιόπιστου διακρατικού μηχανισμού διανεμητικής δικαιοσύνης για ανακατανομή συμφερόντων και εξουσιών, προσδιορίζει την συμπεριφορά τους (επιθετική ή αμυντική) καθώς και τη φύση των σχέσεων μεταξύ τους (ανταγωνιστικές-εχθρικές ή συνεργατικές) και είναι η γενεσιουργός αιτία αρχικά των ανταγωνισμών και στη συνέχεια των διεθνών κρίσεων, που λαμβάνουν χώρα στο διεθνές σύστημα.**

(10) **Εξαίρεση** αποτελεί η αυτοκρατορική-ηγεμονική μορφή ελέγχου ή δομής του διεθνούς συστήματος (δεν συνιστά αντικείμενο της παρούσης μελέτης), εξαιτίας της υπερβολικά άνισης κατανομής ισχύος μεταξύ του ηγεμόνα και των λοιπών κρατών-μελών αυτού του συστήματος. Αν οι αποφάσεις του ηγεμόνα δεν ικανοποιούν τα μέλη, τα περιθώρια εκ νέου διαπραγμάτευσης, κατά παραλληλισμό με την εσωτερική έννομη τάξη των πολυεθνικών κρατών, είναι στενά (όπως για παράδειγμα η στάση των ΗΠΑ απέναντι σε Γαλλία και Βρετανία, στην κρίση του Σουέζ, το 1956 και αντίστοιχα της ΕΣΣΔ απέναντι στις εξεγέρσεις της Πολωνίας και Ουγγαρίας, την ίδια χρονιά)⁵⁴.

β. Προϋποτιθέμενες Συνθήκες στο Χειρισμό των Κρίσεων

(1) Γενικά

Για να μελετήσουμε πως ο χειρισμός των κρίσεων θα οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων ενός κράτους, χωρίς να οδηγηθούμε σε πόλεμο, θα πρέπει να αναλυθούν οι συνθήκες εκείνες που η παρουσία τους επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την πορεία μιας κρίσης. Με βάση τα προαναφερθέντα στο πρώτο κεφάλαιο, μια διεθνής κρίση ακολουθεί την εξής πορεία :

(α) Λαμβάνει χώρα διότι υφίσταται κάποια διαφορά/ διεκδίκηση μεταξύ των κρατών.

(β) Συμβαίνει σε συγκεκριμένο χώρο, στο πλαίσιο υλοποίησης κάποιας στρατηγικής για τη διαχείρισή της.

(γ) Ενεργοποιείται κάποιος μηχανισμός σε κάθε κράτος και λαμβάνονται αποφάσεις για το χειρισμό της κρίσης και των επιπτώσεών της, γεγονός που παράγει αποτελέσματα θετικά ή/και αρνητικά στα εμπλεκόμενα κράτη.

(δ) Υφίσταται υψηλή πιθανότητα ξεσπάσματος πολέμου μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών, πιθανότητα που επηρεάζει την συμπεριφορά των κρατών.

(2) Προϋποτιθέμενες Συνθήκες

Με βάση την ανωτέρω πορεία που ακολουθούν οι διεθνείς κρίσεις, **προσδιορίζονται οι προϋποτιθέμενες συνθήκες με τις οποίες είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί από ένα κράτος ο χειρισμός τους χωρίς προσφυγή σε πόλεμο και επιπλέον, να επιτευχθούν οι στόχοι του σύμφωνα με το εθνικό του συμφέρον.** Αυτές είναι η υιοθέτηση από το κράτος :

(α) **Κατάλληλης υψηλής στρατηγικής**, για τη διαχείριση των διεθνών κρίσεων στην περιοχή ενδιαφέροντός του.

(β) **Κατάλληλου οργάνου και μηχανισμού λήψε-**

⁵⁴ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 583-634.

ων αποφάσεων και διαχείρισης του κινδύνου, σε κυβερνητικό επίπεδο, ο οποίος να εξασφαλίζει την ικανότητα ελέγχου της εξέλιξης των κρίσεων και την αποκλιμάκωσή τους, με τον επιθυμητό τρόπο.

(3) Προϋποτιθέμενες Συνθήκες και Χειρισμός των Κρίσεων υπό το Πρίσμα των Στρατηγικών της Έμμεσης και Άμεσης Προσέγγισης

Η διερεύνηση των προϋποτιθέμενων συνθηκών και η αξιολόγησή τους, θα πραγματοποιηθεί για να διαπιστωθεί **κατά πόσο δύναται να επιτυγχάνουν θετικά αποτελέσματα** κατά το χειρισμό των κρίσεων, **χωρίς να προκαλούν πόλεμο**, με την εφαρμογή της Στρατηγικής:

(α) **Της Έμμεσης Προσέγγισης**, δηλαδή αν επιτυγχάνονται δυσανάλογα μεγάλη πτώση της ηθικής και φυσικής ενεργητικότητας στον αντίπαλο, καθώς και στρατηγική αποδιάρθρωσή του, για την επίτευξη κλιμακωτών στόχων.

(β) **Της Άμεσης Προσέγγισης**, σε ότι αφορά στις δυνητικές συμπλοκές, με την απειλή του ΚΒ του αντιπάλου, δηλαδή αν επιτυγχάνεται ο πειθαναγκασμός του αντιπάλου, για την επίτευξη κύριων στόχων.

γ. Δημιουργία Κρίσεων στο Χώρο και Υψηλή Στρατηγική

(1) Γενικά

Η επιβίωση των κρατών σε ένα άναρχο και ανασφαλές διεθνές περιβάλλον βασίζεται, διαχρονικά, τόσο σε περίοδο ειρήνης όσο και πολέμου, σε αρχέτυπες μακροσκοπικές στρατηγικές⁵⁵, που συνιστούν τη βάση της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους και οι οποίες θα εξετασθούν συνοπτικά για να διαπιστωθεί η καταλληλότητά τους σε σχέση με το χειρισμό των κρίσεων.

(2) Στρατηγική Συμμαχιών

(α) Βασικό στοιχείο για τη σύστασή τους είναι μια κοινή απειλή ή άλλου είδους κοινά συμφέροντα. Περιλαμβάνει διάφορα σχήματα, όπως τις στρατιωτικές συμμαχίες, την ηγεμονία επί μικρών δυνάμεων, τα διεθνή καθεστώτα, τελωνειακές ενώσεις, οικονομικές ενώσεις, αλληλεγγύη μεταξύ κρατών που βασίζεται στην κοινή καταγωγή, στρατηγική συνεργασία, κλπ. Μειονεκτήματα της στρατηγικής των συμμαχιών είναι ότι περιορίζουν την ελευθερία δράσης των συμμάχων και αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του «τζαμπατζή», δηλ. της τάσης του κάθε συμμάχου να μεγιστοποιεί το όφελός του και να ελαχιστοποιεί τη συνεισφορά του. Επίσης, οι συμμαχίες έχουν προβλήματα διατήρησης της συνοχής τους.

(β) Ακόμη, είναι γνωστό ότι οι συμμαχίες αυξάνουν την αίσθηση ασφαλείας στα μέλη τους, αλλά δημιουργούν ανασφάλεια στους αντιπάλους τους. Έτσι, η επιλογή συμμάχων και η ίδρυση συμμαχιών δημιουργεί παραστάσεις απειλής, εντείνει τους ανταγωνισμούς και αυξάνει τις πιθανότητες δημιουργίας εντάσεων-κρίσεων μεταξύ των εμπλεκομένων. Παράδειγμα αποτελεσματικού πλέγματος συμμαχιών ήταν του Bismarck (Μπίσμαρκ) στην Ευρώπη το δεύτερο μισό του 19^{ου} αι., μετά την ένωση των Γερμανικών κρατιδίων⁵⁶, ο οποίος επεδίωκε τη σταθερότητα στην Ευρώπη για να διασφαλίσει τη Γερμανική Ενοποίηση, αποφεύγοντας τη στρατηγική υπερεπέκταση. Επομένως, η στρατηγική των συμμαχιών μπορεί να παράγει θετικά αποτελέσματα στο πλαίσιο των ανταγωνισμών, με την προϋπόθεση ο κύριος δρών να διαθέτει μια κατάλληλη Υψηλή Στρατηγική.

(γ) Παρ' όλα αυτά και με δεδομένο ότι οι συμμαχίες

⁵⁵ Χ. Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική, 6^{ος} – 11^{ος} αι., Γ' έκδ.* (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001), σελ. 22-29.

⁵⁶ Ρ. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων: Οικονομική μεταβολή και στρατιωτική σύγκρουση από το 1500 έως το 2000*, μεταφρ. 1^{ης} εκδ. Οίκου Unwin Hyman, τόμος Α', 1988 (Αθήνα, Εκδ. Αξιοτέλλης, 1990), σελ. 252-265.

διατηρούνται για περιορισμένο χρόνο και ακολουθούν τη δυναμική των διεθνών σχέσεων καθώς και τις μεταβολές στην Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας κάθε κράτους, **η Στρατηγική των Συμμαχιών παράγει πρόσκαιρα αποτελέσματα και επομένως, δεν μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας στρατηγικής δημιουργίας και χειρισμού κρίσεων για την επίτευξη πολιτικών σκοπών.**

(3) Στρατηγική των Εξισοροπήσεων

(α) Μια απειλή εναντίον ενός κράτους εξισοροπείται μέσω ενεργειών άλλων μονάδων του διεθνούς συστήματος, έτσι ώστε ο δρών που αντιπροσωπεύει την απειλή να μη μπορεί να συγκεντρώσει τις προσπάθειές του για να την υλοποιήσει, αφού είναι υποχρεωμένος να αντιμετωπίσει μια σύνθετη κατάσταση. Με αυτόν τον τρόπο η απειλή διαχέεται στο χώρο που λαμβάνει χώρα η εξισορόπηση και συνεπώς αποκλιμακώνεται η οξύτητα της έντασης των ανταγωνισμών στις διακρατικές σχέσεις, αφού δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η συγκέντρωση των προσπαθειών του επιτιθέμενου κράτους σε ένα μέτωπο και άρα επιτυγχάνεται η αποδιάρθρωσή του. Το μειονέκτημα αυτής της στρατηγικής είναι ο υψηλός βαθμός αβεβαιότητας που εμπεριέχει λόγω της ρευστότητας του συσχετισμού των δυνάμεων και της εξάρτησής της από τη διπλωματική δεξιότητα της ηγεσίας, καθώς και από τις συγκυρίες.

(β) Όπως φαίνεται και από την ιστορική εμπειρία, οι εξισοροπήσεις στις διακρατικές σχέσεις⁵⁷ πετυχαίνουν να μειώσουν τους κινδύνους που αντιπροσωπεύει η ύπαρξη μιας απειλής, για όσο χρόνο κρατά η εξισορόπηση. Από την άλλη, όμως, συντηρούν ένα κλίμα ανταγωνισμού σε όλα τα επίπεδα, αφού τα κράτη προσπαθούν παράλληλα να απαλλαγούν απ' αυτήν αυξάνοντας την ισχύ τους. Βεβαίως δεν εξασφαλίζουν την αποτροπή του πολέμου, αλλά την αποδιάρθρωση του αντιπάλου, με σκοπό την επικράτηση είτε εναντίον του είτε σε ένα άλλο μέτωπο. Σε κάθε περίπτωση, παράγουν εντάσεις και κρίσεις στις διακρατικές σχέσεις, όπως οι συνέπειες της προσέγγισης ΗΠΑ-Κίνας επί Νίχον (Νίξον) στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας της ΕΣΣΔ⁵⁸, ως αποτέλεσμα των μεταβολών στην ισοροπία ισχύος μεταξύ τους.

(γ) Συνοψίζοντας, η Στρατηγική των Εξισοροπήσεων είναι δυνατό να δημιουργεί κρίσεις, οι οποίες με κατάλληλο χειρισμό να πετυχαίνουν την αποδυνάμωση μιας απειλής και την αποδιάρθρωση του αντιπάλου. Όμως οι εξισοροπήσεις είναι δύσκολο να αποτελέσουν τη βάση ενός μακροπρόθεσμου σχεδιασμού δημιουργίας και χειρισμού κρίσεων, διότι συνιστούν μια προσωρινή κατάσταση στις διεθνείς σχέσεις, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν μπορεί ένα κράτος να βασίζει την ασφάλειά του επ' αόριστον σε εξωγενείς παράγοντες.

(4) Στρατηγική του Κατευνασμού

(α) Μια απειλή αμβλύνεται με παραχωρήσεις είτε μονομερείς είτε αμοιβαίες, με σκοπό την υπέρβαση της αντιπαλότητας. Μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμες, ώστε να είναι εφικτή η συγκέντρωση των δυνάμεων επί ενός άλλου αντιπάλου ή μακροπρόθεσμες, για την οριστική επίλυση μιας διαφοράς. Το μειονέκτημα αυτής της στρατηγικής είναι ότι μπορεί να δημιουργήσει κατάσταση αδυναμίας στον αντίπαλο και να τον οδηγήσει σε μεγαλύτερη επιθετικότητα, όπως για παράδειγμα ο κατευνασμός του Μονάχου⁵⁹.

(β) Είναι προφανές ότι, εξ ορισμού, η υιοθέτηση αυτής της στρατηγικής δεν δημιουργεί διεθνείς κρίσεις αλλά τις επιλύει ή τις κατευνά-

⁵⁷ P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*, όπως παραπάνω, σελ. 172-202' Χ. Παπασωτηρίου, όπως παραπάνω, σελ. 105-109, 125-127, 229-234 και 274.

⁵⁸ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 794-815.

⁵⁹ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 351-355.

ζει, έστω εις βάρος του ενός δρώντα.

(5) Στρατηγική της Στρατιωτικής Ανάσχεσης-Επέκτασης

(α) Ο δρών αναπτύσσει τις δικές του δυνάμεις σε επιλεγμένο χώρο, έτσι ώστε είτε να εξασφαλίζεται η άμυνά του από τις απειλές που αντιμετωπίζει είτε να του παρέχεται η δυνατότητα να επεκταθεί σε βάρος των αντιπάλων του. Όταν με την ανάπτυξη των δυνάμεων ενός κράτους επιτυγχάνονται επιχειρησιακά και τακτικά πλεονεκτήματα έναντι του αντιπάλου του, είναι δυνατόν κατά το χειρισμό των μεταξύ τους κρίσεων, να επιτυγχάνει κλιμακωτούς στόχους σπουδαιότητας ανάλογης του πλεονεκτήματος και να πλήττει έτσι το γόητρο και το ψυχικό σθένος του αντιπάλου. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι να υφίσταται ισχυρή αποτροπή του πολέμου μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών, όπως πχ. με την πυρηνική αποτροπή ή με την παρουσία υπερδύναμης με ισχυρά συμφέροντα στην περιοχή (πχ ο ρόλος των ΗΠΑ στις σχέσεις μεταξύ των μελών του ΝΑΤΟ).

(β) Όταν ένα κράτος έχει επεκτατικές βλέψεις και αναπτύσσει τις δυνάμεις του (τις δικές του και των συμμάχων του) σε συγκεκριμένες περιοχές, σε περίοδο έντασης-κρίσης, *ουσιαστικά δημιουργεί τις προϋποθέσεις για δυνητικές συμπλοκές και αν πετύχει να απειλήσει καίρια το ΚΒ της ισχύος του αντίπαλου κράτους, είναι δυνατόν να το πειθαναγκάσει στη θέλησή του σε κύριες επιδιώξεις του, ως αποτέλεσμα της μειονεκτικής θέσης που το απειλούμενο κράτος έχει περιέλθει.* Έτσι σε όσο δυσμενέστερη θέση βρίσκεται το αμυνόμενο κράτος, τόσο περισσότερο αυξάνει ο κίνδυνος να ηττηθεί αν η αντιπαράθεση μετατραπεί σε σύγκρουση και επομένως, αν λειτουργεί ορθολογιστικά με βάση τη σχέση κόστος / όφελος, αναγκάζεται να υιοθετεί στρατηγική κατευνασμού.

(γ) Μειονεκτήματα αυτής της στρατηγικής, ιδίως όταν χρησιμοποιείται μεμονωμένα, είναι ότι απαιτεί ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και γι' αυτό έχει μεγάλο κόστος. Απαιτείται η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που παρέχονται από τη μερική υιοθέτηση των άλλων στρατηγικών (συμμαχίες, εξισορρόπηση ή και κατευνασμός) και άρα η υιοθέτησή της απαιτεί μια ολοκληρωμένη υψηλή στρατηγική επιδίωξης εθνικών συμφερόντων.

(δ) Εστιάζοντας, όμως, ένα κράτος την προσπάθειά του σε συγκεκριμένο χώρο είτε για ανάσχεση είτε για επέκταση, στην ουσία προκαθορίζει το χώρο που θεωρεί ζωτικό για τα συμφέροντά του. Κάθε ενέργεια του αντιπάλου του εντός αυτής της ζώνης θεωρείται ύποπτη και προκαλεί αυτόματα την αντίδρασή του και έτσι δημιουργούνται εντάσεις και κρίσεις σε επιλεγμένο χώρο. Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι *η υιοθέτηση αυτής της στρατηγικής, από ένα κράτος, παράγει κρίσεις σε προκαθορισμένο χώρο σε συνάρτηση με την Υψηλή του Στρατηγική και τα ζωτικά του συμφέροντα.*

(ε) Το ιστορικό προηγούμενο της εφαρμογής της Στρατηγικής της Ανάσχεσης-Επέκτασης ήταν την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου από τις ΗΠΑ, για την αντιμετώπιση της Σοβιετικής απειλής. Έτσι οι ΗΠΑ με τη στρατηγική αυτή, σε συνδυασμό με τις Στρατηγικές των Συμμαχιών, της πυρηνικής αποτροπής και των εξισορροπήσεων, καθώς και πολιτικών οικονομικής παρέμβασης [Σχέδιο Marshal (Μάρσαλ), οικονομικό σύστημα Bretton Woods (Μπρέτον Γουντς)] πέτυχαν τη δημιουργία σφαιρών επιρροής και αμυντικών συμμαχιών [ΝΑΤΟ, Σύμφωνο της Βαγδάτης, Southeast Asia Treaty Organization (SEATO - Οργανισμός Συμφώνου Νοτιοανατολικής Ασίας)], οι οποίες συνιστούσαν μία ζώνη στην περίμετρο της ΕΣΣΔ και των συμμάχων της και στην οποία κάθε ενέργεια των Σοβιετικών θεωρούνταν εχθρική και λαμβάνονταν μέτρα για την αντιμετώπισή της. Οι σφαίρες αυτές ήταν⁶⁰: Δυτική Ευρώπη, Μέση Ανατολή-Περσικός Κόλπος-

⁶⁰ Η. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 367-368.

Ανατολική και νότια Αφρική, Νοτιοανατολική Ασία, Κίνα-Ιαπωνία-Κορέα.

(6) Συμπεράσματα επί της Υλοποίησης των Απαιτήσεων των Στρατηγικών της Έμμεσης και Άμεσης Προσέγγισης κατά το Χειρισμό των Κρίσεων στο Πλαίσιο της Υψηλής Στρατηγικής

Από την ανάλυση των παραπάνω αρχέτυπων υψηλών στρατηγικών, διαπιστώνεται ότι η **Στρατηγική της Στρατιωτικής Ανάσχεσης - Επέκτασης** είναι η πλέον κατάλληλη για το χειρισμό των κρίσεων με τρόπο ώστε να επιτυγχάνονται τα αποτελέσματα των Στρατηγικών της Έμμεσης και της Άμεσης προσέγγισης, που περιγράφονται ανωτέρω στην παράγραφο 5β(3), σελίδα 16. Επιπλέον, επισημαίνονται τα εξής :

(α) Η επίτευξη της στρατηγικής αποδιάρθρωσης του αντιπάλου δύναται να επιτευχθεί αποτελεσματικά με εξισορρόπηση.

(β) Η ανάγκη μείωσης του κόστους της Στρατηγικής της Ανάσχεσης - Επέκτασης, επιβάλλει την αξιοποίηση περιστασιακά των άλλων στρατηγικών για εκμετάλλευση των δυνατοτήτων τους που προαναφέρθηκαν.

δ. Μηχανισμός Λήψης Απόφασης και Κίνδυνοι κατά το Χειρισμό των Διεθνών Κρίσεων

(1) Γενικά

Το «κλειδί» για την εξέλιξη μιας κρίσης είναι οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τους δρώντες, οι οποίες είναι προϊόν της διαδικασίας λήψεως αποφάσεως που ακολουθούν. Το μοντέλο αυτό της λήψης αποφάσεων πρέπει να εξασφαλίζει την ικανότητα ελέγχου της εξέλιξης των κρίσεων, τη διαχείριση του κινδύνου και την αποκλιμάκωσή τους, ως συμβουλευτικό και αποφασιστικό όργανο σε κυβερνητικό επίπεδο. Το όργανο αυτό θα πρέπει να **συνδέει επαρκώς την υιοθετηθείσα στρατηγική χειρισμού των κρίσεων με την Υψηλή Στρατηγική του κράτους**, σύμφωνα με το πνεύμα των Στρατηγικών της Έμμεσης (εξουθένωση - στρατηγική αποδιάρθρωση) και της Άμεσης Προσέγγισης (δυναμικές συγκρούσεις - απειλή ΚΒ), χωρίς προσφυγή σε πόλεμο.

(2) Τα Μοντέλα Λήψεως Αποφάσεων του Allison (Άλισον)

Τα μοντέλα λήψεως αποφάσεων του Allison⁶¹ αποτελούν μια κλασική ανάλυση του θέματος. Κρίνεται σκόπιμη μια συνοπτική περιγραφή τους για να διερευνηθεί κατά πόσο καλύπτουν τις παραπάνω απαιτήσεις.

(α) **Μοντέλο Ι : Ορθολογική Πολιτική**

1/ Το πρώτο μοντέλο είναι το Μοντέλο της Ορθολογικής Πολιτικής, όπου ο δρών με στόχο να έχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα από μία κατάσταση, αναλαμβάνει δράση και κάνει επιλογές (ορθολογικές) προς αυτόν τον σκοπό. Ο δρών είναι η εθνική κυβέρνηση, όπου αναλαμβάνει δράση προκειμένου να μεγιστοποιήσει τους εθνικούς στρατηγικούς της στόχους. Υπάρχει προσπάθεια να δοθεί εξήγηση στη δράση που επιλέχθηκε σε σχέση με ένα στρατηγικό πρόβλημα, να διερευνηθεί τι στόχος είχε τεθεί, κατά πόσο αυτός ταιριάζει με τους γενικότερους στόχους του έθνους και κατά πόσο η ενέργεια που αναλήφθηκε, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ήταν μία ορθολογική επιλογή με βάση αυτό που αποκαλείται συμπεριφορά «μεγιστοποίησης του οφέλους».

2/ Στο μοντέλο αυτό γίνεται σε ικανοποιητικό

⁶¹ G. T. Allison, Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis, στο *The American Political Science Review*, Vol. LXIII (63), No 3, September 1969, σελ. 689-718.

βαθμό σύνδεση της στρατηγικής χειρισμού των κρίσεων με τους τεθέντες εθνικούς στρατηγικούς στόχους και κατ' επέκταση με την Υψηλή Στρατηγική του κράτους, καθώς επίσης και την παράμετρο «μεγιστοποίηση του οφέλους», όμως περιορίζει τη διαδικασία στο εσωτερικό της κυβέρνησης, δεν λαμβάνει υπόψη τους λοιπούς εσωτερικούς παράγοντες (οργανισμούς, άτομα, πολιτικό κόστος, κλπ), οι οποίοι επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τις επιλογές της κυβέρνησης.

(β) Μοντέλο II : **Μοντέλο της Διαδικασίας των**

Οργανισμών

1/ Το δεύτερο μοντέλο, δεν βλέπει τους δρώντες, εν προκειμένω και συνήθως τα έθνη-κράτη, ως ενιαίους, αλλά ως αποτέλεσμα λειτουργίας μεγάλων (εσωτερικών) οργανισμών, οι οποίοι μόνο μερικώς έχουν συμβατές θεωρήσεις των εθνικών και των πολιτικών στόχων. Θεωρείται ότι η κυβέρνηση αποτελείται από διάφορους οργανισμούς, με ξεχωριστή δραστηριότητα και αντικείμενο, που συνδέονται μεταξύ τους χαλαρά και μερικές φορές βρίσκονται σε ανταγωνισμό μεταξύ τους. Οι οργανισμοί αυτοί επηρεάζουν τη συμπεριφορά των κρατών, στο βαθμό που η πληροφόρηση που παρέχουν συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων από την ηγεσία και σε συνάρτηση με τις πραγματικές τους δυνατότητες και επιχειρησιακές τους λειτουργίες.

2/ Το πλεονέκτημα αυτού του μοντέλου είναι ότι βασίζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στις επιχειρησιακές δυνατότητες και ικανότητες των οργανισμών, που εν τέλει αυτοί θα αναλάβουν δράση κατόπιν εντολής από την ηγεσία και συνεπώς η απόφαση είναι περισσότερο ρεαλιστική στο επιχειρησιακό επίπεδο της στρατηγικής. Όμως από την άλλη, περιορίζει την ανάλυση σε αυτό το επίπεδο, δεν διασυνδέει ικανοποιητικά τους επιχειρησιακούς στόχους κατά το χειρισμό των κρίσεων με την Υψηλή Στρατηγική του κράτους και δεν λαμβάνει υπόψη του τις προσωπικές επιδιώξεις των ατόμων.

(γ) Μοντέλο III : **Μοντέλο των Πολιτικών της**

Γραφειοκρατίας

1/ Το τρίτο μοντέλο, αναλύει την πολιτική και τις επιλογές των κρατών ως το τελικό αποτέλεσμα διαφόρων επικαλυπτόμενων παιχνιδιών και συμφωνιών που λαμβάνουν χώρα μεταξύ ιεραρχημένων παικτών στο εσωτερικό της εθνικής κυβέρνησης. Για το τρίτο μοντέλο, δεν υπάρχει ένας ενιαίος δρών, αλλά οι παίχτες είναι πολλοί και ανταγωνιζόμενοι μεταξύ τους σ' ένα παίγνιο παζαριών και συμφωνιών που συστήνουν οι πολιτικές της γραφειοκρατίας. Οι αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων εδώ, δεν νοούνται ως επιλεγμένες λύσεις σε προβλήματα, αλλά ως αποτελέσματα πολιτικής διαδικασίας. Σημαντικό ρόλο παίζει η προσωπικότητα του κάθε παίχτη, καθώς και ένα σύνολο ψυχολογικών φορτίων, ευαισθησιών και δεσμεύσεων που εμπεριέχονται στον καθένα τους. Πολύ συχνά μία απόφαση λαμβάνεται χωρίς να ήταν στις αρχικές προθέσεις κανενός μεμονωμένου ατόμου. Ταυτόχρονα, η στάση που έχει κάθε παίχτης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη θέση του στην ιεραρχία ή σε έναν οργανισμό.

2/ Το πλεονέκτημα του συγκεκριμένου μοντέλου έγκειται στο γεγονός ότι μπορεί να καταδείξει με το καλύτερο τρόπο τους συσχετισμούς και το πολιτικό παιχνίδι που εκτυλίσσεται πίσω από την ενέργεια ενός έθνους και γι' αυτό το λόγο, λογικά θα έχει τη μέγιστη δυνατή εσωτερική νομιμοποίηση, αφού είναι προϊόν εσωτερικής πολιτικής διεργασίας. Το μειονέκτημα είναι ότι βασίζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε προσωπικές επιλογές και γραφειοκρατικές διαδικασίες και δεν καταδεικνύει πως οι τεθέντες εθνικοί στόχοι και η Υψηλή Στρατηγική του κράτους την επηρεάζουν.

(δ) Κριτική των Μοντέλων του Allison

1/ Τα παραπάνω μοντέλα εξηγούν τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων με βάση τη δομή των κρατών, τον τρόπο λειτουργίας των θεσμών στο εσωτερικό τους καθώς και των συγκρουόμενων συμφερόντων που αναπτύσσονται σε άτομα, ομάδες και οργανισμούς εντός αυτών. Έτσι στο μοντέλο της Ορθολογικής πολιτικής, γίνεται καλύτερα η σύνδεση του τρόπου λήψεως αποφάσεων κατά το χειρισμό των κρίσεων, από ένα κράτος, με τους εθνικούς στρατηγικούς του στόχους και την προσπάθεια επίλυσης των στρατηγικών προβλημάτων. Επίσης, υπεισέρχεται η παράμετρος της επιδίωξης μεγιστοποίησης του οφέλους, χωρίς όμως να προσδιορίζεται πως αυτό θα επιτευχθεί. Αντίθετα, στα άλλα δύο μοντέλα υπερέχουν οι προσωπικές επιδιώξεις ή οι επιχειρησιακές δυνατότητες / επιδιώξεις και ικανότητες των οργανισμών, οι ψυχολογικοί παράγοντες και οι ρόλοι ατόμων και οργανισμών, ενώ πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η οργάνωση και λειτουργία της διοικητικής μηχανής τους που συμβάλλει στην εσωτερική νομιμοποίηση των αποφάσεων της κυβέρνησης.

2/ Ένας συνδυασμός των ανωτέρω μοντέλων, που θα μπορούσαμε να ονομάζαμε **«Μοντέλο Allison»**, δίνει μια ρεαλιστική εικόνα του μηχανισμού λήψεως αποφάσεων στα κράτη, **πλην της μη ικανοποιητικής σύνδεσής του με όλες τις παραμέτρους της ακολουθούμενης στρατηγικής από αυτά, όπως για παράδειγμα με:**

(α) Το αν έχουν περιορισμένους ή απεριόριστους στόχους.

(β) Τη χρησιμότητα και το αποδεκτό ρίσκο, σε σχέση με τους στόχους.

(γ) Την προτίμηση επιλογών με όφελος στη βραχυχρόνια ή τη μακροχρόνια περίοδο.

(δ) Το αποδεκτό όριο χρησιμοποίησης των μέσων για την επίτευξη των στόχων με οικονομικό τρόπο.

(ε) Τη διάκριση μεταξύ αποτελεσματικών και ορθολογικών αποφάσεων.

(3) Ο Λειτουργικός Κώδικας (Operational Code)

(α) Σύμφωνα με τον A. George⁶² (Τζωρτζ), ο «λειτουργικός κώδικας» αποτελεί μέρος των πολιτικών πεποιθήσεων ενός ηγέτη. Υπογραμμίζει ότι το σύστημα πεποιθήσεων ενός πολιτικού ηγέτη για τη φύση της πολιτικής διαμορφώνεται κυρίως από την προσαρμογή του έναντι άλλων δρώντων και ιδιαίτερα των αντιπάλων του. Διακρίνει εντός του λειτουργικού κώδικα δύο είδη πεποιθήσεων: τις «οργανικές πεποιθήσεις», που αφορούν τους υπολογισμούς και τη σχέση σκοπών – μέσων στην πολιτική ζωή και τις «φιλοσοφικές πεποιθήσεις», που αφορούν τις υποθέσεις των ηγετών για τη φύση της πολιτικής.

(β) Η ανάλυση του «λειτουργικός κώδικας» από τον A. George, **προσθέτει στο «Μοντέλο Allison» τα επιχειρησιακά στοιχεία που λείπουν για τη σύνδεση του στρατηγικού με το επιχειρησιακό επίπεδο κατά το χειρισμό των κρίσεων, ήτοι :**

1/ Την εισαγωγή της έννοιας των πολλαπλών στόχων, ανεξάρτητα από τις πιθανότητες επίτευξής τους, προφανώς για να υπάρχει ελευθερία ενεργείας.

⁶² A. L. George, The "Operational Code": A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making, στο *Reviews and Other Discussion*, Vol. 13, No 2, June 1969, σελ. 190-222.

2/ Την ανάλυση του πως θα επιτευχθεί η μεγιστοποίηση του οφέλους, με την επιδίωξη αποκόμισης κερδών ακόμη και έναντι ισχυρότερου αντιπάλου, με την αξιοποίηση της όποιας υποχώρησης του αντιπάλου, με την εισαγωγή της έννοιας των κλιμακωτών στόχων και της επιδίωξης στόχων με περιορισμένα μέσα.

3/ Την αξιολόγηση των ρίσκων που αναλαμβάνονται σε σχέση με το αν οι κίνδυνοι αυτοί είναι άμεσοι ή όχι και το αν μπορούν να ελεγχθούν γεγονότα που ίσως οδηγήσουν σε πόλεμο.

4/ Την επιλογή του καταλληλότερου χρόνου δράσης.

5/ Την αύξηση της πληροφόρησης μέσω της δράσης.

6/ Την επιδίωξη στόχων, με πίεση ως τα όρια με όλη την απαιτούμενη ενέργεια, με «εμπλοκή στην καταδίωξη» ώστε να αξιοποιηθεί το γεγονός της όποιας υποχώρησης του αντιπάλου και με γνώση του πότε πρέπει να σταματήσει κανείς ώστε να μην εμπλακεί σε πόλεμο.

7/ Τη χρησιμοποίηση ασυνήθιστων μεθόδων (όπως χυδαία και βίαιη γλώσσα) για προβολή της αποφασιστικότητας και της ισχύος αλλά και για την κάμψη της θέλησης του αντιπάλου.

(4) Οι Κίνδυνοι και ο Έλεγχος των Διεθνών Κρίσεων

(α) **Κίνδυνοι Κατά το Χειρισμό των Κρίσεων**

1/ Το αρχικό πρόβλημα για τους λήπτες αποφάσεων είναι να αντιληφθούν άμεσα την κρίση και να προσδιορίσουν τους κινδύνους που εμπεριέχει, διαχωρίζοντας τη ρητορική του αντιπάλου από τα πραγματικά και θεμελιώδη του συμφέροντα. Συνήθως οι κρίσεις εξελίσσονται γρήγορα, φέρνοντας αντιμέτωπους τους λήπτες αποφάσεων με πληθώρα πληροφοριών⁶³, συχνά αντικρουόμενων και λανθασμένων ή ελλιπών ή ακόμη με παντελή έλλειψη πληροφόρησης. Επίσης, όταν μια κρίση καλύπτεται από τα ΜΜΕ, υφίσταται η απαίτηση αφενός της ανίχνευσης της αλήθειας μέσα από τις πληροφορίες που αυτά παρέχουν και αφετέρου της αντιμετώπισης της εικόνας της κρίσης που αυτά παρουσιάζουν, πέραν της αντιμετώπισης της κρίσης αυτής καθ' αυτής.

2/ Η ουσία μιας διεθνούς κρίσης βρίσκεται στη μη προβλεψιμότητά της, στην ανταγωνιστική φύση της και στο ότι οι πρωταγωνιστές δεν έχουν τον πλήρη έλεγχο των γεγονότων⁶⁴. Μια κρίση μπορεί εύκολα να ξεφύγει από κάθε έλεγχο, όπως για παράδειγμα από ατύχημα, μεμονωμένη και άνευ εξουσιοδοτήσεως στρατιωτική ενέργεια, ριψοκίνδυνες ενέργειες ή ψυχολογική πίεση. Οι κρίσεις εξελίσσονται σε κλίμα έντασης και αβεβαιότητας και απαιτείται συγκεντρωτικός έλεγχος κατά το χειρισμό τους αλλά και αποκεντρωτική εκτέλεση των ενεργειών για να υφίσταται η δυνατότητα άμεση αντίδρασης.

3/ Ο χειρισμός των κρίσεων απαιτεί την άμεση εφαρμογή των όποιων στρατηγικών και διαδικασιών ισχύουν για την αντιμετώπισή τους και υφίσταται η ανάγκη αξιολόγησης και εξομοιώσεώς τους με υπάρχοντα πιθανά σενάρια. Ο κίνδυνος που εγκυμονεί είναι αφενός η προσομοίωση της κρίσης με ένα ακατάλληλο σενάριο χειρισμού αυτής και αφετέρου η επιλογή ακατάλληλης στρατηγικής αντιμετώπισης της κρίσης, με βασική αιτία την έλλειψη εκπαίδευσης ή εμπειρίας των εμπλεκόμενων στο χειρισμό των κρίσεων. Όσο κα-

⁶³ E. P. Borodzicz, Risk, Crisis and Security Management, (West Sussex, England, εκδ. John Wiley and Sons Ltd, 2005), σελ. 83.

⁶⁴ Θ. Ντόκος, Εγχειρίδιο Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής, (Αθήνα, εκδ. ΤΥΕΣ, 2002), σελ.603.

λύτερη είναι η προετοιμασία για πόλεμο τόσο ευκολότερη είναι η διαφύλαξη της τάξης και η μείωση των κινδύνων κατά το χειρισμό των κρίσεων.

4/ Επίσης, κίνδυνο αποτελεί και ο μη εντοπισμός των ευκαιριών που παρουσιάζονται για εκμετάλλευση. Ο Κινέζικος ορισμός για την κρίση⁶⁵, εμπεριέχει δύο στοιχεία : τον «κίνδυνο» και την «ευκαιρία». Ο κίνδυνος για τους λήπτες αποφάσεων είναι να εστιασθούν μόνο στην αποφυγή κλιμάκωσης της κρίσης και να χαθούν σπάνιες ευκαιρίες για προώθηση των εθνικών συμφερόντων.

5/ Ένας ακόμη ουσιώδης κίνδυνος είναι η απώλεια του ελέγχου και η κλιμάκωση της κρίσης σε έναν «αθέλητο» πόλεμο, ως συνέπεια λανθασμένων υπολογισμών. Ο «αθέλητος» πόλεμος, μπορεί να προκύψει είτε από κακή αξιολόγηση των συνεπειών κάποιων στρατιωτικών ενεργειών, είτε από παρανόηση των απειλών ως μη αναστρέψιμων είτε από κακή εκτίμηση ότι η σύγκρουση δεν μπορεί πλέον να αποφευχθεί, είτε από εσωτερικές πιέσεις που επιβάλουν απόψεις στις ηγεσίες. Επίσης, οι επιχειρησιακές δυνατότητες κάποιων οπλικών συστημάτων, όπως οι βαλλιστικοί πύραυλοι, είναι δυνατόν να προκαλέσουν την πραγματοποίηση του πρώτου πλήγματος, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος καταστροφής τους από τον αντίπαλο⁶⁶. Ένας καλά οργανωμένος μηχανισμός λήψης αποφάσεων, που βασίζεται σε ένα αξιόπιστο σύστημα συλλογής πληροφοριών, μπορεί να μειώσει αυτούς τους κινδύνους.

6/ Τέλος, κίνδυνοι μπορεί να προκύψουν από μη ευνοϊκή παρέμβαση άλλης δύναμης ή διεθνούς οργανισμού στη διαδικασία επίλυσης της κρίσης. Αυτοί οι κίνδυνοι μπορεί να μειωθούν ή εξαλειφθούν με τη συνεχή πληροφόρηση των διεθνών κέντρων αποφάσεων επί της νομιμότητας των δικών μας ενεργειών και των αυθαιρεσιών της άλλης πλευράς. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια διαδραματίζει το κύρος μιας χώρας στη διεθνή σκηνή, καθώς επίσης, οι συμμαχίες που συμμετέχει και τα ερείσματα που διατηρεί στους διεθνείς οργανισμούς.

(β) **Στρατηγικές Διαχείρισης του Κινδύνου**

Οι στρατηγικές διαχείρισης των πάσης φύσεως κινδύνων για τον έλεγχο των διεθνών κρίσεων, ομαδοποιούνται ως εξής⁶⁷ :

1/ **Αποφυγή Κινδύνου** : Επιδιώκεται όταν είναι εφικτό ή όταν οι συνθήκες το επιβάλλουν, όπως η μη μεταφορά των πυραύλων S-300 στη νήσο Κύπρο μετά τις αντιδράσεις της Άγκυρας.

2/ **Μετατόπιση του Κινδύνου**: Μετατόπιση του κινδύνου στις διεθνείς κρίσεις μπορεί να γίνει με διεθνοποίηση ενός προβλήματος και άρα την εμπλοκή τρίτων χωρών και διεθνών οργανισμών στην επίλυσή τους, εφόσον όμως εξασφαλισθεί ότι οι ενέργειές τους είναι σύμφωνες με τα εθνικά συμφέροντα της χώρας. Η μετατόπιση του κινδύνου περιλαμβάνει και στρατηγικές ελαχιστοποίησης των ζημιών που πιθανόν να προκληθούν από αποτυχημένο χειρισμό μιας κρίσης. Η παρέμβαση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία, υπέρ της Αιγύπτου στην κρίση του Σουέζ το 1956⁶⁸, συνιστά ένα επιτυχή ελιγμό μετατόπισης κινδύνου από το Naser (Νάσερ) που επέτυχε να αντιμετωπίσει την επίθεση Ισραήλ-Γαλλίας-Βρετανίας, με διπλωματικά μέσα.

3/ **Διατήρηση του Κινδύνου** : Όταν δεν εί-

⁶⁵ E. P. Borodzicz, Risk, Crisis and Security Management, οπ. π., σελ. 84.

⁶⁶ Θ. Ντόκος, Εγχειρίδιο Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής, οπ. π., σελ.604.

⁶⁷ Βλέπε αντίστοιχες ομαδοποιήσεις στρατηγικών για αντιμετώπιση του ρίσκου από οργανισμούς στον E. P. Borodzicz, Risk, Crisis and Security Management, οπ. π., σελ. 96-99.

⁶⁸ H. Kissinger, Διπλωματία, μεταφρ., (Αθήνα, εκδ. Λιβάνη, 1995), σελ. 600-612.

να δυνατή η μείωση ή αποφυγή ή μετατόπιση του κινδύνου, επιβάλλεται οι Ομάδες Χειρισμού Κρίσεων να εντοπίζουν τους κινδύνους, να τους αξιολογούν από πλευράς αντίκτυπου στις ημέτερες ενέργειες ή δραστηριότητες και να λαμβάνουν αντίστοιχα προληπτικά μέτρα. Η ασφαλέστερη μέθοδος χειρισμού των κινδύνων μιας κρίσης είναι η κατάλληλη ανάπτυξη μέρους ή του συνόλου των Ενόπλων Δυνάμεων ανάλογα με τη διαμορφούμενη κατάσταση και τους τεθέντες στόχους.

4/ **Μείωση του Κινδύνου** : Πραγματοποιείται είτε με στρατηγικές ελαχιστοποίησης των ζημιών που προαναφέρθηκαν, είτε με τη λήψη προστατευτικών μέτρων. Προστατευτικά μέτρα συνιστούν η ενίσχυση της αποτροπής και η ανάπτυξη ενός αξιόπιστου μηχανισμού χειρισμού των κρίσεων. Σε αμιγώς στρατιωτικό επίπεδο, προστατευτικά μέτρα συνιστούν οι κάθε είδους λογής προετοιμασίες για θωράκιση πιθανών στόχων από ενέργειες του αντιπάλου, όπως ανάπτυξη συστημάτων αεράμυνας και η οργάνωση δυνάμεων ταχείας αντίδρασης για χρησιμοποίηση σε κάθε ενδεχόμενο σενάριο χειρισμού μιας κρίσης.

5/ **Διαχείριση μη Αναγνωρίσιμων Κινδύνων** : Ο κυριότερος λόγος μη αναγνώρισης ενός κινδύνου σε μία κρίση, είναι όταν αυτός ο κίνδυνος δεν εμπίπτει στις αρμοδιότητες ενός οργανισμού που χειρίζεται την κρίση και συνεπώς δεν αναγνωρίζεται. Ως γενικός σχεδιασμός αντιμετώπισης μη αναγνωρίσιμων κινδύνων, είναι η δημιουργία Ομάδων και Υποομάδων Χειρισμού Κρίσεων με προσωπικό απ' όλους τους συναρμόδιους φορείς και με υιοθέτηση στρατηγικών ελαχιστοποίησης των ζημιών.

ε. Η Κρίση της Κούβας

(1) Ο J. F. Kennedy (Κένεντυ) συγκρούστηκε με τον F. Kastro (Κάστρο) και προσπάθησε με διάφορα μέσα να τον ανατρέψει⁶⁹, διότι είχε μετατοπισθεί ιδεολογικά προς τον κομμουνισμό και συνεργαζόταν με την ΕΣΣΔ⁷⁰. Έτσι, η ΕΣΣΔ, για να προστατεύσει το καθεστώς του Kastro, αποφάσισε να εγκαταστήσει πυρηνικά όπλα μεσαίου βεληνεκούς στην Κούβα, προσπαθώντας έτσι, να εκμεταλλευτεί την κρίση της Κούβας για να προωθήσει τους δικούς της μαξιμαλιστικούς στόχους σε βάρος των ΗΠΑ. Η φωτογραφική κατασκοπεία των ΗΠΑ επιβεβαίωσε ότι οι εργασίες εγκατάστασης των πυραύλων στην Κούβα, τον Οκτώβριο του 1962, ήταν λίγο πριν την ολοκλήρωσή τους. Ο Kennedy τότε δημοσιοποίησε το θέμα και απαίτησε την απόσυρση των πυραύλων. Όμως λόγω της δημοσίευσης του θέματος, σε περίπτωση υποχώρησης θα θιγόταν το κύρος της ΕΣΣΔ και του ίδιου του Ν. Χρουτσοφ (Χρουτσώφ) προσωπικά. Λειτουργώντας υπό πίεση χρόνου ο Kennedy και για να μην βρεθεί προ τετελεσμένων, διέταξε το ναυτικό αποκλεισμό της Κούβας.

(2) Εξέταση της Κρίσης με Βάση τα Μοντέλα του Allison :

(α) **Μοντέλο της Ορθολογικής Πολιτικής**

Στον Kennedy προτάθηκαν έξι εναλλακτικές λύσεις⁷¹, από μία Ανώτερη Εκτελεστική Επιτροπή του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας, ως εξής: να μην αναληφθεί δράση ή να ασκηθούν διπλωματικές πιέσεις ή να επιδιωχθεί μία μυστική προσέγγιση με τον Kastro ή να γίνει εισβολή ή να πραγματοποιηθεί χειρουργικό αεροπορικό χτύπημα ή, τέλος, να γίνει αποκλεισμός της Κούβας. Ο Πρόεδρος Kennedy επέλεξε τη λύση του ναυτικού αποκλεισμού κυρίως γιατί δεν κλιμάκωνε την κρίση (παρά μόνο αν οι Σοβιετικοί δοκίμαζαν να σπάσουν τον αποκλεισμό), απέτρεπε την εγκατάσταση πυραύλων στην Κούβα και έδινε

⁶⁹ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, Β' έκδοση, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2002), σελ. 191-194.

⁷⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 145' Ρ.

Kennedy, Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων, όπως παραπάνω, σελ. 504.

⁷¹ G. T. Allison, *Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis*, όπως παραπάνω, σελ. 696-698.

χρόνο για διαπραγμάτευση. Ήταν μια επιλογή μείωσης του κινδύνου της κρίσης.

(β) Μοντέλο των Οργανισμών

Η επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού έγινε, ουσιαστικά, ανάμεσα σε αυτήν και σε εκείνη του αεροπορικού χτύπηματος. Επιλέχθηκε η πρώτη κυρίως λόγω του ότι το αεροπορικό χτύπημα δεν μπορούσε να είναι χειρουργικής ακριβείας, όπως ήθελε η πολιτική ηγεσία, διότι οι σοβιετικοί πύραυλοι είχαν αναγνωρισθεί ως «κινητοί». Όμως κάτι τέτοιο δεν ήταν ακριβώς αληθές, διότι οι σοβιετικοί πύραυλοι ήταν τελικά «φορητοί», που σήμαινε ότι μπορούσαν να μετακινηθούν και να επανασυναρμολογηθούν σε έξι ημέρες και άρα θα μπορούσαν να πληγούν πιο εύκολα από αέρος⁷². Συνεπώς, αποδεικνύεται το πώς η ατελής πληροφόρηση και οι δυνατότητες των μέσων περιορίζουν τις επιλογές της ηγεσίας.

(γ) Μοντέλο της Πολιτικής της Γραφειοκρατίας

Υπήρχαν διάφορες φήμες για την τοποθέτηση πυραύλων στη Κούβα, τις οποίες ο Πρόεδρος Kennedy αρνήθηκε δημόσια, και δεσμεύτηκε ότι αν υπάρξει τέτοια περίπτωση, θα αναλάβει δράση άμεσα⁷³. Όλα αυτά βέβαια τον έφεραν σε δύσκολη θέση όταν παρουσιάστηκαν οι φωτογραφικές αποδείξεις. Ταυτόχρονα, θεώρησε ότι εξαπατήθηκε από το Χρουτσόφ, ο οποίος πιο πριν τον είχε διαβεβαιώσει ότι δεν θα έκανε μία τέτοια κίνηση. Το γεγονός αυτό έκανε τον Πρόεδρο Kennedy να θέλει να αναληφθεί δράση και να απορρίπτει προτάσεις να μην κλιμακωθεί η κρίση και να ακολουθηθεί η διπλωματική οδός. Άλλες επιλογές ήταν η άμεση εισβολή που ζητούσαν στρατιωτικοί και η αεροπορική επιδρομή που πρότεινε ο αρχηγός της Central Intelligence Agency (CIA - Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών) των ΗΠΑ. Τελικά, οι περισσότεροι σύμβουλοι στήριξαν το σχέδιο του ναυτικού αποκλεισμού και έπεισαν τον Πρόεδρο, προκειμένου να αποτραπεί ένα ολοκαύτωμα και ταυτόχρονα, να δοθεί μία ισχυρή απάντηση.

(3) Στη φάση της εκτέλεσης του ναυτικού αποκλεισμού το μοντέλο των οργανισμών εξηγεί καλύτερα τα γεγονότα: Οι λεπτομέρειες του αποκλεισμού ανατέθηκαν στο Ναυτικό⁷⁴, αλλά αυτό δημιούργησε κάποια προβλήματα, αφού το ίδιο αναζητούσε τρόπο ώστε να εκτελέσει αποτελεσματικά τον αποκλεισμό, ενώ ταυτόχρονα ο Πρόεδρος Kennedy ήθελε ο αποκλεισμός να γίνει πιο κοντά στα παράλια της Κούβας, έτσι ώστε να δοθεί παραπάνω χρόνος στον πρόεδρο Χρουτσόφ. Η διαταγή αλλαγής του σχεδίου δόθηκε αμέσως και η εκτέλεσή της ολοκληρώθηκε επίσημα, αλλά παρ' όλα αυτά, 36 ώρες μετά η ακτίνα παράταξης των αμερικανικών πλοίων βρισκονταν στα 500 μίλια από τις ακτές της Κούβας. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η γραμμή του αποκλεισμού δεν προχώρησε σύμφωνα με τη διαταγή του Προέδρου, για επιχειρησιακούς λόγους, γεγονός που δημιούργησε μη αναγνωρισμένο κίνδυνο επειδή μειωνόταν ο χρόνος για διαπραγματεύσεις.

(4) Η κρίση άρχισε να εκτονώνεται⁷⁵ όταν τα Σοβιετικά πλοία είτε υποχώρησαν είτε δέχθηκαν τους ελέγχους του Αμερικανικού ναυτικού. Τελικά, επιτεύχθηκε η συμφωνία η ΕΣΣΔ να αποσύρει τους πυρηνικούς πυραύλους και τις σημαντικότερες συμβατικές δυνάμεις από την Κούβα, αλλά και οι ΗΠΑ δεσμεύθηκαν δημόσια ότι δεν θα επιτεθούν κατά της Κούβας και επιπλέον δέχτηκαν σε μυστική συνεννόηση να αποσύρουν τους αντίστοιχους πυρηνικούς πυραύλους από την Τουρκία, όπου η ΕΣΣΔ είχε το αντίστοιχο πρόβλημα.

⁷² G. T. Allison, *Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis*, όπως παραπάνω, σελ. 703-706.

⁷³ G. T. Allison, *Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis*, όπως παραπάνω, σελ. 712-715.

⁷⁴ G. T. Allison, *Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis*, όπως παραπάνω, σελ. 706-707.

⁷⁵ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 193-194.

(5) Συνοψίζοντας, διαπιστώνονται επί του μηχανισμού λήψης απόφασης, τα εξής :

(α) Ο Kennedy εφάρμοσε κατά το χειρισμό της κρίσης της Κούβας, **σε ό,τι αφορά στα μοντέλα του Allison**, το μοντέλο λήψεων αποφάσεων του Ορθολογικού δρώντος, με αποτέλεσμα η επιλογή του να είναι σε συνάφεια με την υψηλή του στρατηγική (δόγμα της ευέλικτης ανταπόδοσης). Ήταν μία επιλογή μείωσης του κινδύνου της κρίσης. Όμως δεν έλαβε υπόψη του τις επιχειρησιακές τακτικές του ναυτικού του (μοντέλο Οργανισμών), με αποτέλεσμα να διακινδυνέψει να αποτύχει το σχέδιό του. Επίσης, σύμφωνα με την ανάλυση της Πολιτικής της Γραφειοκρατίας, κατέληξε στη λύση του ναυτικού όταν συμφώνησαν μ' αυτό οι περισσότεροι σύμβουλοι και συνεργάτες του, πετυχαίνοντας τη μέγιστη δυνατή νομιμοποίηση της επιλογής του.

(β) Οι επιλογές του Kennedy, **καλύπτουν μερικώς τα χαρακτηριστικά του «Επιχειρησιακού Κώδικα»** του A. George, διότι :

1/ Δεν αποσκοπούσαν σε πολλαπλές επιλογές και συνεπώς δεν παρείχαν, κατά το μάλλον ή ήττον, ελευθερία ενεργείας (μόνος στόχος ήταν να παρεμποδισθούν τα Σοβιετικά πλοία να περάσουν από το ναυτικό αποκλεισμό και δεν είχαν προβλέψει εναλλακτικά σενάρια επιλογών).

2/ Δεν επεδίωκαν μεγιστοποίηση του οφέλους, αλλά επεδίωκαν μονολιθικά τη μη εγκατάσταση των πυραύλων της ΕΣΣΔ στην Κούβα με οποιοδήποτε κόστος, με αποτέλεσμα να υποχωρήσουν συμμετρικά σε σχέση με την υποχώρηση της ΕΣΣΔ (άρα ουσιαστικά χωρίς όφελος).

3/ Αξιολόγησαν σωστά το ρίσκο που αναλάμβαναν με τις επιλογές τους και επέλεξαν τη λύση που ήταν η πλέον αποτελεσματική χωρίς όμως να διακινδυνεύουν σε πρώτη φάση πυρηνικό πόλεμο (σ' αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο η αρχή του Προέδρου Kennedy για ευέλικτη ανταπόδοση).

4/ Χρησιμοποίησαν περιορισμένα μέσα ανάλογα με τον τεθέντα αντικειμενικό σκοπό.

(6) Διαχείριση των Κινδύνων

Ακόμη, διαπιστώνεται ότι η κρίση εμπειρείχε και κινδύνους, οι οποίοι για τις ΗΠΑ ήταν είτε η δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων με την εγκατάσταση πυρηνικών στην Κούβα, είτε η κλιμάκωση της κρίσης σε πυρηνικό πόλεμο, είτε ο αποκλεισμός του Βερολίνου από την ΕΣΣΔ σε αντίποινα του αποκλεισμού της Κούβας. Διαπιστώθηκε, από την παραπάνω ανάλυση, ότι οι ΗΠΑ **εφάρμοσαν Στρατηγική Μείωσης του Κινδύνου**, αποφεύγοντας την κλιμάκωση της κρίσης σε πυρηνικό πόλεμο, με την επιλογή κατάλληλης στρατηγικής και ρισκάροντας μόνο στο θέμα του αποκλεισμού. **Επίσης, δημιουργήθηκαν μη αναγνωρισμένοι κίνδυνοι από την εσφαλμένη πληροφόρηση για τις δυνατότητες των πυραύλων στην Κούβα και από την απόφαση του ναυτικού για αυθαίρετη επέκταση της ζώνης του ναυτικού αποκλεισμού**, οι οποίοι αντιμετωπίστηκαν με επιτυχία.

(7) Ψυχολογικές Παράμετροι της Κρίσης

(α) Ο Kennedy κέρδισε τη μάχη των εντυπώσεων, πράγμα το οποίο οδήγησε στην ανατροπή του Χρουτσοφ, ενώ αντίθετα στις ΗΠΑ μετά τη δολοφονία Kennedy επανεκλέγηκε στις προεδρικές εκλογές ο αντιπρόεδρος Johnson (Τζόνσον). Αυτό είναι ενδεικτικό του πόσο σημαντικές είναι οι ψυχολογικές παράμετροι κατά το χειρισμό των κρίσεων. Επίσης, σύμφωνα με κριτήρια δημοσιότητας, οι ΗΠΑ, με τον «επιτυχημένο» χειρισμό της κρίσης της Κούβας, ενίσχυσαν την αποτροπή τους και την αξιοπιστία τους στους συμμάχους τους, αλλά

και το διεθνές κύρος των ΗΠΑ. Από την άλλη πέτυχαν την ψυχολογική εξασθένηση της ΕΣΣΔ, αφού πέτυχαν ακόμη ένα χτύπημα στην «εικόνα» του πανίσχυρου κράτους, που προέβαλε εκείνη την εποχή ο Χρουτσοφ.

(β) Συνεπώς, για να επιτύχει ένα κράτος τους στόχους του, δεν αρκεί **να σχεδιάζει το πώς θα τους πετύχει**, αλλά και να σχεδιάζει *πώς θα διαφυλάξει αλώβητη την «εικόνα» του* από πιθανές ενέργειες του αντιπάλου του. Επιπλέον, να έχει την ετοιμότητα και την απαίτηση από τους φορείς που χειρίζονται ή επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων σε θέματα υψηλής στρατηγικής, **να κερδίζουν πλεονεκτήματα από κάθε διακρατική επαφή ή αλληλενέργεια**.

στ. Σύστημα Λήψης Αποφάσεων για το Χειρισμό των Κρίσεων

(1) Με βάση την ανωτέρω ανάλυση, το σύστημα λήψης αποφάσεων του κράτους στο χειρισμό των κρίσεων, απαιτείται να:

(α) **Είναι, καταρχήν, του Ορθολογικού Δρώντος**, για να είναι δυνατή η εναρμόνισή του με τις απαιτήσεις και επιδιώξεις της στρατηγικής και τα συμφέροντα ενός κράτους, **εμπλουτισμένου όμως αφενός με τις αρχές λειτουργίας των Μοντέλων των Οργανισμών και των Πολιτικών της Γραφειοκρατίας**, για να εξασφαλίζει την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα και την εσωτερική νομιμοποίηση των επιλογών και αφετέρου **με τα λειτουργικά στοιχεία του «Επιχειρησιακού Κώδικα»**, για να υλοποιείται ο στόχος της μεγιστοποίησης του οφέλους με τη χρήση περιορισμένων μέσων και χωρίς προσφυγή σε πόλεμο.

(β) **Συγκροτείται ως συμβουλευτικό και αποφασιστικό όργανο στο ανώτατο κυβερνητικό επίπεδο**, για να είναι εφικτός ο χειρισμός των κρίσεων με τρόπο ώστε να εξυπηρετεί την υψηλή στρατηγική του κράτους.

(2) Υπάρχουν και άλλες θεωρίες λήψεων αποφάσεων, που δε θέτουν τη λογική στο επίκεντρο της λήψεως αποφάσεων αλλά βασίζονται κυρίως σε οπτικές της ψυχολογίας⁷⁶, συμπεριλαμβανομένης της παρανόησης των προθέσεων του άλλου⁷⁷ και της ομαδοσκέψης⁷⁸, καθώς επίσης και στην Κυβερνητική⁷⁹ (συγκριτική μελέτη των σύγχρονων ηλεκτρονικών συστημάτων και του ανθρώπινου νευρικού συστήματος - στρεβλώσεις στην ορθότητα των λαμβανομένων αποφάσεων). Αυτές οι οπτικές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τους λήπτες αποφάσεων, όμως δεν μπορεί να αποτελούν τη βάση του μοντέλου λήψης αποφάσεων, καθ' ότι οι επιδράσεις τους μπορούν να περιορισθούν σημαντικά με την τυποποίηση των διαδικασιών και την ανάπτυξη ασφαλιστικών δικλείδων ελέγχου της ορθότητας των ροών πληροφόρησης και των αποφάσεων.

(3) **Παράδειγμα επιδίωξης κλιμακωτών στόχων με κατάλληλο χειρισμό των κρίσεων και υπολογισμένο ρίσκο, χωρίς προσφυγή σε πόλεμο**, συνιστά η στρατηγική που ακολουθεί η Τουρκία για την επιδίωξη των στόχων της στο Αιγαίο (αμφισβήτηση FIR Αθηνών, αμφισβήτηση του δικαιώματος επέκτασης του εύρους των χωρικών υδάτων, το θέμα της υφαλοκρηπίδας, οι γκρίζες ζώνες, κλπ). Στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις, την υπόψη περίοδο, την αποτροπή του πολέμου ενισχύει και ουσιαστικά εγγυάται, η επιρροή των ΗΠΑ στα δύο κράτη⁸⁰.

⁷⁶ M. Duverger, *Εισαγωγή στην πολιτική*, μεταφρ. διορθωμένης έκδ., (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1985), σελ. 27-29· Η. Κουσκουβέλης, *Λήψη Αποφάσεων- Κρίση- Διαπραγμάτευση*, (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1997), σελ. 84-86.

⁷⁷ R. Jervis, *Perception and misperception in international politics*, (Princeton, Princeton University Press, 1976).

⁷⁸ I. L. Janis, "The groupthink syndrome" στο G. A. Lopez & M.S. Stohl, *International Relations: Contemporary theory and practice*, (Washington, Congressional Quarterly Press, 1989), σελ. 97-107.

⁷⁹ Η. Κουσκουβέλης, όπως παραπάνω, σελ. 98-100.

⁸⁰ Χ. Γιαλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική Σύγκρουση: από την Κύπρο έως τα Ίμια, τους S-300 και το Ελσίνκι, 1955-2000, Η οπτική του τύπου*, (Αθήνα, εκδ.Ι. Σιδέρης, 2001), σελ. 315-321· Α. Κούρκουλας, *ΙΜΙΑ: Κριτική προσέγγιση του Τουρκικού παράγοντα*, 2^η εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1998), σελ. 60, 64-66.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο:

6. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

α. Γενικά

Για τον έλεγχο της θεωρίας θα εξαχθούν οι αντίστοιχες υποθέσεις εργασίας από τον Πίνακα της Ερμηνευτικής Αλυσίδας της Θεωρίας (σελίδα 12), οι οποίες θα εξετασθούν με περιπτωσιολογική έρευνα γεγονότων στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Β'ΠΠ).

β. Μεταβολές στην Κατανομή Ισχύος - Εχθρότητα- Ανταγωνισμοί

(1) **Υπόθεση:** *Ελλείπει ενός παγκόσμιου αποτελεσματικού συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης, όσο μεγαλύτερες είναι οι μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών, τόσο περισσότερο αυξάνονται η εχθρότητα και ο ανταγωνισμός στις διακρατικές σχέσεις.*

(2) Με το Β'ΠΠ συντελέσθηκε μία από τις μεγαλύτερες μεταβολές στη κατανομή της ισχύος μεταξύ των διεθνών δρώντων στην ιστορία. Παραδοσιακές μεγάλες δυνάμεις καταστράφηκαν εντελώς (Γερμανία, Ιαπωνία, Ιταλία) ή εξαντλήθηκαν σε τέτοιο βαθμό που υποβιβάσθηκαν ουσιαστικά σε μεσαίες δυνάμεις (Γαλλία και εν μέρει η Βρετανία), άλλες αναδείχθηκαν σε υπερδυνάμεις (ΕΣΣΔ και ΗΠΑ) και άρχισε να αναδεικνύεται ο ρόλος της Κίνας στο διεθνές σύστημα⁸¹. Η δημιουργία των δύο υπερδυνάμεων και η άσκηση ισχύος από αυτές, οδήγησε στο χωρισμό του πλανήτη σε δύο σφαίρες ελέγχου και επιρροής και στον Ψυχρό πόλεμο. Πώς όμως αυτές οι μεταβολές της ισχύος δημιούργησαν εχθρότητα και ανταγωνισμό μεταξύ δύο πρώην συμμάχων και νικητών⁸²;

(3) Καταρχήν η ιστορική εμπειρία έπαιξε το ρόλο της: Η αποτυχία του κατευνασμού της Γερμανίας πριν από τον πόλεμο και η αιφνιδιαστική επίθεση των Ιαπώνων στο Περλ Χάρμπορ επηρέασαν σημαντικά τις μεταπολεμικές ηγεσίες των νικητών να θέσουν πρωταρχικό στόχο να μην αιφνιδιασθούν ξανά αντίστοιχα. Επίσης, οι νικήτριες δυνάμεις και κυρίως οι Ευρωπαϊκές, έχοντας εμπειρία εκατοντάδων ετών σε πολέμους, ανακωχές και συμφωνίες ειρήνης, προσπάθησαν πριν τη λήξη του πολέμου να έρθουν σε συμφωνία ως προς τις μεταπολεμικές σφαίρες επιρροής, προσπάθεια που τη συνέχισαν και μετά τον πόλεμο, παρά την προσπάθεια των ΗΠΑ για εγκαθίδρυση συστήματος συλλογικής ασφάλειας. Στο πλαίσιο αυτό έγιναν συμφωνίες, που άλλες τηρήθηκαν άλλες όχι, αναβαθμίσθηκαν τεχνητά ως μεγάλες δυνάμεις η Γαλλία και η Κίνα, έγιναν αλλαγές συνόρων, μετακινήσεις πληθυσμών και επεμβάσεις στα εσωτερικά των κρατών. Όλες αυτές οι ενέργειες δεν έγιναν με συναίνεση, αλλά αντίθετα, επειδή κάθε ενέργεια στη διεθνή πολιτική έχει επιπτώσεις στην διεθνή κατανομή της ισχύος και δημιουργεί παραστάσεις απειλής στα κράτη, ξεκίνησε ένας ατέρμονος ανταγωνισμός που οδήγησε στην όξυνση των διακρατικών σχέσεων, στην ιδεολογική αντιπαράθεση και στην πόλωση.

(4) Η αρχή των ανταγωνισμών έγινε⁸³ με την προσπάθεια των ΗΠΑ να αναβαθμίσουν το ρόλο της Κίνας στη μεταπολεμική διεθνή τάξη, ως αντίβαρο στη Σοβιετική ισχύ στην Άπω Ανατολή και ως σύμμαχο ενάντια στις Ευρωπαϊκές αποικιοκρατικές δυνάμεις στην Ασία, γεγονός που έφερε αντιδράσεις από την ΕΣΣΔ και τη Μεγάλη Βρετανία. Παράλληλα, οι κύριες Ευρωπαϊκές

⁸¹ Βλέπε, Ρ. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*., όπως παραπάνω, σελ. 463-472' Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική 1945-2002* , όπως παραπάνω, σελ. 41-42.

⁸² Χ. Παπασωτηρίου , *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 41-56.

⁸³ Χ. Παπασωτηρίου , *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 41-43.

νικήτριες δυνάμεις (Βρετανία, Γαλλία, ΕΣΣΔ) προσπάθησαν να δημιουργήσουν σφαίρες επιρροής στην καρδιά της Ευρώπης καλύπτοντας το κενό ισχύος από την καταστροφή της Γερμανίας, παρά την αντίδραση των ΗΠΑ που επεδίωκαν τη συνεργασία των νικητριών δυνάμεων.

(5) Στη συνέχεια έλαβαν χώρα μία σειρά από γεγονότα που δημιούργησαν διλήμματα ασφαλείας μεταξύ των μεταπολεμικών μεγάλων δυνάμεων. Καταρχήν ήταν η συμπεριφορά της ΕΣΣΔ, που ανησύχησε τους δυτικούς. Ο κεντρικός γεωπολιτικός στόχος του J. Stalin (Στάλιν), που είχε την εμπειρία της εισβολής και των καταστροφών που υπέστη η χώρα του σε δύο παγκοσμίους πολέμους, ήταν να επεκταθεί η σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ προς δυσμάς και να δημιουργήσει μια προστατευτική ζώνη στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη έναντι ενδεχόμενων νέων απειλών και εισβολών από τα δυτικά, είχε δηλαδή «αμυντικούς στόχους δια της επέκτασης». Στο πλαίσιο αυτό η ΕΣΣΔ, υλοποιούσε μαζικές αλλαγές⁸⁴ στα σύνορα και στους πληθυσμούς της κεντρικής και βορειοανατολικής Ευρώπης, ενώ στη Βαλκανική εφαρμόσθηκε η συμφωνία των «ποσοστών» μεταξύ Stalin και Sir W. Churchill (Τσόρτσιλ) του 1944.

(6) Αυτές οι ενέργειες των Σοβιετικών, που ουσιαστικά χώριζαν τον κόσμο σε δύο ιδεολογικά στρατόπεδα, δημιούργησε την αντίδραση αρχικά κυρίως της Βρετανίας, για γεωπολιτικούς κυρίως λόγους, η οποία επεδίωξε και πέτυχε την αναβάθμιση της Γαλλίας ως μεγάλη Ευρωπαϊκή δύναμη, σε αντιστάθμισμα του κενού της Γερμανικής ισχύος στην ηπειρωτική Ευρώπη έναντι της Σοβιετικής απειλής. Επιπλέον, ο Churchill θορυβημένος από την επέκταση των Σοβιετικών μέχρι τη γραμμή Λούμπεκ-Τεργέστης-Κέρκυρας και χαρακτηρίζοντάς τη ως «γεγονός χωρίς προηγούμενο στην ιστορία»⁸⁵, ζήτησε από τις ΗΠΑ να διατηρήσουν τις δυνάμεις τους στην Ευρώπη ως αντίβαρο για τη Σοβιετική ισχύ.

(7) Η αμερικανική ηγεσία προβληματιζόταν έντονα για τη Σοβιετική αθέτηση της συμφωνίας της Γιάλτας, σε ότι αφορούσε την επέκταση προς δυσμάς των συνόρων της Πολωνίας και την εκτόπιση πέντε εκατομμυρίων Γερμανών. Με τη διάσκεψη του Πότσδαμ, τον Ιούλιο του 1945, υπήρξε συμφωνία μόνο για το καθεστώς της Γερμανίας ενώ τα υπόλοιπα ζητήματα μετατέθηκαν για συζήτηση στο μέλλον⁸⁶. Στην πράξη, από τα μέσα του 1945, η Ευρώπη είχε χωρισθεί σε δύο σφαίρες επιρροής, με βάση τη διαμόρφωση του καταμερισμού ισχύος όπως προέκυψε με το τέλος του πολέμου.

(8) Το 1946 υπήρξε σταθμός⁸⁷, διότι ο Stalin απευθυνόμενος στο Σοβιετικό λαό επέρριψε ευθύνες στον «μονοπωλιακό καπιταλισμό» για το ξέσπασμα του Β'ΠΠ και θεωρώντας ότι όσο υπήρχε καπιταλισμός ο επόμενος πόλεμος ήταν αναπόφευκτος, κάλεσε το λαό του για βαρύτερες θυσίες για την ανασυγκρότηση της χώρας. Αυτές τις δηλώσεις αμερικανοί αξιωματούχοι τις εξέλαβαν «ως την κήρυξη του τρίτου παγκοσμίου πολέμου».

(9) Στη συνέχεια, το γνωστό «μακρύ τηλεγράφημα» του G. Kennan (Κέναν) επιβεβαίωσε τις αμερικανικές ανησυχίες, χαρακτηρίζοντας το Σοβιετικό καθεστώς «ασιατικό δεσποτισμό», που επικαλούνταν εξωτερικές απειλές για να νομιμοποιείται στο εσωτερικό και που είχε ως στόχο την καταστροφή των εσωτερικών δομών των ΗΠΑ προκειμένου να νιώθει ασφαλής. Την κήρυξη του Ψυχρού πολέμου, η ιστορία την χρεώνει τελικά στον Churchill, ο οποίος σε λόγο του σε Πανεπιστήμιο του Μισσούρι, παρουσία του αμερικανού προέδρου, χαρακτήρισε τη Σοβιετική σφαίρα επιρροής «σιδηρούν παραπέτασμα» και προσδιόρισε

⁸⁴ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 45-46, 60.

⁸⁵ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 49.

⁸⁶ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 484-489.

⁸⁷ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 55-57.

τους στόχους της ΕΣΣΔ ως μια προσπάθεια «απεριόριστης επέκτασης της ισχύος και του δόγματός τους».

(10) **Συνοψίζοντας**, διαπιστώνουμε ότι **οι μεγάλες μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών** μετά το Β'ΠΠ, ελλείψει ενός αποτελεσματικού παγκόσμιου συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης, **οδήγησαν τα κράτη σε ενέργειες** (στρατιωτικές, πολιτικές, προπαγανδιστικές-ψυχολογικές, κλπ) για **να καλύψουν τα κενά ισχύος** που δημιουργήθηκαν από την καταστροφή κρατών **ή/και να εκμεταλλευθούν** τη διαμορφωθείσα κατάσταση για δικό τους όφελος. **Οι ενέργειες αυτές δημιούργησαν παραστάσεις απειλής, διλήμματα ασφαλείας, ανταγωνισμό, ιδεολογικές αντιπαραθέσεις, εξισορροπήσεις, πόλωση και τελικά παγίωσαν ένα επίπεδο εχθρότητας μεταξύ δυτικών και ανατολικών, τόσο έντονο, που καταγράφηκε στην ιστορία ως «Ψυχρός Πόλεμος».**

γ. Εχθρότητα - Ανταγωνισμοί, Διεθνείς Κρίσεις και Αποδιάρθρωση του Αντιπάλου

(1) Γενικά

(α) **Υπόθεση:** Όσο αυξάνονται η εχθρότητα και οι ανταγωνισμοί στις διακρατικές σχέσεις και **όσο περισσότερο ικανό είναι ένα κράτος να διαχειρίζεται διεθνείς κρίσεις** έναντι ενός αντιπάλου (κράτους ή συνασπισμού) χωρίς προσφυγή σε πόλεμο, αλλά σύμφωνα με τις επιδιώξεις της άμεσης (απειλή του εχθρικού ΚΒ) και έμμεσης προσέγγισης και στο πλαίσιο μιας κατάλληλης στρατηγικής, τόσο υλοποιούνται η εξασθένιση και η στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου.

(β) Για την εξέταση αυτής της υπόθεσης, θα εξετασθεί η στρατηγική των ΗΠΑ σε σχέση με τα αποτελέσματα που επέφερε στο Σοβιετικό μπλοκ.

(2) Στρατηγική της Ανάσχεσης, το Σχέδιο Marshal και Κρίσεις στην Ευρώπη (Αρχική Φάση) - Συμπεράσματα

(α) Η άνοδος της ισχύος της ΕΣΣΔ και η εγκαθίδρυση ουσιαστικά μιας ισχυρής αυτοκρατορίας στην καρδιά της Ευρασίας, ώθησε τις ναυτικές δυνάμεις της εποχής (ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία) να τη συναγωνισθούν για να μην επεκταθεί και στην περιφέρεια της Ευρασίας.

(β) Το πρώτο δείγμα παρεμβάσεων των ΗΠΑ στην περιφέρεια της Ευρασίας ήταν το 1947 στις περιπτώσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας, όπου η αποχώρηση της Βρετανίας έθετε τις ΗΠΑ προ του διλήμματος: ή επεμβαίνουν καλύπτοντας το κενό της Βρετανικής αποχώρησης ή οι δύο χώρες θα περιέρχονταν στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ. Με αφορμή το συμβάν αυτό, εκπονήθηκε το **δόγμα Truman** (Τρούμαν), το οποίο συνοψιζόταν στη φράση «η πολιτική των ΗΠΑ πρέπει να είναι η υποστήριξη των ελεύθερων λαών που αντιστέκονται στην επιχειρούμενη από άλλους καθυπόταξή τους μέσω οπλισμένων μειοψηφιών ή εξωτερικών πιέσεων»⁸⁸. Το δόγμα αυτό εγκυμονούσε τον κίνδυνο της ανεξέλεγκτης εμπλοκής των ΗΠΑ οπουδήποτε στον κόσμο με ιδεαλιστικά κριτήρια, όμως σταδιακά πήρε πιο συγκεκριμένη μορφή, όπως θα δούμε παρακάτω και οδήγησε τις ΗΠΑ στο να επιτυγχάνουν τους κλιμακούμενους στόχους που έθεταν.

(γ) Για την υλοποίηση του δόγματος Truman⁸⁹ υιοθετήθηκε η **Στρατηγική της Ανάσχεσης**, την οποία ανέπτυξε ο Kennan σε άρθρο του στον τύπο. Στο άρθρο αυτό περιγράφονταν η εσωτερική κατάσταση και οι πολιτικοί στόχοι της ΕΣΣΔ περί επιδίωξης της παγκόσμιας επανάστασης του προλε-

⁸⁸ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 58-59.

⁸⁹ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 63-66.

ταριάτου και κατέληγε με την πρόβλεψη/πρόταση, ότι **εφόσον οι σοβιετικές επεκτατικές τάσεις αποτρέπονταν με τη Στρατηγική της Ανάσχεσης σταθερά και σθεναρά επί μακρόν, θα συσσωρεύονταν και θα αναδεικνύονταν τα εσωτερικά προβλήματα της ΕΣΣΔ, με συνέπεια οτιδήποτε κλόνιζε την αποτελεσματικότητα του κόμματος ως εργαλείου πολιτικοκοινωνικής συνοχής, θα οδηγούσε στην κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Άρα προσδιόριζε ως Κέντρο Βάρους της ΕΣΣΔ την πολιτικοκοινωνική συνοχή της, το οποίο και έπρεπε να απειληθεί.**

(δ) Η πρώτη έκδοση της Στρατηγικής της Ανάσχεσης, συνδεόταν με τις απόψεις του Kennan⁹⁰, ο οποίος θεωρούσε **ως εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ την αποτροπή μιας επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ, τη διάδοση των φιλελεύθερων αμερικανικών αξιών λαμβάνοντας όμως υπόψη την ετερότητα των διεθνών δρώντων και τη μεγέθυνση της αμερικανικής οικονομίας, στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας ελεύθερης αγοράς.**

(ε) Θεωρούσε **ως στόχο υψηλής προτεραιότητας την παραμονή εκτός Σοβιετικού ελέγχου των τεσσάρων από τα πέντε βιομηχανικά κέντρα του κόσμου, δηλαδή πλην της ίδιας της ΕΣΣΔ, των ΗΠΑ-Μεγάλης Βρετανίας-Γερμανίας και Ιαπωνίας. Η δεύτερη ζώνη προτεραιότητας περιλάμβανε το βόρειο μισό του Ατλαντικού, τη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή μέχρι και το Ιράν, καθώς και την Ιαπωνία-Φιλιππίνες στην Άπω Ανατολή. Εφόσον οι ΗΠΑ έλεγχαν αυτές τις περιοχές, εξασφαλιζόταν η άνθηση των τεσσάρων βιομηχανικών κέντρων ενάντια στην ΕΣΣΔ. Πέραν αυτών των περιοχών, σύμφωνα με το δόγμα Kennan, οι ΗΠΑ δεν είχαν λόγο να εμπλέκονται.** Η στρατιωτική ισχύς ήταν το απαραίτητο υπόβαθρο αυτής της στρατηγικής, όμως για την υλοποίησή της, τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κυρίως μη στρατιωτικά [όπως πχ το οικονομικό σύστημα Bretton Woods, το Σχέδιο Marshal, η δημιουργία της ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) με τη συμμετοχή της Δυτικής Γερμανίας, η ενσωμάτωση της Ιαπωνίας στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς].

(στ) Σε ό,τι αφορά στη **Δυτική Ευρώπη**, η άσκηση ισχύος από τις ΗΠΑ, στο πλαίσιο της **στρατηγικής ανάσχεσης της ΕΣΣΔ**, **δεν επεδίωκε τη μετωπική αντιπαράθεση.** Κυρίως είχε οικονομικό και πολιτικό χαρακτήρα (σχέδιο Marshal)· στόχος ήταν η οικονομική ανασυγκρότηση και πολιτική συσπείρωση της Δυτικής Ευρώπης, ώστε **να εξαλειφθεί ο κίνδυνος της μετάβασης σε κομμουνιστικά καθεστώτα και της επιρροής τους από την Σοβιετική ισχύ.**

(ζ) Πρέπει να τονισθεί ότι το **σχέδιο Marshal** **συμπεριλάμβανε όλη την Ευρώπη (και την ΕΣΣΔ)**, αλλά οι ΗΠΑ έθεταν ως προϋπόθεση τον ενιαίο Ευρωπαϊκό οικονομικό συντονισμό, το οποίο συνιστούσε μια έμμεση προσέγγιση για την αντιμετώπιση της Σοβιετικής ισχύος, αφού αν ο Stalin δεχόταν, η οικονομική συνεργασία θα ενσωμάτωνε σταδιακά την ασθενέστερη Σοβιετική οικονομία στην Δυτική και θα οδηγούσε σταδιακά στην **εγκαθίδρυση ενός είδους οικονομικού ελέγχου, μέσω της αλληλεξάρτησης, της Σοβιετικής οικονομίας** καθώς και των χωρών που ήταν στο ανατολικό συνασπισμό. Γι' αυτό το λόγο, **ο Stalin αρνήθηκε τη συμμετοχή και επέβαλε το ίδιο και στην Πολωνία και Τσεχοσλοβακία με αυταρχικό τρόπο.** Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το κομμουνιστικό πραξικόπημα της Πράγας το 1948 και την αναγκαστική προσχώρηση των κρατών της Κεντρικής-Ανατολικής Ευρώπης στο Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας⁹¹ (ΣΑΟΒ - ΚΟΜΕΚΟΝ) το 1949, μεγέθυνε τις παραστάσεις της Σοβιετικής απειλής στη δύση, με αποτέλεσμα να γίνει πιο εύκολα αποδεκτό το σχέδιο Marshal στην Ιταλία και Γαλλία, όπου υπήρχαν αρχικά κοινωνικές αντιδράσεις. **Με το σχέδιο Marshal δόθηκε η αρχική ουσιαστική ώθηση για την οικονομική και πολιτική**

⁹⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 114-116.

⁹¹ Ρ. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*, όπως παραπάνω, σελ. 487.

ενοποίηση της Δυτικής Ευρώπης, που ακολούθησε [ΕΟΚ, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα - Χάλυβα (ΕΚΑΧ)], συμπεριλαμβανομένης της Δυτικής Γερμανίας.

(η) Η Κρίση του Βερολίνου (1948)

1/ Στο πλαίσιο της στρατηγικής της ανάσχεσης και της εφαρμογής του σχεδίου Marshal, με τη συνεπαγόμενη ενοποίηση των τριών κατοχικών ζωνών της Γερμανίας (Γαλλίας, Βρετανίας, ΗΠΑ) **προκλήθηκε η κρίση του Βερολίνου το 1948**⁹². Οι Σοβιετικοί απέκλεισαν το Δυτικό Βερολίνο και οι Αμερικανοί αντέδρασαν ανεφοδιάζοντας την πόλη από αέρος για έντεκα μήνες, ωστόσο η χερσαία πρόσβαση αποκαταστάθηκε. *Στην κρίση αυτή οι ΗΠΑ απέφυγαν έξυπνα τη μετωπική αντιπαράθεση που μπορεί να οδηγούσε σε πόλεμο (Στρατηγική Μείωσης του Κινδύνου) και πέτυχαν το στόχο τους, που ήταν η ενοποίηση του συνόλου των τριών κατοχικών ζωνών της Γερμανίας και η ανάσχεση της ΕΣΣΔ στην Κεντρική Ευρώπη*. Επιπλέον, έβαλαν τις βάσεις για **δημιουργία** μιας ισχυρής Δυτικής Γερμανίας (έγινε μέλος του ΝΑΤΟ το 1955), ως ένας προωθημένος **προμαχώνας της στρατηγικής ανάσχεσης της ΕΣΣΔ** στη Δυτική Ευρώπη.

2/ Ουσιαστικά, **οι ΗΠΑ** με τις ενέργειές τους μέχρι την κρίση του Βερολίνου του 1948 και **χρησιμοποιώντας περιορισμένα μέσα, σε σχέση με το αν αναλάμβαναν πολεμική προσπάθεια, πέτυχαν**: την **ανάσχεση** της πολιτικής επέκτασης της ΕΣΣΔ στις ελεύθερες χώρες της Ευρώπης, καθώς επίσης, την οικονομική αναβάθμιση της Δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας. Αποτέλεσμα αυτών ήταν η **αύξηση της ισχύος** του Ευρωατλαντικού συνασπισμού, και η **νομιμοποίηση της εξωτερικής πολιτικής** των ΗΠΑ στη Δυτική Ευρώπη και την Ιαπωνία, αφού διένειμαν πλούτο και εξουσίες στους συμμάχους τους. Πλέον, η πολιτική και οικονομική διαίρεση της Ευρώπης ήταν γεγονός, με τη Δυτική Ευρώπη να υλοποιεί το δόγμα ανάσχεσης της ΕΣΣΔ στην περιοχή της.

(θ) *Η ΕΣΣΔ πλέον είχε να αντιμετωπίσει, πέρα από τις ΗΠΑ, και τη Δυτική Ευρώπη στο πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο αλλά και την Ιαπωνία στην Άπω Ανατολή στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο. Αυτό δημιουργούσε φυσική και ψυχολογική εξασθένηση στην ΕΣΣΔ*, διότι μη έχοντας ισχυρούς συμμάχους **αφενός** έπρεπε μόνη της να αυξήσει την πολεμική της προετοιμασία (εξοπλισμούς, έρευνα για νέα όπλα, κλπ), κάτι όμως που *είχε μεγάλο κόστος και πραγματοποιούνταν σε βάρος της οικονομικής ανασυγκρότησής της και αφετέρου*, έχοντας να αντιμετωπίσει περισσότερα από ένα ισχυρά κράτη, ήταν αναπόφευκτο η πειστικότητα του λόγου της ωφελιμότητας της αταξικής κοινωνίας να φθίνει, αφού τα μη κομμουνιστικά κράτη προόδευαν ενώ από την άλλη οι λαοί και τα κράτη που ήταν στη σφαίρα επιρροής και ελέγχου της ΕΣΣΔ καταδυναστεύονταν και απομυζούνταν οι πόροι τους στο πλαίσιο της ΚΟΜΕΚΟΝ. Επίσης το γεγονός ότι η ΕΣΣΔ έπρεπε πλέον να έχει *προσανατολισμένες σημαντικές ένοπλες δυνάμεις έναντι της Δυτικής Ευρώπης*, αυτό της δημιουργούσε **στρατηγική αποδιάρθρωση**, αφού δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει αυτές τις δυνάμεις εναντίον της κύριας απειλής που είχε, δηλαδή των ΗΠΑ.

(ι) Ακόμη, οι ΗΠΑ στην προσπάθειά τους να αποδεχθούν οι δυτικές κοινωνίες το σχέδιο Marshal **χειρίστηκαν με επιτυχία τις πολιτικές κρίσεις** που προέκυψαν *στο εσωτερικό Ιταλίας και Γαλλίας* για την αποδοχή ή όχι του σχεδίου (κρίσεις που είχαν επίπτωση στις Ευρωατλαντικές σχέσεις και στην ενοποίηση της Δυτικής Γερμανίας), με παρέμβαση της CIA στις εκλογές στην Ιταλία και με εκμετάλλευση των φόβων που προξένησε στη δύση το Τσεχοσ-

⁹² P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*., όπως παραπάνω, σελ. 488' Χ. Παπασωτηρίου, όπως παραπάνω σελ. 68-69.

λοβακικό πραξικόπημα του Stalin. **Από την άλλη**, οι πολιτικές κρίσεις, που δημιουργήθηκαν στην ανατολική Ευρώπη⁹³ και ιδιαίτερα στην Τσεχοσλοβακία το 1948, εντασσόμενες στο πλαίσιο της στρατηγικής των ΗΠΑ, **ανέδειξαν το αυταρχικό πρόσωπο της Σοβιετικής ισχύος** με συνέπεια την **απονομιμοποίηση της Σοβιετικής πολιτικής** τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό αλλά και τη **συσπείρωση των χωρών του δυτικού κόσμου** με την υπογραφή αμυντικής συμφωνίας του Συμφώνου των Βρυξελλών (1948) και του NATO (1949).

(ια) Σε ό,τι αφορά στην **Ιαπωνία**, οι ΗΠΑ πέτυχαν, παρ' ό,τι είχαν κάνει εναντίον της χρήση ατομικών όπλων, **την οικονομική ανασυγκρότησή της και την ενσωμάτωσή της στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς**, κάνοντας **χρήση ήπιας και έξυπνης ισχύος**⁹⁴ και επιλέγοντας μία πολιτική ήπιας ηγεμονίας. Έτσι, οι ΗΠΑ έκαναν ένα πρώτο βήμα για τη **δημιουργία ενός ανταγωνιστικού πόλου ισχύος (κυρίως οικονομικού) στα μετόπισθεν της ΕΣΣΔ**, και **συνεπώς έθεσαν τις βάσεις για τη στρατηγική αποδιοργάνωσή της**.

(ιβ) Συμπεράσματα από την Εφαρμογή της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (Αρχική Φάση)

Διαπιστώνουμε δηλαδή, ότι η στρατηγική των ΗΠΑ σε αυτήν την περίοδο (Στρατηγική της Ανάσχεσης) έναντι της ΕΣΣΔ, **είχε τα χαρακτηριστικά της έμμεσης προσέγγισης**, καθότι οι ΗΠΑ πέτυχαν να δημιουργήσουν δύο ακόμη πόλους ισχύος ανταγωνιστικούς προς την ΕΣΣΔ και άρα να αποκτήσουν πολιτικά-οικονομικά-στρατιωτικά πλεονεκτήματα εναντίον της, ενόψει ενδεχομένης σύγκρουσης. Η υιοθέτησή της προκάλεσε τη **δημιουργία κρίσεων σε επιλεγμένο χώρο** (πολιτικών κρίσεων σε κράτη της Ευρώπης και τη διεθνή κρίση του Βερολίνου), τις οποίες οι ΗΠΑ χειρίστηκαν, στο πλαίσιο της Υψηλής τους Στρατηγικής, με επιτυχία. Συγκεκριμένα, **πέτυχαν τους τεθέντες ενδιάμεσους στόχους τους** (οικονομική αναβάθμιση και πολιτικός-οικονομικός έλεγχος Δυτικής Ευρώπης-Ιαπωνίας, ίδρυση NATO), και **έθεσαν τις βάσεις για την επίτευξη κλιμακωτών στόχων**, δηλαδή την εξασθένηση και στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου και την σε βάθος χρόνου αποσάθρωση της ισχύος της ΕΣΣΔ. Επιπλέον, **σε ό,τι αφορά στην άμεση προσέγγιση, προσδιορίστηκε ως ΚΒ της ΕΣΣΔ η πολιτικοκοινωνική συνοχή της, η οποία και έπρεπε να απειληθεί, γεγονός που άρχισε να συμβαίνει από τον αντίκτυπο σε όλον τον κόσμο του χειρισμού από τον Stalin των πολιτικών κρίσεων σε κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, που ανέδειξαν το αυταρχικό πρόσωπο της Σοβιετικής ισχύος**.

(3) Εξέλιξη της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (Κύρια Φάση)

Η Στρατηγική της Ανάσχεσης, που εκπονήθηκε από την κυβέρνηση Truman το 1947, **αποτέλεσε τον κεντρικό άξονα της πολιτικής των ΗΠΑ γύρω από τον οποίον οικοδομήθηκαν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της χώρας καθώς και οι στρατηγικές της επιλογές καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου**. Τα δόγματα που εκπονήθηκαν στο μεσοδιάστημα του Ψυχρού πολέμου⁹⁵ διαφοροποιούσαν ως ένα βαθμό τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της εφαρμογής της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (εύρος της ζώνης ανάσχεσης, επιλογή μέσων, ένταση της αντιπαράθεσης), αλλά σε κάθε περίπτωση λειτούργησαν στο πλαίσιο αυτής και διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο στη δημιουργία και το χειρισμό κρίσεων, πετυχαίνοντας ανάλογα αποτελέσματα.

⁹³ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 511.

⁹⁴ Joseph S. Nye JR., *The Powers to Lead*, Oxford University Press, 2008, μετάφρ., πρόλογος Ντ. Μπακογιάννη & Θ. Κουλουμπής, επίμετρο Σ. Ντάλης, (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2009), σελ. 73-78, 89-90, 257-258.

⁹⁵ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 114-127.

(α) Το NSC-68 και Χειρισμός Κρίσεων με Ιδεολογικά

Κριτήρια

1/ Η δεύτερη εκδοχή της ανάσχεσης συνδέεται με το κείμενο NSC-68 του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας (National Security Council - NSC) των ΗΠΑ, που εκπονήθηκε το 1950. Το NSC-68 θεωρούσε, επηρεασμένο από τη δημιουργία του Σοβιετικού πυρηνικού οπλοστασίου και την άνοδο του Mao Tse-tung (Μάο τσε Τουνγκ) στην Κίνα το 1949, επικίνδυνη οποιαδήποτε επιπλέον επέκταση της Σοβιετικής επιρροής. Στην πράξη **το NSC-68 οδηγούσε τις ΗΠΑ σε παγκόσμιο παρεμβατισμό**, αφού κάθε πρωτοβουλία της ΕΣΣΔ οπουδήποτε στον κόσμο προκαλούσε αυτόματα την αντίδραση των ΗΠΑ. Ουσιαστικά, *μετέτρεπε την Υψηλή Στρατηγική των ΗΠΑ σε ιδεολογική σταυροφορία που απαιτούσε για την υλοποίησή της ισχυρή στρατιωτική ισχύ*. Άρα, επιλέγηκε ως στρατηγική διαχείρισης των κρίσεων, η **Στρατηγική Διατήρησης του Κινδύνου**, η οποία απαιτεί την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων και συνεπώς υψηλό κόστος.

2/ Ο πρόεδρος Truman αν και δίσταζε να υιοθετήσει τις απόψεις του NSC-68, μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας εγκατέλειψε την ιδέα για έναν ενιαίο κόσμο και ενσωμάτωσε στην πολιτική των ΗΠΑ την ιδέα μιας αδυσώπητης σύγκρουσης συμφερόντων των δύο υπερδυνάμεων στο διεθνή στίβο των ανταγωνισμών⁹⁶. Έτσι οι ΗΠΑ υπερτριπλασίασαν τις αμυντικές δαπάνες στο χρονικό διάστημα 1950-1953, φθάνοντας το 14% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) τους και βρέθηκαν να εμπλέκονται σε κάθε μορφής κρίσης, διένεξης και σύγκρουσης⁹⁷: εναντίον του Αραβικού εθνικισμού στη μέση Ανατολή [αναγνώριση Ισραήλ το 1948, Ιράν (πραξικόπημα του 1953 και έλεγχος του Ιράν μέχρι την πτώση του Σάχη το 1978), Αίγυπτος από το 1950 μέχρι το 1955 υπέρ των Βρετανικών θέσεων για τον έλεγχο του Σουέζ (πλην της περιπτώσεως της κρίσης του Σουέζ το 1956), Λίβανος το 1958], εναντίον του αντιαποικιακού αγώνα στην Ινδονησία-Βιετνάμ υπέρ των Γάλλων (1946-1954) και απ' ευθείας υποστήριξη στο φιλοδυτικό καθεστώς του νότιου Βιετνάμ από το 1954 μέχρι το 1975, επίσης εναντίον του αντιαποικιακού αγώνα στην Κύπρο υπέρ της Βρετανίας (1955-1959) και στη Λατινική Αμερική επεμβάσεις με την παραμικρή υποψία για Σοβιετική διείσδυση [Γουατεμάλα (1954), Κούβα (1956 και μετά)]. **Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο χειρισμός των κρίσεων από τις ΗΠΑ έγινε με ιδεολογικά κριτήρια, πλην της περιπτώσεως της κρίσης του Σουέζ το 1956** όπου οι ΗΠΑ απέτρεψαν τη σκηνοθετημένη επέμβαση Γαλλίας-Βρετανίας και κέρδισαν κάποιους «πόντους» στα μάτια των Αιγυπτίων.

3/ Αν και οι περισσότερες απ' αυτές τις εμπλοκές ήταν στην περίμετρο της ΕΣΣΔ και **σύμφωνες με τη δεύτερη ζώνη προτεραιότητας του Kennan**, *ο βαθμός της εμπλοκής και της σπατάλης μέσω, ιδιαίτερα στο Βιετνάμ, δεν δικαιολογούνταν με γεωπολιτικά κριτήρια*. Αντίθετα, παθιασμένοι οι Αμερικανοί στο πνεύμα του Μακαρθισμού για τον κομμουνιστικό κίνδυνο, ενεργούσαν *μη λαμβάνοντας υπόψη την ιεράρχηση των ζωτικών συμφερόντων του Kennan και μη συνειδητοποιώντας ότι καταστέλλοντας εθνικιστικά κινήματα προκαλούσαν μακροπρόθεσμα το τοπικό κοινό αίσθημα*. Σαν αποτέλεσμα ο αντιαμερικανισμός, κυρίως στις Αραβικές χώρες, είναι έκδηλος μέχρι τις μέρες μας με αποκορύφωμα την επίθεση στους δίδυμους πύργους την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001.

4/ **Διαπιστώνουμε**, δηλαδή ότι το NSC-68 επέκτεινε τη ζώνη ανάσχεσης σ' όλο τον κόσμο και το χειρότερο έθεσε **ιδεολογικά κριτήρια επέμβασης των ΗΠΑ, με αποτέλεσμα οι δυνατότητες ευελιξίας κατά το χειρισμό των κρίσεων, από πλευράς των ΗΠΑ, να είναι περιορισμένες και εγκλω-**

⁹⁶ P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*., όπ., π., σελ. 472.

⁹⁷ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 134-145.

βισμένες σε μια στερεότυπη και μονότονη αντικομμουνιστική εκστρατεία κατά την οποία **δεν ήταν δυνατό να εφαρμοσθεί κάποια στρατηγική μείωσης ή μετατόπισης ή αποφυγής του κινδύνου**. Έτσι, κατά το χειρισμό των κρίσεων στον Τρίτο Κόσμο **δεν λαμβάνονταν υπόψη η απαιτούμενη ιεράρχηση των ζωτικών συμφερόντων της χώρας**, σπαταλήθηκαν πόροι, επιτεύχθηκαν βραχυπρόθεσμοι στόχοι και υποθηκεύτηκε το μέλλον των διακρατικών σχέσεων ΗΠΑ-Αραβικού κόσμου. Επίσης, **αντί να ανασχέσουν τη Σοβιετική διείσδυση**, στις περισσότερες παραπάνω περιπτώσεις **επιτεύχθηκε μακροπρόθεσμα το αντίθετο αποτέλεσμα** (επικράτηση των κομμουνιστών σε Βιετνάμ-Κούβα και των ισλαμιστών σε Ιράν καθώς επίσης σχεδόν σ' όλα τα Αραβικά κράτη σήμερα υπάρχει αντιαμερικανική-ισλαμιστική-τρομοκρατική ομάδα).

5/ **Συνεπώς**, οι ΗΠΑ με την εφαρμογή του NSC-68, αν και έκαναν προσπάθεια και σπατάλησαν πόρους, **δεν πέτυχαν τους στόχους της άμεσης και έμμεσης προσέγγισης**, δηλαδή να ανασχέσουν - εξασθενήσουν ή αποδιαιρθρώσουν την ΕΣΣΔ, ούτε να απειλήσουν το ΚΒ της ισχύος της (εσωτερική κοινωνικοπολιτική συνοχή και διεθνή της εικόνα).

(β) Δόγμα των Μαζικών Αντιποίνων

1/ Στη συνέχεια έχουμε την τρίτη εκδοχή της Στρατηγικής της Ανάσχεσης, που εκπονήθηκε από τον πρόεδρο Eisenhower (Αϊζενχάουερ) (1953-1961). Η **διαφοροποίηση** έγκειται όχι στο σκεπτικό αλλά **στα μέσα**. Γνωρίζοντας ο πρόεδρος το κόστος της πολιτικής του NSC-68, **έδωσε βαρύτητα στην ανάπτυξη πυρηνικών δυνάμεων** που κόστιζαν λιγότερο από τις συμβατικές και **ανέπτυξε το δόγμα των μαζικών αντιποίνων**, δηλαδή **μια ασύμμετρη πυρηνική αντεπίθεση σε κάθε Σοβιετική κίνηση στρατιωτικού επεκτατισμού**.

2/ Σταθμός κατά την υιοθέτηση αυτού του δόγματος υπήρξε η πολιτική κρίση που έλαβε χώρα μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων εξαιτίας της επιτυχημένης εκτόξευσης δύο πυραύλων Σπούτνικ από την ΕΣΣΔ, το 1957, στο διάστημα⁹⁸. Ο Χρουτσοφ **προσπάθησε να αξιοποιήσει το τεχνολογικό προβάδισμα της ΕΣΣΔ για να αποκομίσει πολιτικά οφέλη**. Στοχεύοντας στην ψυχολογική εξασθένηση του αντιπάλου, εκτόξευε συχνά απειλές κατά της Δύσης επικαλούμενος το «πυραυλικό χάσμα» μεταξύ των υπερδυνάμεων. Ο Eisenhower, αντέδρασε ψύχραιμα. Έχοντας ήδη υποστηρίξει την ανάπτυξη νέων συστημάτων φωτογραφικής κατασκοπίας και έχοντας στη διάθεσή του από το 1960 κατασκοπευτικούς δορυφόρους, **οι ΗΠΑ ήδη από το Φεβρουάριο του 1959 είχαν φωτογραφίσει όλο το έδαφος της ΕΣΣΔ και δεν είχε αποκαλυφθεί ούτε μία βάση διηπειρωτικών πυραύλων**. Ο Eisenhower **αρνήθηκε να δημοσιοποιήσει τα αποτελέσματα της έρευνας, για να μη γίνουν γνωστές κατασκοπευτικές τους δυνατότητες, παρ' ότι συγκέντρωνε τα πυρά της αντιπολίτευσης για το υποτιθέμενο «πυραυλικό χάσμα»**.

3/ **Η διαχείριση αυτής της διεθνούς πολιτικής κρίσης σε ψυχολογικό επίπεδο**, από τον πρόεδρο Eisenhower, έγινε με υποδειγματικό τρόπο. Δεν παρασύρθηκε από τις απειλές του Χρουτσοφ, φρόντισε να πληροφορηθεί για τις πραγματικές δυνατότητες του αντιπάλου, δεν αποκάλυψε τις κατασκοπευτικές δυνατότητες (για ψηφοθηρικούς λόγους), **δεν αύξησε τις αμυντικές δαπάνες** αναίτια και **διαφύλαξε το ζωτικό συμφέρον των ΗΠΑ**, που ήταν η **άνθηση της Αμερικανικής οικονομίας**.

4/ Η Κρίση του Βερολίνου (1958-1959)

α/ Στις 27 Νοεμβρίου του 1958, ο Χρουτσοφ, ακύρωσε μονομερώς τη συμφωνία των Τεσσάρων Δυνάμεων για το Βε-

⁹⁸ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 122-125.

ρολίνο, επέμενε να μετατραπεί το Δυτικό Βερολίνο σε μια αποστρατικοποιημένη «ελεύθερη πόλη» και προειδοποίησε ότι αν δεν επιτυγχανόταν συμφωνία εντός έξι μηνών, η ΕΣΣΔ θα υπέγραφε συμφωνία ειρήνης με την Ανατολική Γερμανία και θα εκχωρούσε τα κατοχικά δικαιώματα και τις οδούς πρόσβασης του Δυτικού Βερολίνου σε αυτήν⁹⁹.

β/ Οι ΗΠΑ, Γαλλία, Βρετανία εξέλαβαν το τηλεσίγραφο ως μια Σοβιετική απόπειρα να απορροφηθεί το Δυτικό Βερολίνο, να κλονισθεί η Δυτική Γερμανία και η αξιοπιστία του ΝΑΤΟ. Ο Eisenhower αντέδρασε έξυπνα: **απειλήσε με μαζικά πυρηνικά αντίποινα σε περίπτωση βίαιης αλλαγής του ισχύοντος καθεστώτος στο Δυτικό Βερολίνο**, μη λαμβάνοντας υπόψη το «πυραυλικό χάσμα» που διατυμπάνιζε ο Χρουτσοφ, η δε περίπτωση υπογραφής συμφωνίας ειρήνης της ΕΣΣΔ με την Ανατολική Γερμανία δεν θα αποτελούσε αιτία πολέμου αν δεν εμποδιζόταν η άσκηση των κατοχικών δικαιωμάτων πρόσβασης των δυτικών δυνάμεων στο Δυτικό Βερολίνο. **Αυτή η επιλογή ήταν Στρατηγική Διατήρησης του Κινδύνου ξεσπάσματος πυρηνικού πολέμου, όμως δεν ήταν υψηλού ρίσκου καθ' ότι η κατασκοπία των ΗΠΑ είχε αποκαλύψει την μπλόφα του Χρουτσοφ για την υποτιθέμενη πυρηνική υπεροχή και έτσι χρησιμοποίησε το εργαλείο της πυρηνικής αποτροπής για το χειρισμό της κρίσης.**

γ/ Μόλις παρήλθε η προθεσμία των έξι μηνών, ο Χρουτσοφ, μπροστά στη σθεναρή στάση των δυτικών δυνάμεων, δεν έκανε τίποτε. Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι ο Eisenhower γνωρίζοντας τις πραγματικές δυνατότητες της ΕΣΣΔ, έδωσε **ακόμη μια μάχη στο ψυχολογικό επίπεδο** δείχνοντας **σθεναρή στάση απέναντι στην «μπλόφα» του Χρουτσοφ**: ήταν μια διεθνής κρίση που **αφορούσε στο κύρος των ηγεσιών των δύο υπερδυνάμεων και στην αξιοπιστία των απειλών τους**. Αν ο Χρουτσοφ πραγματοποιούσε την απειλή του, διακινδύνευε μια μαζική προσβολή της ΕΣΣΔ με πυρηνικά όπλα, χωρίς να είναι βέβαιο ότι θα ήταν σε θέση να ανταποδώσει τα πυρά, ενώ αν υποχωρούσε θα θιγόταν το κύρος της ΕΣΣΔ και θα αναβαθμιζόταν το κύρος των ΗΠΑ και η αξιοπιστία του ΝΑΤΟ. **Τελικά προτίμησε τη δεύτερη λύση που είχε μικρότερο κόστος.**

δ/ Έτσι, ο Eisenhower **χωρίς κόστος και αξιοποιώντας τις πληροφορίες του και τις δυνατότητες του ήδη διακηρυγμένου δόγματός του, χειρίστηκε ορθολογιστικά την κρίση, με χαμηλό ρίσκο και σε συνάφεια με την υψηλή του στρατηγική και πέτυχε να κατοχυρώσει τα δικαιώματα της δύσης στη Δυτική Γερμανία με την αποκλιμάκωση της κρίσης.**

5/ **Συνεπώς**, οι ΗΠΑ με την εφαρμογή του δόγματος των Μαζικών Αντιποίνων, ενίσχυσαν την αποτροπή του Σοβιετικού κινδύνου με οικονομικό τρόπο, χειρίστηκαν επιτυχώς την πρώτη κρίση του Βερολίνου και **πέτυχαν στόχους της άμεσης και έμμεσης προσέγγισης, δηλαδή την ψυχολογική εξασθένιση της ΕΣΣΔ** αφού πέτυχαν να **αμφισβητήσουν συστατικά του ΚΒ της ισχύος της (κύρος της ηγεσίας και αξιοπιστία των απειλών της).**

(γ) Δόγμα της Ευέλικτης Ανταπόδοσης

1/ Το δόγμα της ευέλικτης ανταπόδοσης εκπονήθηκε επί προεδρίας Kennedy (1961-1963)¹⁰⁰. Ο Kennedy δεχόταν την αναγκαιότητα ανασχεσης της ΕΣΣΔ οπουδήποτε στην υφήλιο για διαφύλαξη της ελευθερίας, αλλά **έδωσε μεγάλη βαρύτητα στην αύξηση των συμβατικών ενόπλων δυνάμεων για να μη δεσμεύεται από το δίλημμα «υποχώρηση ή πυρηνικός όλεθρος»**. Έτσι, αύξησε τις στρατηγικές επιλογές των ΗΠΑ για την αντιμετώπιση των περιφερειακών απειλών χωρίς τη χρήση πυρηνικών όπλων και διέθετε πλέον πε-

⁹⁹ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 638.

¹⁰⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 182-184.

ρισσότερα «εργαλεία» για το χειρισμό των κρίσεων.

2/ Σε ό,τι αφορά την αξιοπιστία της αποτροπής έναντι Σοβιετικής επίθεσης, η κυβέρνηση Kennedy *πίστευε ότι είναι πιο αξιόπιστο να απειλείς με αντίποινα περιορισμένης καταστροφικότητας για να αποτρέψεις μια περιορισμένη απειλή*, παρά να απειλείς με εκτεταμένο πυρηνικό όλεθρο, που συνεπάγονταν τα μαζικά αντίποινα.

3/ Κάνοντας μια κριτική του δόγματος ευέλικτης ανταπόδοσης, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για μια στρατηγική η οποία **κατευθύνει τις ενέργειες σ' όλα τα επίπεδα της στρατιωτικής στρατηγικής και παρέχει ελευθερία ενεργείας για την αντιμετώπιση απειλών – κρίσεων, αφού δεν προκαθορίζει τα μέσα που κάθε φορά θα χρησιμοποιηθούν**. Επίσης, **είναι οικονομική και στρατηγικά ορθή**, διότι συνάδει τη δράση με το σκοπό της και φροντίζει εκ των προτέρων για την εξασφάλιση των μέσων που αναμένεται να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο εφαρμογής της στρατηγικής. Επιπλέον, **εξασφαλίζει τη νομιμοποίηση** της στο εσωτερικό και το εξωτερικό, μετακυλώντας την ευθύνη ανάληψης οποιασδήποτε δράσης, εξ ορισμού, στον αντίπαλο, αφού θεωρητικά μιλάει για αντίποινα επί πράξεων του αντιπάλου. *Το μόνο αδύνατο σημείο της ήταν ότι δέσμευε τη χώρα να εμπλέκεται παντού με ιδεολογικά κριτήρια*. Έτσι, ενώ εξασφάλιζε ελευθερία ενεργείας στο επιχειρησιακό επίπεδο και στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής, **περιόριζε τις επιλογές των ληπτών αποφάσεων στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής**.

4/ Η Κρίση του Βερολίνου (1961)

α/ Η πρώτη κρίση που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο Kennedy και μάλιστα πριν το δόγμα της ευέλικτης ανταπόδοσης θεσπιστεί στο NATO, ήταν το δεύτερο τελεσίγραφο του Χρουτσοφ, τον Ιούνιο του 1961, για το Δυτικό Βερολίνο¹⁰¹, όπου απειλούσε και πάλι ότι θα υπέγραφε χωριστή συνθήκη με την Ανατολική Γερμανία, αν μέσα σε έξι μήνες οι Δυτικές κατοχικές δυνάμεις δεν απέσυραν τις δυνάμεις τους από το Δυτικό Βερολίνο. Ο Kennedy *αντέδρασε επιστρατεύοντας 120.000 εφεδρους για να αυξήσει τις επιλογές του στη χρήση συμβατικών δυνάμεων, αν η ΕΣΣΔ προέβαινε σε δυναμική ενέργεια*¹⁰².

β/ Στη συνέχεια, ο Χρουτσοφ διέταξε την **ανέγερση του Τείχους του Βερολίνου** για αποτροπή της φυγής Ανατολικογερμανών στη δύση, γεγονός που ήταν και μια καθαρή ομολογία της αποτυχίας του συστήματος της Λαϊκής Δημοκρατίας. Οι ΗΠΑ, ως αντίδραση στην ανέγερση του τείχους και προκειμένου να καταδείξουν την αποφασιστικότητά τους στην υποστήριξη του Δυτικού Βερολίνου, *έστειλαν εκεί τον Αντιπρόεδρο Johnson και στρατεύματα*. Προκλήθηκε μια πρόσκαιρη ένταση κοντά στο τείχος της πόλης από την εκατέρωθεν συγκέντρωση στρατευμάτων, αλλά που εκτονώθηκε με την αμοιβαία αποχώρηση και την άρση του τελεσιγράφου από τον Χρουτσοφ.

γ/ Τη νέα κρίση του Βερολίνου, οι ΗΠΑ τη χειρίστηκαν με **Στρατηγική Μείωσης του Κινδύνου**, στο πλαίσιο της ευέλικτης ανταπόδοσης, αν και ακόμη δεν είχε θεσπιστεί στο NATO. Ο Kennedy πέτυχε **με χρήση περιορισμένων μέσων και χωρίς να διακινδυνέψει πυρηνικό όλεθρο**, όπως είχε κάνει μερικά χρόνια νωρίτερα ο Eisenhower, να διασφαλίσει τα συμφέροντα των Δυτικών κατοχικών δυνάμεων στο Δυτικό Βερολίνο και **να κερδίσει τις εντυπώσεις** σε ψυχολογικό επίπεδο. Πράγματι, η ανέγερση του τείχους και η άρση του τελεσιγράφου από τη Σοβιετική πλευρά ήταν **ομολογία αποτυχίας τόσο ως προς τον χειρισμό της κρίσης όσο και ως προς την αξιοπιστία του κομου-**

¹⁰¹ H. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 635-663.

¹⁰² Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 184-186.

νιστικού πολιτικού συστήματος.

δ/ Η εξέλιξη της κρίσης του Βερολίνου ήταν **ακόμη «ένα μικρό χτύπημα» στην «καρδιά» της ΕΣΣΔ**, που σωρευτικά με τα αποτελέσματα των προηγούμενων κρίσεων στην Ευρώπη την εξεταζόμενη περίοδο, προκαλούσε εξασθένηση της ισχύος της και στρατηγική αποδιάρθρωση των δυνάμεών της, ως εφαρμογή της έμμεσης και άμεσης προσέγγισης, διότι:

1 Στο φυσικό επίπεδο σταθεροποιούνταν πλέον η διαίρεση της Ευρώπης και συνεπώς η ΕΣΣΔ δεν θα μπορούσε στο μέλλον να επεκταθεί εκεί και να απειλεί τις Δυτικοευρωπαϊκές Δημοκρατίες. Αντίθετα, η συνεχιζόμενη παρουσία δυνάμεων των ΗΠΑ στην Ευρώπη, σε συνδυασμό με τις δυνάμεις των συμμάχων τους στο ΝΑΤΟ (πυρηνικών και συμβατικών), δημιουργούσαν μια επιπλέον απειλή για την ΕΣΣΔ, που την υποχρέωνε να δεσμεύει σημαντικό μέρος των δυνάμεων προσανατολισμένο στη Δυτική Ευρώπη. **Αυτό είχε σαν συνέπεια την ως ένα βαθμό στρατηγική αποδιάρθρωση των ενόπλων δυνάμεων της ΕΣΣΔ**, αφού εκτρέπονταν από την αντιμετώπιση της κύριας απειλής που ήταν οι ίδιες οι ΗΠΑ.

2 Στο ψυχολογικό επίπεδο κλονίσθηκε η αξιοπιστία της Σοβιετικής ισχύος, αφού για τρίτη φορά αναγκάστηκε να υποχωρήσει για το ίδιο θέμα, αν και η ίδια το είχε προκαλέσει. Επίσης, με την ανέγερση του Τείχους του Βερολίνου **επιβεβαιώθηκε η κοινωνική και πολιτική κρίση στο εσωτερικό του σοβιετικού συνασπισμού, γεγονός που καταδεικνυε ότι το ΚΒ της ΕΣΣΔ συνέχιζε να απειλείται με επιτυχία.**

5/ Η Κρίση της Κούβας

Η κρίση της Κούβας (αναλύθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο, παράγραφος 5ε, σελίδες 24-27) δεν έλαβε χώρα στην περίμετρο ανάσχεσης της ΕΣΣΔ, αλλά ήταν μια επεκτατική ενέργεια των Σοβιετικών στην αμερικανική ήπειρο. Παρ' όλα αυτά, αξιολογώντας το χειρισμό της κρίσης, με βάση τις Στρατηγικές της Έμμεσης και Άμεσης Προσέγγισης, διαπιστώνονται τα εξής :

α/ **Δεν υπήρξε περαιτέρω αποδιάρθρωση της ΕΣΣΔ**, αφού δεν επηρέασε τη διάταξη των Ενόπλων της Δυνάμεων, αλλά **ούτε φυσική εξασθένηση**, αφού η εμπλοκή της στην κρίση έγινε με περιορισμένα μέσα τα οποία δεν καταστράφηκαν αλλά αντίθετα επέστρεψαν στις θέσεις τους. Σε ό,τι αφορά στις ΗΠΑ, η μυστική συμφωνία για απόσυρση των αντίστοιχων πυρηνικών πυραύλων της από την Τουρκία, δεν άλλαξε σημαντικά το στρατιωτικό ισοζύγιο των πυρηνικών στην Ευρώπη, διότι ήταν πεπαλαιωμένοι¹⁰³.

β/ Όμως, σε ό,τι αφορά στην **ψυχολογική εξασθένηση της ΕΣΣΔ**, σημειώθηκαν ουσιαστικά αποτελέσματα, αφού **οι ΗΠΑ πέτυχαν**, με τη σθεναρή τους στάση, **να υποχωρήσει η ΕΣΣΔ στο στρατιωτικό επίπεδο και να δεχτεί ακόμη ένα πλήγμα η «εικόνα» της (του προβαλλόμενου πανίσχυρου κράτους)**, αλλά και **η πολιτικοκοινωνική συνοχή της (Σοβιετικό ΚΒ)**, αφού για πρώτη φορά αμφισβητήθηκε και ανατράπηκε Σοβιετικός ηγέτης¹⁰⁴ (1964). **Συνεπώς, η απόφαση για χρήση στρατιωτικών μέσων κατά το χειρισμό κάθε κρίσης από ένα κράτος, επιβάλλεται να λαμβάνεται πολύ προσεκτικά, ανεξάρτητα από το διακύβευμα και συνεκτιμώντας όλα τα πιθανά σενάρια. Τυχόν δε απόφαση για ακύρωση στρατιωτικής ενέργειας, που είναι σε εξέλιξη, έχει αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο γόητρο όσο και στην αξιοπιστία της αποτροπής της συγκεκριμένης χώρας, αφού η κοινή γνώμη, που συνήθως δεν είναι πλήρως ενημερωμένη, την εκλαμβάνει ως υποχώρηση.**

¹⁰³ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 193.

¹⁰⁴ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 194.

(δ) Η Τριγωνική Διπλωματία του Νίχον και η Κρίση στις Σινοσοβιετικές σχέσεις

1/ Η περίοδος προεδρίας του Νίχον ήταν ιδιαίτερα σημαντική, διότι τότε επιτεύχθηκε η προσέγγιση ΗΠΑ-Κίνας, με **καταλυτικές συνέπειες στην έκβαση του Ψυχρού Πολέμου**. Στις ΗΠΑ ήταν γνωστές οι εντάσεις μεταξύ της Κίνας και της ΕΣΣΔ που οφειλόταν σε ιδεολογικές διαφορές και γεωπολιτικά αίτια (προσάρτηση κινεζικών εδαφών από την ΕΣΣΔ στη Γιάλτα, μεθοριακές ανταλλαγές πυρών μεταξύ των δύο χωρών το 1969 και συγκέντρωση Σοβιετικών στρατευμάτων στα σύνορα με την Κίνα)¹⁰⁵. Αυτή την κρίση εκμεταλλεύτηκε η τριγωνική διπλωματία του Νίχον και άσκησε εξισοροποιητική στρατηγική για αποδιάρθρωση της στρατιωτικής ισχύος της ΕΣΣΔ.

2/ Ο Νίχον **επανασχέδιασε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ**, ουσιαστικά στη βάση της έννοιας του Κενναν περί **ιεράρχησης των ζωτικών συμφερόντων των ΗΠΑ και λαμβάνοντας υπόψη την ισορροπία δυνάμεων** μεταξύ των κύριων δρώντων της εποχής, δηλαδή ΗΠΑ, Ευρώπη, ΕΣΣΔ, Κίνα και Ιαπωνία¹⁰⁶. Ο κεντρικός άξονας της εξωτερικής του πολιτικής ήταν η εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων (**Détente**) και η εφαρμογή της έννοιας της «διασύνδεσης» (**Linkage**), σύμφωνα με την οποία θα διασυνδεόταν ο βαθμός προόδου των διμερών τους σχέσεων σε ζητήματα υψηλής προτεραιότητας¹⁰⁷.

3/ Διαδοχικές ενέργειες της ΕΣΣΔ προκάλεσαν τη δυσφορία του Πεκίνου, όπως η βοήθεια προς την Ινδία και το πυρηνικό της πρόγραμμα και η ακύρωση της αντίστοιχης συμφωνίας με το Πεκίνο. Μετά τα αιματηρά επεισόδια του 1969 μεταξύ Κίνας και ΕΣΣΔ, **οι ΗΠΑ προειδοποίησαν δημόσια ότι δεν θα έμεναν αδρανείς και αμέτοχες σ' ένα Σινοσοβιετικό πόλεμο**. Επιπλέον, ο Νίξον τονίζοντας το μέγεθος της Σοβιετικής απειλής για την Κίνα, υποβάθμισε τις διαφορές των ΗΠΑ με την Κίνα στο θέμα της Ταϊβάν και **υλοποίησε το άνοιγμα με το Πεκίνο**, με την επίσκεψή του εκεί το 1972. Από δηλώσεις του Μao Tse-tung και του Νίχον προκύπτει ότι όντως **ο φόβος της ανάπτυξης Σοβιετικών στρατευμάτων στα σύνορα με την Κίνα και ο επεκτατισμός της Μόσχας** ήταν που έσπρωξε τον Μao να δεχθεί την προσέγγιση με μία μη κομμουνιστική χώρα¹⁰⁸.

4/ Η συνέχεια δεν ήταν καθόλου ευχάριστη για την ΕΣΣΔ· σύμφωνα με δημοσιογραφικές αναφορές του 1964, ο Μao **διεκδίκούσε περιοχές που η Κινεζική αυτοκρατορία είχε χάσει από τη Ρωσία το 19^ο αιώνα και κατήγγειλε την ΕΣΣΔ για σφετερισμό των Κουριλών νήσων, τμημάτων της Πολωνίας, της Ανατολικής Πρωσίας και μέρους της Ρουμανίας** (συνολικά μιλούσε για μείωση της ΕΣΣΔ κατά 1,5 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα). Επίσης, **οι Κινέζοι αμφισβήτησαν την ορθότητα του Ρωσικού μαρξισμού, κατήγγειλαν την ΕΣΣΔ για την ένοπλη επέμβαση στην Τσεχοσλοβακία το 1968 και το Αφγανιστάν το 1979 και καλούσαν τους δορυφόρους και τους πελάτες της ΕΣΣΔ να αποτινάξουν το Ρωσικό ζυγό**.

5/ Οι μεθοριακές συγκρούσεις το 1969 και η ανάπτυξη των ατομικών όπλων της Κίνας, ανησύχησε την ΕΣΣΔ και **την ανάγκασε να προσανατολίσει μεγαλύτερες δυνάμεις στα σύνορα με την Κίνα** (από δεκαπέντε μεραρχίες το 1967, σε είκοσι μία το 1969, σε τριάντα το 1970 και σαράντα τέσσερις το 1972. Επίσης, το ένα τέταρτο της Σοβιετικής αεροπορικής δύναμης μετακινήθηκε από τα Δυτικά στα Ανατολικά και επιπλέον η ΕΣΣΔ **εξέταζε**

¹⁰⁵ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω., σελ. 267.

¹⁰⁶ Η. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 786, 788.

¹⁰⁷ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 265-266.

¹⁰⁸ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω., σελ. 269-270.

το ενδεχόμενο προληπτικού πυρηνικού πλήγματος εναντίον της Κίνας)¹⁰⁹.

6/ Η κίνηση αυτή του Nixon, η οποία δεν είχε κόστος, είχε καταλυτικές συνέπειες στην έκβαση του Ψυχρού πολέμου, διότι **πραγματοποιήθηκε η εξισορρόπηση της ισχύος και η περικύκλωση της ΕΣΣΔ**, που επεδίωκε η Στρατηγική της Ανάσχεσης του Kennan. Πλέον, η ΕΣΣΔ είχε να *αντιμετωπίσει στρατιωτικά τρεις κύριους αντιπάλους* (ΗΠΑ, Δυτική Ευρώπη και Κίνα) και *είχε απομονωθεί* αφού δεν υπήρχε άλλη μεγάλη δύναμη με τη βοήθεια της οποίας θα μπορούσε να επιδιώξει εξισορρόπηση.

(ε) Συμπεράσματα από την Εξέλιξη της Στρατηγικής της Ανάσχεσης (Κύρια Φάση)

1/ **Διαπιστώνουμε** δηλαδή, ότι η στρατηγική χειρισμού των κρίσεων των ΗΠΑ σε αυτήν την περίοδο, έναντι της ΕΣΣΔ, ακολουθούσε κριτήρια τόσο ιδεαλιστικά όσο και ρεαλιστικά, με τα εξής αποτελέσματα:

α/ Όταν τα κριτήρια ήταν περισσότερο ιδεαλιστικά (NSC-68), η *ακολουθούμενη στρατηγική χειρισμού των κρίσεων καθίστατο μονολιθικά επεμβατική σε όλο τον κόσμο, ανεξαρτήτως κόστους και δεν μπορούσε να γίνει διαχείριση του κινδύνου*. Έτσι, οι ΗΠΑ σπατάλησαν πόρους και τα αποτελέσματα στο ψυχολογικό πεδίο ήταν εις βάρος τους, αφού δεν είχαν ευελιξία στον τρόπο δράσης τους.

β/ Η υπερβολική χρήση του εργαλείου της αποτροπής σε σχέση με το διακύβευμα (Μαζικά Αντίποινα) κατά το χειρισμό των κρίσεων, *κινδύνευσε να την καταστήσει αναξιόπιστη*. Επιτεύχθηκαν, δε, ψυχολογικά αποτελέσματα σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της άμεσης και έμμεσης προσέγγισης της (μείωση της αξιοπιστίας των απειλών και του κύρους της ηγεσίας της ΕΣΣΔ), μόνο επειδή συνδυάστηκε με λεπτομερή πληροφόρηση επί των πραγματικών δυνατοτήτων του αντιπάλου.

γ/ Το δόγμα της Ευέλικτης Ανταπόδοσης **περιορίζει τις επιλογές της υψηλής στρατηγικής**, αφού συνέχιζε να χρησιμοποιεί τα ιδεαλιστικά κριτήρια της απανταχού ανάσχεσης της Σοβιετικής επέκτασης. Όμως, **παρείχε ελευθερία ενεργείας στο στρατιωτικό επίπεδο, δυνατότητα διαχείρισης του κινδύνου (μείωση), υψηλή νομιμοποίηση των επιλογών και κατάλληλη προσαρμογή σκοπού και χρησιμοποιούμενων μέσων, για το χειρισμό των κρίσεων**. Έτσι, κατέστη εφικτό **να επιτευχθούν, ως ένα βαθμό :**

1 Η **στρατηγική αποδιάρθρωση των ενόπλων δυνάμεων της ΕΣΣΔ**, λόγω της σταθεροποίησης της ανάσχεσης της Σοβιετικής επιρροής στη Δυτική Ευρώπη και ισχυροποίηση του Ευρωπαϊκού μετώπου (ως δεύτερου) εναντίον της.

2 Η **απειλή του ηθικού ΚΒ της ισχύος της**, καθότι με την ακύρωση των Σοβιετικών στρατιωτικών ενεργειών (σε Βερολίνο, Κούβα), που ήταν σε εξέλιξη, επήλθε κλονισμός της αξιοπιστίας των απειλών, της αποτροπής, της εσωτερικής κοινωνικοπολιτικής συνοχής και του γοήτρου της ΕΣΣΔ, αποτελέσματα που επιβεβαίωσε και η ανατροπή του Χρουστσόφ.

δ/ Η **τριγωνική διπλωματία του Nixon** έδωσε τη δυνατότητα στις ΗΠΑ να **διαχειριστούν σε όφελός τους την κρίση στις Σινοσοβιετικές σχέσεις**, διότι **πέτυχαν τη δημιουργία τρίτου στρατιωτικού μετώπου εναντίον της ΕΣΣΔ**. Ειδικότερα πέτυχαν :

1 Τη **φυσική εξασθένιση της ΕΣΣΔ**,

¹⁰⁹ P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*., τμήμα Α1, όπως παραπάνω, σελ. 513-515.

αφού για να αντιμετωπίσει του εχθρούς της έπρεπε να αυξήσει την πολεμική της προετοιμασία και άρα να υποστεί μεγάλο οικονομικό κόστος σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, οι οποίες δεν αντιμετώπιζαν παρόμοιο δίλημμα ασφαλείας (περικύκλωσης).

2 Τη **στρατηγική αποδιάρθρωση των ενόπλων δυνάμεων** της ΕΣΣΔ σε καιρό ειρήνης, αφού στον αντισοβιετικό συνασπισμό προστέθηκε και η τελευταία εναπομένουσα μεγάλη δύναμη της εποχής, με αποτέλεσμα η ΕΣΣΔ να αντιμετωπίζει τρεις κύριες απειλές σε διαφορετικά μέτωπα. **Άρα ήταν υποχρεωμένη είτε να διασπάσει τις δυνάμεις της για να αντιμετωπίσει όλες τις απειλές είτε να προσπαθήσει να έρθει σε συμφωνία με τους εχθρούς της και μάλιστα από μειονεκτική θέση.**

3 Την **περαιτέρω ψυχολογική εξασθένηση** της ΕΣΣΔ, η οποία είχε πλέον αντίπαλο και σε πολιτικό-ιδεολογικό επίπεδο και έτσι, απειλήθηκε καίρια το ΚΒ της, δηλαδή η πολιτικοκοινωνική της συνοχή και η διεθνής νομιμοποίηση των επιδιώξεών της. Έτσι, η ΕΣΣΔ αντιλαμβάνομενη τον κίνδυνο που αντιμετώπιζε (σε όλα τα επίπεδα), **οδηγήθηκε σε διαπραγματεύσεις και υπέγραψε, το 1972, τις πρώτες συνθήκες περιορισμού των πυρηνικών όπλων (SALT I) και των αντιπυραυλικών συστημάτων (ABM).**

2/ Επιπλέον, με την υπογραφή των συνθηκών μεταξύ ΗΠΑ-ΕΣΣΔ, περιορίσθηκε ουσιαστικά ο επαναστατισμός της **ΕΣΣΔ**, αφού άρχισε να συμπεριφέρεται ως ένας πόλος ισχύος σ' ένα διακρατικό σύστημα κυρίαρχων κρατών. Επίσης, εκμεταλλευόμενες οι **ΗΠΑ** την πολιτική της détente, απεμπλόκηκαν από το Βιετνάμ, χωρίς εσωτερικές αντιδράσεις και επίσης διαχειρίστηκαν επιτυχώς την έκβαση του πολέμου του Γιόμ Κιπούρ (αιφνιδιαστική επίθεση Αιγύπτου-Συρίας κατά του Ισραήλ το 1973) και πέτυχαν την προσέγγιση της Αιγύπτου και την απομάκρυνσή της από τη Σοβιετική επιρροή, ανατρέποντας τη δυσμενή εικόνα που είχαν στη Μέση Ανατολή από τον καιρό του Eisenhower¹¹⁰.

3/ Εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η **διαχρονική στρατηγική των ΗΠΑ ήταν στην πράξη η Στρατηγική της Ανάσχεσης – Επέκτασης**, διότι η ζώνη στην περίμετρο της ΕΣΣΔ, που επιλέγηκε για την ανάσχεση της Σοβιετικής ισχύος και επιρροής, περιλάμβανε και κράτη του Τρίτου Κόσμου που δεν ήταν στη σφαίρα επιρροής των ΗΠΑ¹¹¹ (όπως η Κίνα και η Αίγυπτος), με αποτέλεσμα σε αυτήν την προσδιορισμένη χωροταξικά ζώνη να προκαλούνται υποχρεωτικά ανταγωνισμοί, διενέξεις και συγκρούσεις μεταξύ των υπερδυνάμεων και των συμμάχων τους.

4/ **Συνοψίζοντας**, διαπιστώνουμε ότι ήταν η στρατηγική, σε συνδυασμό με την ικανότητα χειρισμού κρίσεων των ΗΠΑ, που οδήγησε στη σταδιακή εξασθένηση της ισχύος της ΕΣΣΔ, τη στρατηγική αποδιάρθρωση των δυνάμεών της και την απειλή του ΚΒ της ισχύος της.

δ. Εξασθένηση - Στρατηγική Αποδιάρθρωση - Πειθαναγκασμός του Αντιπάλου (Υιοθέτηση Στρατηγικής Κατευνασμού) και Επίτευξη των Στόχων

(1) **Υπόθεση:** Όσο αυξάνονται η εξασθένηση, η στρατηγική αποδιάρθρωση και απειλείται το ΚΒ του αντιπάλου τόσο αυτός πειθαναγκάζεται και υιοθετεί τη στρατηγική του κατευνασμού απέναντί μας.

(2) Όπως φάνηκε καθαρά και στην ανάλυση στην προηγούμενη υπόθεση εργασίας, η **εξασθένηση, η στρατηγική αποδιάρθρωση και η απειλή του ΚΒ ενός αντιπάλου τον οδηγεί στον κατευνασμό.** Έτσι, οι ΗΠΑ με

¹¹⁰ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, όπως παραπάνω, σελ. 271-277.

¹¹¹ Η. Kissinger, *Διπλωματία*, όπως παραπάνω, σελ. 367-368.

το χειρισμό των παραπάνω αναγραφόμενων διεθνών κρίσεων (Βερολίνου, Κούβας, Σινοσοβιετικής αντιπαράθεσης), πέτυχαν κλιμακωτά τους εξής στόχους :

(α) Την ανάσχεση της Σοβιετικής επέκτασης στη Δυτική Ευρώπη, την κατοχύρωση των κατοχικών δικαιωμάτων Βρετανίας-Γαλλίας-ΗΠΑ στη Δυτική Γερμανία, αλλά και τη μερική εξισορρόπηση (αρχικά) της απειλής που πρέσβευαν οι ένοπλες δυνάμεις της ΕΣΣΔ.

(β) Την ενίσχυση της αποτροπής τους και της αξιοπιστίας τους στους συμμάχους τους, καθώς επίσης, του κύρους και του γοήτρου τους στις διακρατικές σχέσεις, και από την άλλη, πέτυχαν την πολιτικο-ιδεολογική αποκαθήλωση της ΕΣΣΔ.

(γ) Την επέκταση της ανάσχεσης της ΕΣΣΔ στη νοτιοανατολική Ασία, την πλήρη εξισορρόπηση της Σοβιετικής απειλής σε πολιτικό - ιδεολογικό - στρατιωτικό επίπεδο και την αύξηση του κόστους της συνέχισης του Ψυχρού Πολέμου για τους Σοβιετικούς.

(3) Μετά το πλήγμα που δέχθηκε η Σοβιετική ισχύς από την διαίρεση της Ευρώπης και την προσέγγιση ΗΠΑ-Κίνας, **η πίεση συνεχίστηκε με «όπλο» την κούρσα των εξοπλισμών** που επέβαλε ο R. Reagan σε μια Σοβιετική οικονομία που βρισκόταν στα όρια της κατάρρευσης, κυρίως λόγω του κόστους του Ψυχρού πολέμου και της αντιπαραγωγικής της δομής και οργάνωσης¹¹².

(4) **Στόχος της πολιτικής Reagan ήταν να οδηγήσει την ΕΣΣΔ στην χρεοκοπία και στην κατάρρευση**¹¹³. Πράγματι, οι ετήσιες αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ αυξήθηκαν από 134 δισεκατομμύρια το 1980 στα 253 δισεκατομμύρια το 1989 και υιοθετήθηκε η στρατηγική της ενεργούς προετοιμασίας για τη διεξαγωγή πυρηνικού πολέμου [εγκατάσταση ενδιάμεσων πυρηνικών πυραύλων Cruise και Pershing II στη Δυτική Ευρώπη το 1983, Πρωτοβουλία Στρατηγικής Άμυνας (Strategic Defense Initiative - SDI)].

(5) Τα παραπάνω γεγονότα συνέβηκαν διαδοχικά και αύξαναν συνεχώς το βαθμό αποδιάρθρωσης και εξασθένησης της ΕΣΣΔ, **με αποτέλεσμα** την ουσιαστική **ανάσχεση της Σοβιετικής επιρροής** στην ελεύθερη Ευρώπη και στη συνέχεια τη **στροφή της Σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής από την επαναστατική ιδεολογία στη συναίνεση και στη συνεργασία με τις ΗΠΑ**, αρχικά επί Nixon και κυρίως επί M. Gorbacsov μετά το 1985. Έτσι επήλθε συμφωνία για δραστική μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών αρχίζοντας από τους ενδιάμεσους πυρηνικούς πυραύλους στην Ευρώπη, γεγονός το οποίο **ενδυνάμωνε τους μεταρρυθμιστές στη Σοβιετική ηγεσία και συνακόλουθα τη μετεξέλιξη του Σοβιετικού καθεστώτος με επίκεντρο τη διαφάνεια και την ανασυγκρότηση**. Όμως το σταμάτημα του επεκτατισμού σε αυταρχικά καθεστώτα έχει ιστορικά αποδειχθεί ότι αναδεικνύει τριβές και αδυναμίες στο εσωτερικό τους και απειλεί τη συνοχή τους. Αυτό, σύμφωνα με το δόγμα του Kennan, θα οδηγούσε στην κατάρρευση της ΕΣΣΔ, όπως και έγινε το 1991.

(6) **Το αποτέλεσμα της ανάσχεσης της ΕΣΣΔ ήταν αφενός να διογκωθούν τα εσωτερικά της προβλήματα και τελικά να καταρρεύσει και αφετέρου να πετύχουν οι ΗΠΑ τον τελικό τους στόχο**, που ήταν η εξουδετέρωση της Σοβιετικής απειλής και η διάλυση της ΕΣΣΔ. **Επιπλέον**, πέτυχε **την προώθηση των δικών της συμφερόντων**, με την ένταξη στο δικό της οικονομικό - πολιτικό και στρατιωτικό σύστημα, χωρών που ήταν στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ, άλλες πλήρως και άλλες λιγότερο, με τις κάτωθι ενέργειες :

¹¹² P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*, τμήμα Α1, όπως παραπάνω, σελ. 531-559.

¹¹³ Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική*, όπως παραπάνω, σελ. 351, 353-354.

- (α) Την ενοποίηση της Γερμανίας το 1990.
- (β) Την επέκταση του NATO προς ανατολάς το 1999 (ένταξη Πολωνίας, Ουγγαρίας, Τσεχίας) το 2004 (ένταξη Εσθονίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Σλοβενίας, Σλοβακίας, Βουλγαρίας και Ρουμανίας) και το 2009 (Αλβανίας και Κροατίας).
- (γ) Το πρόγραμμα «Σύμπραξη για την Ειρήνη» (22 χώρες) με σχεδόν το σύνολο των χωρών -μη μελών του NATO- της Ευρώπης και αριθμού χωρών της Κεντρικής Ασίας.
- (δ) Το Μεσογειακό διάλογο του NATO με Αλγερία-Ισραήλ-Μαρόκο-Τυνησία-Μαυριτανία-Ιορδανία (1995) και Αίγυπτο (2000).
- (ε) Την Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης με Μπαχρέιν-Κατάρ-Κουβέιτ-ΗΑΕ (2004).
- (στ) Την υπογραφή διμερών σχέσεων, με Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Γεωργία, FYROM, Μολδαβία, Μαυροβούνιο, Πακιστάν, Ρωσία, Ουκρανία και Λευκορωσία.

ε. Ανακεφαλαίωση

(1) **Συνεπώς** το παράδειγμα του Ψυχρού πολέμου δείχνει καθαρά ότι **όσο περισσότερο** ένα κράτος υφίσταται εξασθένηση και στρατηγική αποδιάρθρωση των δυνάμεών του (έμμεση προσέγγιση) και απειλείται το ΚΒ της ισχύος του (άμεση προσέγγιση) στο πλαίσιο δυνητικών συμπλοκών **τόσο περισσότερο** γίνεται διαλλακτικό και υποχωρεί.

(2) Έτσι, **λόγω της Υψηλής Στρατηγικής των ΗΠΑ** (Στρατηγική της Ανάσχεσης – Επέκτασης), **της ικανότητάς της στο χειρισμό τουλάχιστον των πλέον σημαντικών κρίσεων του Ψυχρού πολέμου, καθώς και της χρησιμοποίησής με καταλληλότερο τρόπο του «εργαλείου» της αποτροπής, η ΕΣΣΔ αναγκαζόταν να υποχωρεί** (αρχικά λιγότερο και όσο αύξανε η εξασθένησή της όλο και περισσότερο), **με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να πετυχαίνουν κλιμακούμενους στόχους:**

(α) *Μέχρι την τελική τους νίκη, με την έκβαση του υπόψη του ψυχρού πολέμου.*

(β) *Αλλά και στη συνέχεια, προωθώντας τα συμφέροντα τους και παγιώνοντας γεωπολιτικά - γεωστρατηγικά καταστάσεις στην Ανατολική Ευρώπη, τη Μεσόγειο και Κεντρική Ασία, με κύριο στρατιωτικό όργανο το NATO.*

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

7. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ -ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

α. Γενικά Συμπεράσματα

(1) Με την παρούσα εργασία διερευνήθηκε ο τρόπος που τα κράτη δύνανται να ενεργήσουν κατά το χειρισμό των κρίσεων στο σύγχρονο κρατοκεντρικό σύστημα, ελλείψει ενός παγκόσμιου αξιόπιστου συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης, υπό το πρίσμα των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης, **προκειμένου** να επιτύχουν πολιτικούς σκοπούς στις σχέσεις τους με άλλα κράτη.

(2) **Καταρχήν, διαπιστώθηκε ότι οι διεθνείς κρίσεις :**

(α) Λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της δυναμικής των διακρατικών σχέσεων και τα σημαντικότερα αίτια, που παράγουν διεθνείς κρίσεις, βρίσκονται στα υποβόσκοντα στοιχεία της διεθνούς πολιτικής.

(β) Θεωρούνται ως μια άλλη μορφή σύγκρουσης και η συστημική τους λειτουργία είναι να επιλύουν χωρίς ή με την ελάχιστη δυνατή βία διαφορές, που αδυνατεί να αντιμετωπίσει η συνήθης διπλωματία.

(γ) Είναι «προϊόν» προϋπαρχουσών καταστάσεων, η εκδήλωσή τους δημιουργεί παραστάσεις απειλής και διακύβευσης ζωτικών ή άλλων συμφερόντων και επιπλέον, παράγουν θετικά ή/και αρνητικά αποτελέσματα για τα κράτη, άμεσα ή μέσω αλλαγών στη λειτουργία του διεθνούς συστήματος.

(δ) Επηρεάζονται σημαντικά στην εμφάνιση και στην εξέλιξή τους από τους φόβους και τις πεπιοθήσεις των δρώντων, τη δομή του διεθνούς συστήματος και των κρατών, τους ανταγωνισμούς, καθώς επίσης, τα διλήμματα ασφαλείας, τα συμφέροντα και την υψηλή στρατηγική των κρατών.

(3) **Σε ό,τι αφορά στο χειρισμό των κρίσεων, είδαμε ότι:**

(α) Εμπεριέχει ουσιαστικά ρίσκα για την ασφάλεια των κρατών, με επιδίωξη να τα κρατήσουν σε χαμηλό και ελεγχόμενο επίπεδο.

(β) Λαμβάνει χώρα σε τρία επίπεδα: σε σχέση με τις αιτίες που προκαλούν τις κρίσεις, κατά την αντιμετώπισή τους όταν εκδηλωθούν και σε σχέση με τις επιπτώσεις που αυτές προκαλούν.

(γ) Οδηγεί στην υποχώρηση του ενός μέρους ή σε αμοιβαίες υποχωρήσεις όπου δεν θίγεται το κύρος των εμπλεκομένων και τα αδιπραγμάτευτα συμφέροντά τους.

(δ) Επηρεάζεται αποφασιστικά από τη βούληση και την ικανότητα των κρατών να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητές τους, καθώς επίσης, από την έγκαιρη διάγνωση της κατάστασης και του διακυβεύματος.

(ε) Δύναται να χρησιμοποιεί, ως «εργαλείο», την αποτροπή του πολέμου, όταν θίγονται τα ζωτικά συμφέροντα των κρατών.

(στ) Απαιτεί την ύπαρξη ενός κατάλληλου Οργάνου Χειρισμού των Κρίσεων στο ανώτατο Κυβερνητικό επίπεδο, για την έγκαιρη διάγνωση και αντιμετώπιση της κατάστασης στα τρία παραπάνω επίπεδα, με τη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων του κρατικού μηχανισμού.

(4) **Στη συνέχεια, μετά από μια συνοπτική παρουσίαση των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης Προσέγγισης και συνεξετάζοντας τες με το χειρισμό των κρίσεων, διαπιστώθηκε ότι :**

(α) Η Στρατηγική της Έμμεσης Προσέγγισης :

1/ Είναι απολύτως συμβατή με τη φύση και τη λογική της διαχείρισης των κρίσεων, καθ' όσον καταρχήν επιδιώκει την επίτευξη κλιμακωτών στόχων, που σταδιακά διαμορφώνουν μια ευνοϊκότερη (για εμάς) κατάσταση ή ειρήνη χωρίς εμπλοκή σε πόλεμο, αλλά αντίθετα, με διαδοχικές προσπάθειες έμμεσης προσέγγισης και αιφνιδιασμό, καθώς επίσης, με κατάλληλη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων του κράτους σε όλα τα επίπεδα της στρατηγικής.

2/ Είναι κατάλληλη για να επιτευχθούν οι πολιτικοί στόχοι ενός κράτους, χωρίς προσφυγή σε μάχη. Εφόσον ένα κράτος πετύχει τη στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου του στην περίοδο των εντάσεων / κρίσεων, έχει κάνει ένα αποφασιστικό βήμα για να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα, και συνεπώς, το κράτος που έχει υποστεί την εξασθένηση και τη στρατηγική αποδιάρθρωση στις δυνάμεις του, είτε συνειδητοποιεί τη δυσμενή θέση στην οποία έχει περιέλθει και υποχωρεί είτε εμπλέκεται σε πόλεμο και καταστρέφεται.

3/ Επιδιώκει αφενός τη σταδιακή εξασθένηση της δύναμης του εχθρού, με πρόκληση υπερβολικής διασποράς των δυνάμεών του και εξάντληση της ηθικής και φυσικής του ενεργητικότητας και αφετέρου τη στρατηγική του αποδιάρθρωση, η οποία δημιουργεί παράσταση (φυσική και ψυχολογική) επικείμενης ήττας στην αντίπαλη διοίκηση. Η επίτευξη αυτών οδηγούν αφενός τον αντίπαλο σε υποχωρήσεις (από τους φόβους που γεννώνται στην ηγεσία του) και αφετέρου εμάς, στην κλιμακωτή επίτευξη των στόχων μας, ενώ παράλληλα μας δίδει στρατηγικά πλεονεκτήματα ενόψει ενδεχομένης σύγκρουσης.

4/ Επιτρέπει την επιδίωξη στρατηγικών περιορισμένου σκοπού, οι οποίες είναι δυνατό να προκαλούν τη δημιουργία διεθνών κρίσεων χαμηλής ή υψηλής έντασης, ανάλογα με τα χρησιμοποιούμενα μέσα.

5/ Φωτογραφίζει τη συστηματική προσπάθεια ενός κράτους να δημιουργεί και να διαχειρίζεται επιτυχώς κρίσεις στις διακρατικές σχέσεις, με σκοπό την κάμψη της θέλησης ενός αντιπάλου να υπερασπίζεται τα συμφέροντά του και επιπλέον, την επίτευξη επεκτατικών στόχων χωρίς πόλεμο.

6/ Δύναται να διατηρεί την ασφάλεια ενός κράτους με μετακίνηση της απειλής. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία κρίσεων σε κατάλληλο χώρο που οδηγούν στην αποδιάρθρωση του αντιπάλου.

(β) Η Στρατηγική της Άμεσης Προσέγγισης και συγκεκριμένα η απειλή του ΚΒ του αντιπάλου, είναι κατάλληλη για το χειρισμό των κρίσεων, ως το τελευταίο βήμα κλιμάκωσης της κρίσης πριν τον πόλεμο στο πλαίσιο μιας δυνητικής συμπλοκής, με στόχο τον πειθαναγκασμό του αντιπάλου σε απαιτήσεις που εκπορεύονται από τα ζωτικά μας συμφέροντα. Ιδιαίτερη αξία έχει όταν ο αντίπαλος δρα ορθολογικά και λαμβάνει υπόψη του τη σχέση κόστος / όφελος από το μέγεθος της πολεμικής προσπάθειας που άλλως καλείται να αναλάβει.

(5) Από τη μελέτη του ρόλου των μεταβολών στην κατανομή ισχύος των κρατών στο χειρισμό των διεθνών κρίσεων, διαπιστώθηκε ότι :

(α) Η άνιση ανάπτυξη δημιουργεί τις μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών και σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινής διεθνούς ηθικής κρίσης, είναι το κυριότερο αίτιο για τις διεθνείς διενέξεις, κρίσεις, συγκρούσεις και ανταγωνισμούς συμφερόντων - ηθικών κριτηρίων.

(β) Η ισχύς είναι ενιαία σε κάθε κράτος, αλλά η αξία της σχετική. Όμως, η άσκηση ισχύος μεταξύ των κρατών είναι μια πολυδιάστατη δραστηριότητα που μπορεί να πάρει διάφορες μορφές: οικονομική-πολιτική πίεση, άσκηση διπλωματίας, χρήση στρατιωτικής δύναμης (σε ένταση-κρίση μέχρι και τον πόλεμο) και επιπλέον, άσκηση της πειθούς για νομιμοποίηση των επιλογών.

(γ) Ιδιαίτερη αξία στη δημιουργία εντάσεων-κρίσεων έχουν οι αλλαγές αλληλεπιδράσεως, που αναπτύσσονται ένεκα της πολύπλοκης συνύπαρξης ρεαλισμού και ιδεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις και λογίζονται ως

τροποποιήσεις στις πολιτικές, οικονομικές και άλλες αλληλεπιδράσεις ή διαδικασίες ανάμεσα στους διεθνείς δρώντες.

(δ) Η άσκηση της ισχύος και ο χειρισμός των αλληλεπιδράσεων αυτών εντάσσεται στην υψηλή στρατηγική των κρατών. Το συνολικό αποτέλεσμα του ισοζυγίου των αντιτιθέμενων πολιτικών άσκησης ισχύος στις διακρατικές σχέσεις, αλλά και των αλλαγών αλληλεπιδράσεως, μεταφράζεται σε αμφισβητήσεις στο status quo και σε κέρδη ή/και ζημίες για τα εμπλεκόμενα κράτη.

(ε) Οι διεθνείς κρίσεις υποδηλώνουν την οξύτητα και την εχθρότητα στις διακρατικές σχέσεις (εκτός του πολέμου) και παράλληλα εμπεριέχουν υψηλή πιθανότητα να εξελιχθούν σε πολεμική σύρραξη. Απουσία, δε, ενός αξιόπιστου διακρατικού μηχανισμού διανεμητικής δικαιοσύνης, ο χειρισμός τους είναι η προσπάθεια επικράτησης της θελήσεως ενός κράτους επί του αντιπάλου του, σύμφωνα με το εθνικό του συμφέρον και χωρίς προσφυγή σε πόλεμο.

(6) Από την ανάλυση και μελέτη των προϋποτιθέμενων συνθηκών της θεωρίας, υπό το Πρίσμα των Στρατηγικών της Έμμεσης και της Άμεσης Προσέγγισης, διαπιστώθηκαν :

(α) Καταλληλότητα Υψηλής Στρατηγικής

Η πλέον κατάλληλη υψηλή στρατηγική για το χειρισμό των κρίσεων, ώστε να επιτυγχάνονται τα επιθυμητά (για την παρούσα θεωρία) αποτελέσματα των Στρατηγικών της Έμμεσης και της Άμεσης προσέγγισης, είναι η Στρατηγική της Ανάσχεσης-Επέκτασης. Ειδικότερα, επισημαίνονται τα εξής:

1/ Βασική επιδίωξη της υπόψη στρατηγικής είναι ο προσδιορισμός από ένα κράτος του χώρου εντός του οποίου επιδιώκει είτε την ανάσχεση κάποιου εχθρού είτε την επέκτασή του και που θεωρεί ζωτικό για τα συμφέροντά του. Μειονέκτημά της είναι ότι απαιτεί ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και γι' αυτό έχει μεγάλο κόστος.

2/ Η υιοθέτηση αυτής της στρατηγικής, από ένα κράτος, παράγει κρίσεις και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για δυνητικές συμπλοκές σε προκαθορισμένο χώρο, σε συνάρτηση με την υψηλή του στρατηγική και τα ζωτικά του συμφέροντα. Δύναται, δε, κατά το χειρισμό των μεταξύ τους κρίσεων, να επιτυγχάνει με στρατηγικές της έμμεσης προσέγγισης κλιμακωτούς στόχους και αν πετύχει την αποδιάρθρωση του αντιπάλου ή απειλήσει το ΚΒ της ισχύος του να επιτύχει και κύριους στόχους.

3/ Η επίτευξη της στρατηγικής αποδιάρθρωσης του αντιπάλου δύναται να επιτευχθεί αποτελεσματικά με τη Στρατηγική των Εξισοροπήσεων.

4/ Η ανάγκη μείωσης του κόστους της Στρατηγικής της Ανάσχεσης - Επέκτασης, επιβάλλει την αξιοποίηση, κατά περίπτωση, των άλλων στρατηγικών (των Συμμαχιών και του Κατευνασμού).

(β) Καταλληλότητα Οργάνου - Μηχανισμού Λήψης Αποφάσεων και Διαχείρισης του Κινδύνου Κατά το Χειρισμό των Κρίσεων

1/ Το Σύστημα Λήψεων Αποφάσεων των κρατών για τον επιτυχή χειρισμό των κρίσεων, απαιτείται να :

α/ Είναι, καταρχήν, του Ορθολογικού δρώντος, για να είναι δυνατή η εναρμόνισή του με τις απαιτήσεις και επιδιώξεις της στρατηγικής και τα συμφέροντα ενός κράτους, εμπλουτισμένου όμως με τις αρχές

λειτουργίας των λοιπών μοντέλων (Οργανισμών, Πολιτικών της Γραφειοκρατίας, «Επιχειρησιακού Κώδικα») για να εξασφαλίζει την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα, τη νομιμοποίηση των επιλογών, την αύξηση της πληροφόρησης, τη διαχείριση των κινδύνων, την επιδίωξη κλιμακωτών και πολλαπλών στόχων με εκμετάλλευση κάθε ευκαιρίας, την προβολή αποφασιστικότητας και ισχύος, την επιλογή του χρόνου δράσης και τη μεγιστοποίηση του οφέλους με τη χρήση περιορισμένων μέσων, χωρίς προσφυγή σε πόλεμο.

β/ Συγκροτείται ως συμβουλευτικό και αποφασιστικό Όργανο στο ανώτατο Κυβερνητικό επίπεδο, για να είναι εφικτός ο χειρισμός των κρίσεων σύμφωνα με την υψηλή στρατηγική του κράτους και να είναι δυνατή η εφαρμογή κατάλληλων Στρατηγικών Διαχείρισης των Κινδύνων που πιθανόν ανακύψουν.

2/ Σημαντικό ρόλο στην καταλληλότητα του Συστήματος Χειρισμού Κρίσεων έχουν οι ψυχολογικές παράμετροι της κρίσης. Έτσι, για να επιτύχει ένα κράτος τους στόχους του, δεν αρκεί να σχεδιάζει το πώς θα τους πετύχει, αλλά και να :

α/ Σχεδιάζει πώς θα διαφυλάξει αλώβητη την «εικόνα» του από πιθανές ενέργειες του αντιπάλου του σε μη αναμενόμενο χώρο-χρόνο.

β/ Έχει ετοιμότητα και την απαίτηση από τους Φορείς που συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, να κερδίζουν πλεονεκτήματα από κάθε διακρατική επαφή ή αλληλενέργεια.

(7) Η παραπάνω θεωρία υψηλής στρατηγικής για το χειρισμό των κρίσεων, επιβεβαιώθηκε με την περιπτωσιολογική έρευνα :

Της στρατηγικής των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου έναντι της ΕΣΣΔ και καταδείχθηκε ότι μπορεί να εφαρμοσθεί τόσο για αμυντικούς όσο και επιθετικούς σκοπούς, είτε δηλαδή για την αντιμετώπιση μιας απειλής είτε για την επέκταση σε βάρος ενός αντιπάλου είτε σε συνδυασμό αυτών. Ειδικότερα, επιβεβαιώθηκε ότι:

(α) Ελλείπει ενός παγκόσμιου αποτελεσματικού συστήματος διανεμητικής δικαιοσύνης, όσο μεγαλύτερες είναι οι μεταβολές στην κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών, τόσο περισσότερο αυξάνονται η εχθρότητα και ο ανταγωνισμός στις διακρατικές σχέσεις.

(β) Όσο αυξάνονται η εχθρότητα και οι ανταγωνισμοί στις διακρατικές σχέσεις και όσο περισσότερο ικανό είναι ένα κράτος να διαχειρίζεται διεθνείς κρίσεις έναντι ενός αντιπάλου χωρίς προσφυγή σε πόλεμο, αλλά σύμφωνα με τις επιδιώξεις της άμεσης (απειλή του εχθρικού ΚΒ) και έμμεσης προσέγγισης, στο πλαίσιο μιας κατάλληλης στρατηγικής, τόσο υλοποιούνται η εξασθένηση και η στρατηγική αποδιάρθρωση του αντιπάλου.

(γ) Όσο αυξάνονται η εξασθένηση, η στρατηγική αποδιάρθρωση και απειλείται το ΚΒ του αντιπάλου τόσο αυτός πειθαναγκάζεται και υιοθετεί τη στρατηγική του κατευνασμού απέναντί μας.

(8) Από την περιπτωσιολογική έρευνα, εξήχθησαν επιπρόσθετα τα εξής συμπεράσματα :

(α) Όταν η άσκηση της ισχύος υπηρετεί ιδεολογικά κριτήρια, ο χειρισμός των κρίσεων και η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής μόνο ζημιές μπορεί να επιφέρει, αφού ο βαθμός της εμπλοκής και της σπατάλης μέσων

δεν δικαιολογούνται με γεωπολιτικά κριτήρια, δεν μπορεί να γίνει διαχείριση του κινδύνου και τα πρόσκαιρα κέρδη υποσκελίζονται μακροπρόθεσμα από τις αντιτιθέμενες δυνάμεις, που αναπτύσσονται από το μη σεβασμό της ετερότητας των άλλων συλλογικών οντοτήτων.

(β) Όταν διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα, τα κράτη παίρνουν αποφάσεις καθαρά σύμφωνα με το δικό τους εθνικό συμφέρον και όχι σύμφωνα με τις θελήσεις των συμμάχων τους.

(γ) Οι ψυχολογικές επιπτώσεις από την αποτυχία στη μάχη των εντυπώσεων, κατά το χειρισμό των κρίσεων, επισύρουν δυσμενείς συνέπειες για τα κράτη και τους ηγέτες τους, ακόμη κι αν πετύχουν τους αρχικούς τους στόχους. Σημαντικό ρόλο σ' αυτό διαδραματίζουν τα ΜΜΕ, των οποίων όμως η δημοσιεύσεις πρέπει να ακολουθούν τους κανόνες ασφαλείας του κράτους.

(δ) Η υποχώρηση ενός κράτους σε δευτερεύοντες ανταγωνισμούς όταν συνδυάζεται με σημαντικές επιτυχίες σε άλλες διακρατικές αλληλεπιδράσεις που προασπίζουν τα ζωτικά του συμφέροντα και εξυπηρετούν το εθνικό του συμφέρον, οδηγεί σε αποφασιστικά αποτελέσματα με παράλληλη οικονομία πόρων και μέσων.

(ε) Η εμπλοκή ενός κράτους, χωρίς ιδεολογικά στερεότυπα, στο χειρισμό μιας διεθνούς κρίσης τρίτων χωρών, εφόσον έχει τη δυνατότητα και είναι στο πλαίσιο της υψηλής του στρατηγικής, μπορεί να οδηγήσει σε αποφασιστικά αποτελέσματα εξισορρόπησης μιας απειλής.

(στ) Η απόφαση από ένα κράτος για χρήση στρατιωτικών μέσων κατά το χειρισμό των κρίσεων, πρέπει να λαμβάνεται πολύ προσεκτικά, ανεξάρτητα από το διακύβευμα και συνεκτιμώντας όλα τα πιθανά σενάρια. Σημαντικό ρόλο στη λήψη απόφασης έχει η λεπτομερής, έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση επί της διαμορφωθείσας κατάστασης και των δυνατοτήτων του εχθρού.

(ζ) Η αποτροπή του πολέμου είναι ένα «εργαλείο» της εξωτερικής πολιτικής των κρατών, που λειτουργεί υπέρ του περισσότερο ικανού κράτους στο χειρισμό των κρίσεων. Επισημαίνεται ότι πρέπει να οικοδομείται επί πραγματικών δυνατοτήτων ισχύος και να μην «σπαταλιέται» άσκοπα.

(η) Η κατάλληλη χρήση ήπιας και έξυπνης ισχύος από ένα κράτος στις διεθνείς σχέσεις δύναται να δημιουργήσει ισχυρά ερείσματα και σταθερούς συμμάχους σε μια περιοχή.

(9) Συνοψίζοντας, διαπιστώθηκε ότι :

(α) Ήταν η υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ (Στρατηγική της Ανάσχεσης - Επέκτασης), σε συνδυασμό με την ικανότητά τους στο χειρισμό των κρίσεων, αλλά και της κατάλληλης χρήσης του «εργαλείου» της αποτροπής, που οδήγησε, αρχικά, στη σταδιακή εξασθένηση της ισχύος της ΕΣΣΔ, τη στρατηγική αποδιάρθρωση των δυνάμεών της και την απειλή του ΚΒ της ισχύος της και στη συνέχεια, στην κατάρρευσή της. Αποτέλεσμα αυτών ήταν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους, να πετυχαίνουν κλιμακούμενους στόχους και τελικά την επέκτασή τους στην περίμετρο της ΕΣΣΔ ή τώρα της Ρωσίας.

(β) Έτσι, καταδείχθηκε ότι με την εφαρμογή των Στρατηγικών της Άμεσης και της Έμμεσης προσέγγισης στο χειρισμό των διεθνών κρίσεων από τα κράτη, στο πλαίσιο μιας κατάλληλης Υψηλής Στρατηγικής και με τη χρήση ενός στρατιωτικού Δόγματος που παρέχει ελευθερία ενεργείας, είναι δυνατή η επίτευξη διαδοχικά κλιμακωτών αντικειμενικών σκοπών. Διαδικασία, που οδηγεί τελικά στην επίτευξη των πολιτικών στόχων τους, χωρίς προσφυγή σε πό-

λεμο, αλλά ως αποτέλεσμα του πειθαναγκασμού του αντιπάλου και της υιοθέτησης απ' αυτόν της στρατηγικής του κατευνασμού.

(γ) Βέβαια, πάντοτε υφίσταται ο κίνδυνος κλιμάκωσης της κρίσης σε πόλεμο, όμως το κράτος που εφαρμόζει την παραπάνω στρατηγική έχει τη δυνατότητα να επιτυγχάνει κλιμακούμενους στόχους που του παρέχουν πλεονεκτήματα σε περίπτωση θερμής σύγκρουσης. Συνεπώς, όταν ένα κράτος κατ' εξακολούθηση αποτυγχάνει να χειριστεί τις διεθνείς κρίσεις, που επηρεάζουν τα ζωτικά του συμφέροντα, υφίσταται σταδιακά απομείωση της ισχύος του, με αποτέλεσμα είτε να υιοθετεί κατευναστική υψηλή στρατηγική είτε να εμπλακεί σε πόλεμο με υψηλή πιθανότητα να υποστεί στρατηγική ήττα.

(δ) Οι «συγκεκριμενοποιημένες» απειλές, που συνιστούν για τα κράτη, με βάση την παραπάνω θεωρία, οι διεθνείς κρίσεις και οι επιπτώσεις από τον χειρισμό τους, συνθέτουν ένα πλαίσιο αντιπαράθεσης των βουλήσεων των κρατών σε περίοδο ειρήνης, ένα είδος «πολιτισμένου πολέμου», με ό,τι κινδύνους αυτό συνεπάγεται για τα εμπλεκόμενα κράτη. Με δεδομένο ότι η μάχη είναι ένα μέσο για την επιβολή της θέλησής μας επί του αντιπάλου, κάθε άλλο μέσο που χρησιμοποιείται γι' αυτό το σκοπό συνιστά «πολεμική» ενέργεια και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται.

(ε) Τυχόν, δε, παράλειψη από τα κράτη ανάπτυξης, στο ανώτατο Κυβερνητικό επίπεδο, κατάλληλων μηχανισμών έγκαιρης διακρίβωσης και αντιμετώπισης των κάθε μορφής «συγκεκριμενοποιημένων» απειλών, μπορεί να οδηγήσει σταδιακά στην εξασθένηση, στη συρρίκνωση και στην καταστροφή τους.

β. Προτάσεις

Κατόπιν της ανωτέρω ανάλυσης και των συμπερασμάτων και ιδιαίτερα λόγω της απουσίας ενός αξιόπιστου διακρατικού μηχανισμού διανεμητικής δικαιοσύνης, προτείνονται τα εξής :

(1) Η δημιουργία κοινής κουλτούρας στους λήπτες αποφάσεων, σε ανώτατο κρατικό επίπεδο, για το χειρισμό των κρίσεων, δεδομένου ότι η δημιουργία και ο χειρισμός τους συνιστούν έναν εναλλακτικό τρόπο ειρηνικής αλλαγής στις διεθνείς σχέσεις, οι δυνατότητες του οποίου θα πρέπει να αξιοποιούνται μεθοδικά και θεσμοθετημένα για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων.

(2) Η κατάλληλη χρήση από το κράτος ήπιας και έξυπνης ισχύος στις διεθνείς του σχέσεις, στο πλαίσιο της άσκησης της Υψηλής Στρατηγικής του και υπό το πρίσμα των επιδιώξεων των Στρατηγικών της Έμμεσης και της Άμεσης προσέγγισης που προαναφέρθηκαν, για τη δημιουργία ισχυρών ερεισμάτων (πολιτικών, οικονομικών, διπλωματικών, στρατιωτικών, πολιτιστικών, κλπ) και συμμάχων σε συγκεκριμένες γεωπολιτικά περιοχές, που δυνατόν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμα/οι κατά το χειρισμό των διεθνών κρίσεων.

(3) Ο προσδιορισμός και η έγκαιρη εξασφάλιση των απαιτούμενων μέσων / δυνατοτήτων όλων των Φορέων του Κρατικού μηχανισμού για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων και ενδεχόμενων απειλών, μ' ένα υπολογισμένο και αποδεκτό ρίσκο.

(4) Η οργάνωση σε κρατικό επίπεδο, από την ειρήνη, ενός κατάλληλου Οργάνου Χειρισμού των Κρίσεων (Συνεχούς Πληροφόρησης και Αξιολόγησης της Κατάστασης, Λήψης Αποφάσεων και Διαχείρισης του Κινδύνου) με ενιαία δομή και διακριτές αρμοδιότητες των ληπτών αποφάσεων ανά τομέα δραστηριοποίησης, ως συμβουλευτικό και αποφασιστικό όργανο στο ανώτατο

Κυβερνητικό επίπεδο, στο πλαίσιο της άσκησης της Υψηλής Στρατηγικής και αξιοποιώντας τις Στρατηγικές της Έμμεσης και της Άμεσης προσέγγισης, για :

(α) Την έγκαιρη και αξιόπιστη πληροφόρηση των ληπτών αποφάσεων τόσο για τη διάγνωση των καταστάσεων κρίσης όσο και κατά την εξέλιξη αυτής. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται η ανάλυση του κώδικα συμπεριφοράς (των φόβων και των πεποιθήσεων των δρώντων) των εχθρικών ληπτών αποφάσεων για να διευκολύνεται η πρόβλεψη των ενεργειών τους, αλλά και των φίλων για να αντιμετωπίζονται τυχόν αδυναμίες τους.

(β) Την έγκαιρη εξακρίβωση των συγκεκριμένων απειλών, που συνεπάγονται η εχθρότητα, οι ανταγωνισμοί και οι διεθνείς κρίσεις.

(γ) Τη σχεδίαση σεναρίων, τη λήψη κατάλληλων μέτρων και τη χρήση με αποφασιστικό τρόπο και στον κατάλληλο τόπο-χρόνο, όλων των μέσων της υψηλής στρατηγικής και του «εργαλείου» της αποτροπής (λαμβάνοντας υπόψη τις επιχειρησιακές και τακτικές ικανότητες / δυνατότητες των Φορέων και Οργανισμών), για το χειρισμό των κρίσεων, τη διαφύλαξη του κύρους του κράτους και την προάσπιση των συμφερόντων του.

(δ) Τη σχεδίαση και τήρηση ετοιμότητας αντιμετώπισης αναγνωρισμένων και μη κινδύνων, αλλά και εκμετάλλευσης κάθε «παράθυρου» ευκαιρίας στις διεθνείς σχέσεις και αλλαγές αλληλεπιδράσεως, για προώθηση των εθνικών συμφερόντων.

(ε) Το συντονισμό των ενεργειών όλων των εμπλεκόμενων φορέων και των επιδιώξεων όλων των επιπέδων της στρατηγικής και τακτικής, με τη χρήση ενός κοινού Εγχειριδίου Χειρισμού των Κρίσεων.

(στ) Τη συνεχή αξιολόγηση όλων των Αξιωματούχων και των Στελεχών που επανδρώνουν/ στελεχώνουν το σύνολο του μηχανισμού Χειρισμού των Κρίσεων καθώς και των Φορέων στο σύνολό τους, με κριτήρια αυστηρά καθορισμένα σε σχέση με το έργο που τους ανατίθεται να εκτελέσουν.

(ζ) Τη σχεδίαση και εκτέλεση Ψυχολογικών Επιχειρήσεων, από την περίοδο της ειρήνης, με συγκεντρωτικό έλεγχο από την ανώτατη ηγεσία. Στο πλαίσιο αυτό, να καθορίζεται η Πολιτική Δημόσιας Ενημέρωσης (Public Information Policy) και ο βαθμός ελέγχου των ΜΜΕ, σε συσχέτιση με την πολιτική ασφαλείας και την πιθανή εξέλιξη των σεναρίων χειρισμού των κρίσεων.

(η) Τη σχεδίαση και εκτέλεση ασκήσεων εξομοίωσης σεναρίων κρίσης διπλής ενεργείας με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, για την εκπαίδευση και αξιολόγηση του προσωπικού και του μηχανισμού ως σύνολο, υπό καθεστώς άγχους και πίεσης χρόνου.

(θ) Την πρόβλεψη διαδικασιών ανάλυσης και επεξεργασίας των αποτελεσμάτων παλαιότερων κρίσεων ή ασκήσεων εξομοίωσης, ώστε να επιτελείται συνεχώς η αναβάθμιση και βελτιστοποίηση τόσο του μηχανισμού χειρισμού των κρίσεων όσο και του επιπέδου εκπαιδύσεως του προσωπικού.

- Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ -

ΣΧΗΣ (ΠΒ) ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΩΤΣΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Βιβλιογραφία

«Β» Συντμήσεις

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΤΟΥ ΣΧΗ (ΠΒ) ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΩΤΣΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Karl Von Clausewitz, *Περί του πολέμου*, μεταφρ., ε' ανατύπωση, (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 1999).
2. Θουκιδίδης, *Θουκιδίδου ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*, μεταφρ. Α. Βλάχος, α' ανατύπωση, (Αθήνα. Εκδ. Βιβλιοπωλείο της "ΕΣΤΙΑΣ", 1998).
3. B. H. Liddell Hart, *Στρατηγική της Έμμεσης Προσεγγίσεως*, μεταφρ. 2^{ης} αναθ. εκδ., (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας, 1995).
4. C. S. Gray, *War, Peace and Victory: Strategy and Statecraft for the next Century*, (New York, A Touchstone book, published by Simon & Schuster, 1991).
5. Α. Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1999).
6. Gordon A. Graig, *Delbruk: ο στρατιωτικός ιστορικός, στο Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής: από τον Μακιαβέλλι στην Πυρηνική εποχή*, επιμ. Peter Paret, Princeton University Press, 1986, (Αθήνα: Εκδ. Κ. Τουρίκη, 2004).
7. Χ. Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, 3^η εκδ., (Αθήνα: Εκδ. Ποιότητα, 2001).
8. Θ. Ντόκος & Π. Τσάκωνας, *Χάραξη Εθνικής Στρατηγικής και Χειρισμός Κρίσεων: Η ανάγκη δημιουργίας νέων θεσμικών οργάνων*, (Αθήνα, εκδ. ΙΑΑ, 2004).
9. Glenn H. Snyder & Paul Diesing, *Conflict Among Nations: Bargaining, Decision-Making and System Structure in International Crises*, (Princeton: Princeton University Press).
10. P. Kennedy, *Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων: Οικονομική μεταβολή και στρατιωτική σύγκρουση από το 1500 έως το 2000*, μεταφρ. 1^{ης} εκδ. Οίκου Unwin Hyman, τόμος Α', 1988 (Αθήνα, Εκδ. Αξιωτέλλης, 1990).
11. Η. Kissinger, *Διπλωματία*, μεταφρ. 1^{ης} εκδ., Henry A. Kissinger, 1994 (Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη «Νέα Σύνορα», 1995).
12. Phil Williams, *Crises Management: Confrontation and Diplomacy in the Nuclear Age*, (Oxford: Martin Robertson, 1976).
13. Michael Brecher, "Introduction: Crises, Conflict, War-State of the Discipline", *International Political Science Review* (1996), vol. 17, No 2.
14. Richard Ned Lebow, *Between Peace and War: The nature of International Crisis*, (Baltimore and London: Johns Hopkins University Press, 1981).
15. Jonathan M. Roberts, *Decision – Making during International Crises*, (Macmillan Press).

16. James E. Dougerty & Robert L. Pfaltzgraff, Jr., *Ανταγωνιστικές Θεωρίες Διεθνών Σχέσεων: Μία συνολική αποτίμηση*, ΤΟΜΟΣ Α' & Β', μεταφρ. 3^η έκδ., Harper & Row, Publishers, 1990 (Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, 1992).
17. Η. Ι. Κουσκουβέλης, *Λήψη Αποφάσεων – Κρίση – Διαπραγμάτευση*, (Αθήνα, Εκδ. Παπαζήση, 1997).
18. Robert Heath, *Διαχείριση Κρίσεων: Αποτελεσματικές τεχνικές για επιχειρησιακή ετοιμότητα*, μεταφρ. 1^ης έκδ., Pearson Education Limited, 1998 (Αθήνα, εκδ. Μ. Γκιούρδας, 2005).
19. Michael Brecher, "Introduction: Crises, Conflict, War-State of the Discipline", στο *International Political Science Review*, vol. 17, No 2, 1996.
20. Φ. Ρόμπινς, *Στρατός και Διπλωματία: Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική από την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου*, μετάφρ. 1^ης έκδ. στο Ηνωμένο Βασίλειο by C. Hurst & Co Ltd., 2003, (Αθήνα, Εκδ. «Σύγχρονοι Ορίζοντες, 2004).
21. Χ. Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Β' έκδ. (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2003).
22. S. Van Evera, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, μεταφρ. εκδ. Cornell University Press, 1997, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2000).
23. E. H. Carr, *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939: Εισαγωγή Στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, μεταφρ., Β' έκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001).
24. H. Morgenthau, *Politics Among Nations*, 4^η έκδ., (New York, Alfred Knopf, 1966).
25. Δ. Κώνστας – Δ. Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και μεταβολή*, τόμος Α', 1^η έκδ., (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1997).
26. H. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, brief ed. By K. W. Thompson (Boston, McGraw Hill Comp., 1993).
27. J. N. Rosenau, *The Scientific Study of Foreign Policy*, (London, Frances Pinter Publishers, 1980).
28. Π. Ήφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό: Διαδρομή, αντικείμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο*, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2003).
29. R. Gilpin, *Πόλεμος και αλλαγή στη Διεθνή πολιτική*, μετάφρ. εκδ. by Cambridge University Press, 2003, Α' έκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2004).
30. Π. Ήφαιστος, *Ο πόλεμος και τα αίτιά του: τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, 2^η έκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2002).
31. Δ. Μπουραντώνης – Π. Τσάκωνας, *Ο Οργανισμός των ΗΕ σε αναζήτηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας* και Ε. Χειλά, *Ο ρόλος του ΟΗΕ στη διαχείριση των διεθνών κρίσεων στο Θ. Χριστοδουλίδης – Δ. Μπουραντώνης, Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής*, (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρη, 1998).
32. Ε. Χειλά, *Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων*, (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1999).
33. Κ. Αρβανιτόπουλος – Π. Ήφαιστος, *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 1999).
34. Π. Ήφαιστος, *Διπλωματία και στρατηγική των μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας*, Β' έκδ. (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα,

1999).

35. G. T. Allison, *Conceptual Models And The Cuban Missile Crisis*, στο *The American Political Science Review*, Vol. LXIII (63), No 3, September 1969.

36. A. L. George, *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*, United States, Institute of Peace Press, Part Three: The Bridge between Knowledge and Action.

37. A. L. George, The "Operational Code": A Neglected Approach to the Study of Political Leaders and Decision-Making, στο *Rewiews and Other Discussion*, Vol. 13, No 2, June 1969.

38. M. Duverger, *Εισαγωγή στην πολιτική*, μεταφρ. Διορθωμένης έκδ., (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 1985).

39. R. Jervis, *Perception and misperception in international politics*, (Princeton, Princeton University Press, 1976).

40. I. L. Janis, "The groupthink syndrome" στο Lopez, G.A. & M. S. Stohl, *Contemporary theory and practice*, (Washington, Congressional Quarterly Press, 1989).

41. Χ. Γιαλουρίδης, *Η Ελληνο-Τουρκική Σύγκρουση: από την Κύπρο έως τα Ίμια, τους S-300 και το Ελσίνκι, 1955-2000, Η οπτική του τύπου*, (Αθήνα, εκδ.Ι. Σιδέρης, 2001), Το χρονικό της κρίσης.

42. Α. Κούρκουλας, *IMIA: Κριτική προσέγγιση του Τουρκικού παράγοντα*, 2^η εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 1998).

43. Κ. Αρβανιτόπουλος – Π. Ήφαιστος, *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 1999).

44. Samuel P. Huntington, *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, μεταφρ., εκδ. πρωτοτύπου S. Huntington, 1996, (Αθήνα, εκδ. TERZO BOOKS, 2001), Δ' εκδ.

45. R. C. Snyder, H. W. Bruck and B. Sapin, *The Decision – Making Approach to the Study of International Politics* S. P. Huntington, *Strategic Planning and the Political Process* R. C. Snyder, H. W. Bruck and B. Sapin, *Motivational Analysis of Foreign Policy Decision – Making*, στο J. N. Rosenau, *International Politics and Foreign Policy*, (New York, The Free Press of Glencoe, 1961).

46. Sun Zu, *Η τέχνη του πολέμου*, μεταφρ., Β' εκδ., (Αθήνα, Εκδ. Φόρμιγξ, 1997).

47. Hedley Bull, *Η Άναρχη Κοινωνία: Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, Β' εκδ., μεταφρ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 2001).

48. Χ. Λυμπέρης, *Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων*, Β' εκδ., (Αθήνα, εκδ. Ποιότητα, 1997).

49. E. N. Luttwak, *Strategy, the logic of war and peace*, revised and enlarged edition (London, Belknap Press, 2001).

50. Π. Κονδύλης, *Ισχύς και απόφαση*, (Αθήνα, εκδ. Στιγμή, 2001).

51. R. D. Kaplan, *Πόλεμος και Πείραξη: η σύγχρονη ηγεσία μπροστά στα διδάγματα της ιστορίας*, μεταφρ., (Αθήνα, εκδ. Ροές, 2004).

52. Θ. Ντόκος, *Εγχειρίδιο Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής*, (Αθήνα, εκδ. ΤΥΕΣ, 2002).

53. E. P. Borodzicz, *Risk, Crisis and Security Management*, (West Sussex, England, εκδ. John Wiley and Sons Ltd, 2005).

54. Philip Taylor, *Πόλεμος και διεθνείς σχέσεις στην εποχή της πληροφορίας*, μεταφρ., (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2004).

55. Nathan A. Canestaro, *Realism and Transnationalism: competing visions for international security*, (HeinOnline, 25 BU Int'l LJ 113, 2007).

56. Κ. Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, (Βάρη Αττικής, εκδ. Ποιότητα, 2008).

57. Joseph S. Nye JR., *The Powers to Lead*, Oxford University Press, 2008, μετάφρ., πρόλογος Ντ. Μπακογιάννη & Θ. Κουλουμπής, επίμετρο Σ. Ντάλης, (Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2009).

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ
67 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΣΗ
Αθήνα, 20 Απρ 15

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗΝ ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΤΟΥ ΣΧΗ (ΠΒ) ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΚΩΤΣΗ

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

1.	ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
2.	Α'ΠΠ	Α' Παγκόσμιος Πόλεμος
3.	Β'ΠΠ	Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
4.	ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
5.	ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
6.	ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
7.	ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
8.	ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα - Χάλυβα
9.	ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
10.	ΚΒ	Κέντρο Βάρους
11.	ΚΟΜΕΚΟΝ	Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας
12.	ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ		
13.	ΑΒΜ	Anti -Ballistic missile
14.	ΚΙΑ	Central Intelligence Agency
15.	ΦΙΡ	Flight Information Region
16.	ΝΣΚ	National Security Council
17.	ΝΑΤΟ	North Atlantic Treaty Organization
18.	ΡΚΚ	Partiya Karkerên Kurdistanê
19.	ΣΑΛΤ	Strategic Arms Limitation Talks
20.	ΣΕΑΤΟ	Southeast Asia Treaty Organization